

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

PAULIUS ČEPAITIS

SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS
PROBLEMOS VARĖNOS RAJONE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
doc. dr. Igoris Panovas

VILNIUS, 2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS
PROBLEMOS VARĖNOS RAJONE

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10010

Vadovas

_____ doc. dr. Igoris Panovas

2014 04

Recenzentas

2014 04

Atliko

VSE mis 0-01 gr. stud.

_____ Paulius Čepaitis

2014 04

VILNIUS, 2014

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS LIETUVOJE.....	10
1.1. Verslininkystės raida Lietuvoje.....	10
1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros samprata.....	12
1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo šalies ekonomikoje.....	16
1.4. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra.....	20
1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys.....	26
2. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS VARĖNOS RAJONE.....	30
3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS PROBLEMŲ VARĖNOS RAJONE TYRIMAS.....	38
3.1. Tyrimo metodologija.....	38
3.2. Tyrimo rezultatai. Veiksnių, sudarančių kliūtis verslininkams plėsti savo verslą Varėnos rajone, nustatymai.....	40
3.2.1. Respondentų atsakymų apie smulkių ir vidutinių įmonių teisinę formą, gyvavimo trukmę, veiklos sritis, partnerius, darbuotojų skaičių įmonėse bei rinkos apimtį analizė.....	40
3.2.2. Respondentų atsakymai apie kliūtis trukdančias smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Varėnos rajone.....	45
3.2.3. Respondentų atsakymai apie jiems trūkstamą informaciją, verslo plėtros ir paramos gavimo klausimais.....	48
3.2.4. Respondentų atsakymai apie pagalbą, kuria jiems teko pasinaudoti ir tokios pagalbos poreikį.....	50
3.2.5. Verslininkų anketinės apklausos metu įvardintos didžiausios problemos masto apskaičiavimas.....	54
3.2.5.1. Vidutinės vienos smulkios ir vidutinės įmonės apyvartos per 12 mėn. nustatymas.....	54
3.2.5.2. Vidutinio darbuotojų skaičiaus vienoje įmonėje nustatymas.....	55
3.2.5.3. Mokesčių, kuriuos įmonė sumoka valstybei per 12 mėnesių laikotarpį apskaičiavimas.....	56
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	62
LITERATŪRA.....	65
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA.....	70
ANOTACIJA ANGLŲ KALBA.....	71

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	72
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	74
PRIEDAS.....	76

LENTELĖS

1 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos rajone 2014 metų pradžioje pagal pajamų grupę.....	32
2 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos rajone 2014 metų pradžioje pagal darbuotojų skaičių.....	32
3 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos rajone pagal ekonominės veiklos rūšį 2013-2014 m. pradžioje.....	33
4 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos r. sav. pagal teisinę formą 2013 ir 2014 m. pradžioje.....	34
5 lentelė. Smulkių ir vidutinių įmonių bendra apyvarta.....	54
6 lentelė. Darbuotojų skaičius smulkiose ir vidutinėse įmonėse.....	55

PAVEIKSLAI

1 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Alytaus apskrityje 2014 m. pradžioje.....	31
2 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių Varėnos rajone 2013-2014 m. skaičiaus kitimas.....	31
3 pav. Verslumo indeksas Lietuvos Respublikoje ir Alytaus apskrityje 2014 m. pradžioje.....	34
4 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Alytaus apskrityje 2013 m. pabaigoje, mln. Lt.....	35
5 pav. 2013 m. Varėnos r. sav. skirtos lėšos SVV subjektams pagal rėmimo kryptis, Lt.....	36
6 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal teisinės formas procentais.....	40
7 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal gyvavimo trukmę procentais.....	40
8 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių.....	41
9 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rūšis.....	42
10 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal turimus verslo partnerius.....	43
11 pav. Pavyzdinės įmonės turėjimas.....	43
12 pav. Informacijos šaltiniai, kuriuose verslininkai rado idėjų savo verslui.....	44
13 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių, kurios kreipėsi pagalbos į verslo konsultacines įmones, procentinis pasiskirstymas.....	44
14 pav. Regionai, kuriuose realizuojama smulkių ir vidutinių įmonių produkcija ar teikiamos paslaugos.....	45
15 pav. Verslo sąlygų Lietuvoje vertinimas.....	46
16 pav. Šiandieninės ekonominės situacijos Lietuvoje vertinimas, verslo plėtros atžvilgiu.....	46
17 pav. Planai dėl verslo plėtros artimiausių 2-3 metų laikotarpiu.....	47
18 pav. Verslo sąlygos per praėjusius 2-3 metus.....	47
19 pav. Problemos trukdančios smulkaus ir vidutinio verslo vystymuisi.....	48
20 pav. Informacija, kuri reikalinga smulkaus ir vidutinio verslo subjektų vadovams.....	49
21 pav. Patogiausias informavimo būdas apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui.....	49
22 pav. Paramos verslui reikalingumo vertinimas.....	50
23 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių kreipimasis ir paramos gavimas per paskutinius penkerius metus.....	51
24 pav. Nesinaudojimo parama priežastys.....	51
25 pav. Informacijos, apie paramą verslui teikiančias institucijas, pakankamumas.....	52
26 pav. Valstybės suteikta pagalba, kuria teko pasinaudoti smulkioms ir vidutinėms įmonėms.....	52
27 pav. Savivaldybės suteikta pagalba, kuria teko pasinaudoti smulkioms ir	

vidutinėms įmonėms.....	53
28 pav. Parama, kurią verslininkai pageidautų gauti iš Varėnos rajono savivaldybės.....	53

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Vis didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystymuisi lemia ypatingą vaidmenį. Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje yra vertinamas kaip vienas iš perspektyviausių šalies ekonomikos sektorių. Auganti smulkaus ir vidutinio verslo svarba ir įtaka ekonominiam šalies ūkio vystymuisi lemia ir didelį mokslininkų bei valstybės valdymo institucijų dėmesį analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros procesus, tendencijas ir perspektyvas bei ieškant efektyviausių smulkaus ir vidutinio verslo naudos nacionalinei ekonominei ir socialinei plėtrai didinimo būdų, todėl šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjama tema yra neabejotinai aktuali ne tik Lietuvos mokslui, bet taip pat ir pačiai visuomenei.

Kalbant apie temos naujumą reikėtų paminėti, kad nacionaliniu mastu yra atlikta nemažai tyrimų ir analizių Lietuvos autorių darbuose, tačiau gana mažai nagrinėta smulkaus ir vidutinio verslo situacija Varėnos rajone bei šiame rajone smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą stabdančios problemos.

Tyrimo objektas - smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos Varėnos rajone.

Tyrimo problema - smulkaus ir vidutinio verslo Varėnos rajone plėtros problemų identifikavimas bei jų sprendimo būdai.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Atsižvelgiant į nagrinėjamos temos aktualumą yra formuojamas šio mokslinio darbo **tikslas** - ištirti ir įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo būklę Varėnos rajone, identifikuojant problemas, trukdančias smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai.

Tyrimo tikslas įgyvendinamas sprendžiant šiuos uždavinius:

1. Atskleisti smulkaus ir vidutinio verslo sampratą.
2. Pateikti smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą skatinančius veiksnius bei smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas teoriniu aspektu.
3. Ištirti smulkaus ir vidutinio verslo būklę Varėnos rajone.
4. Ištirti smulkaus ir vidutinio verslo Varėnos rajone plėtros problemas bei pasiūlyti konkrečius sprendimo būdus.
5. Atlikto tyrimo bei analizės pagrindu suformuluoti išvadas bei pasiūlymus.

Tyrimo hipotezė. Smulkus ir vidutinis verslas Varėnos rajone nėra pakankamai plėtojamas.

Mokslinio tyrimo metodai. Tiriant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas Varėnos rajone naudojamosi teoriniais bei empiriniu tyrimo metodais.

Teoriniai tyrimo metodai – mokslinės literatūros, teisinių dokumentų analizė:

1. Abstrakcijos metodas – pasitelkiant šį metodą susikoncentruota ties esminiais nagrinėjamos temos bruožais, atskleista nagrinėjamos temos esmė.

2. Analizės metodas – problema nagrinėta, išskaidant ją į tam tikras dalis, aptariant kiekvienos dalies požymius.
3. Analogijos metodas – remiantis šiuo metodu, ieškota panašių požymių siekiant atskleisti smulkaus ir vidutinio verslo sampratą bei problemas su kuriomis susiduria smulkaus ir vidutinio verslo subjektai.
4. Apibendrinimo metodas – apibendrinta naudota literatūra, anketinės apklausos būdu gauti tyrimo duomenys, daromos galutinės išvados.
5. Indukcijos metodas – nuo atskirų žinių, faktų einama prie bendrų išvadų, apibendrinama.

Empirinis tyrimo metodas – statistinių duomenų surinkimas, jų apdorojimas bei anketinė apklausa ir jos analizė.

Magistro baigiamojo darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje dalyje aprašoma verslininkystės raida Lietuvoje, remiantis moksline literatūra bei teisine baze aptariama smulkaus ir vidutinio verslo plėtros samprata, smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo šalies ekonomikoje. Pirmojoje magistro baigiamojo darbo dalyje taip pat yra analizuojamos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys bei šią plėtrą skatinantys veiksniai.

Antrojoje magistro baigiamojo darbo dalyje, remiantis įvairiais statistiniais duomenimis, yra pateikiama smulkaus ir vidutinio verslo situacija Varėnos rajone.

Trečiojoje magistro baigiamojo darbo dalyje yra pateikiama tyrimo metodologija bei analizuojami empirinio tyrimo (anketinės apklausos) rezultatai. Šioje dalyje taip pat pateikiami skaičiavimai, kurių pagalba nustatytas didžiausios verslininkų anketinės apklausos metu įvardintos problemos mastas.

1. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS LIETUVOJE

1.1. Verslininkystės raida Lietuvoje

Verslininkystės raidos istorija yra ilga. Verslininkystė visuomet siekė patenkinti žmogaus poreikius, kuriems didėjant ji keitėsi ir tobulėjo¹.

Tiek visame pasaulyje, tiek ir Lietuvoje verslininkystė formavosi šimtmečius².

Z. Gineitienė teigia, kad smulkiuoju verslu Lietuvoje žmonės vertėsi jau feodalizmo laikotarpiu. Lietuvoje buvo nemažai tiek vietinių, tiek užsienio šalių amatininkų ir pirklių. Lietuvos valdovų politika bei palankios geografinės sąlygos lėmė verslo plėtrą.

Verslininkystės raidos sėkmę nuo 1918 m. lėmė ekonominė ir politinė laisvė. Pirmais Lietuvos nepriklausomybės metais pradėjo kurtis verslai net be pradinio kapitalo.

Išskyrus nedidelę dalį, priklausančią krašto apsaugai: aviaciją, šaudmenų fabrikus, ginklų taisymą, tarpukario Lietuvos ūkinė veikla buvo privati. Tuo laikotarpiu nebuvo valstybinio turto privatizavimo problemos, nebuvo koordinuojama verslo veikla.

Šalyje buvo apie 300 tūkst. individualių ūkininkų. Ūkiuose dirbo 75 proc. gyventojų. Nebuvo maisto, techninių ir kultūrinių problemų. Žemės ūkiui vadovavo Žemės ūkio ministerija, kuri prižiūrėjo visas žemės ūkio mokyklas. Buvo sukurta akcinė bendrovė „Pieno centras“ - pienui surinkti ir perdirbti. Tuo tarpu „Maisto“ akcinė bendrovė ruošė mėsos produktus, kurie buvo eksportuojami į 35 šalis.

Pagal poreikį tuo metu užteko metalo apdirbimo verslų: 12 metalo liejyklų, Kauno monetų kalyklos ir 16 žemės ūkio mašinų gamyklų. Tuo metu veikė 100 mažų chemijos įmonių. Elektra gamino 65 nedidelės įmonės, tačiau nebuvo energetinės sistemos. Apie 140 įmonių gamino lengvosios pramonės ir tekstilės produkciją. Šalyje veikė 4 šilko audimo fabrikai, linų perdirbimo gamyklos ir t. t. Taigi tai rodo, kad smulkus ir vidutinis verslas buvo reikšmingas iki pat Lietuvos okupacijos.

Privatus verslas atsidūrė už įstatymo Lietuvos okupacijos metais, o pagrindinė ekonominės veiklos organizavimo kryptis tapo gamybos telkimas³.

Lietuvos ekonomika, jos ūkis buvo integruoti į Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos ekonomikos struktūrą. Buvo įgyvendinama tokia ekonomika, plėtojama tokia gamyba, kuri buvo naudinga Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungai. Taigi iš agrarinės valstybės buvo kuriama pramoninė šalis. Tai buvo daroma todėl, kad Lietuvoje buvo daug darbo jėgos, aukštos kvalifikacijos

¹ Lukaševičius K., Martinkus B. Verslo vadyba. - Kaunas, 2001. - 5 p. - ISBN 9955-09-028-6

² Martinkus B., Žičkienė S. Verslo organizavimas. - Šiauliai, 2006. - 17 p. - ISBN 9986-38-635-7

³ Gineitienė Z. ir kt. Verslas. - Vilnius, 2003. - 28-29 p. - ISBN 9986-00-325-3

specialistų, be abejo tą įtakojo ir patogi geografinė padėtis, geresnės socialinės bei ekonominės gyvenimo sąlygos⁴.

Lietuva, lyginant su kitomis Sovietinėmis respublikomis, sugebėjo neblogai tvarkyti savo ūkį, o kai kuriose srityse pasiekė ir gerų gamybos rezultatų (radioelektronikos, staklių pramonės, statybos, žemės ūkio, transporto ir kt. srityse). 1987 m. bendrojo nacionalinio produkto gamyba vienam šalies gyventojui pasiekė 8 132 JAV dolerių. Neblogai veikė švietimo, mokslo, sveikatos apsaugos, kultūros, buitinio aptarnavimo sistemos⁵.

Tuo laikotarpiu visi darbingo amžiaus žmonės buvo aprūpinti „valdišku“ darbu. Nepaisant to senosios privačios verslininkystės tradicijos Lietuvoje išliko: žmonės siuvo, mezgė, augino vaisius ir daržoves, nešė parduoti į turgų⁶.

Prieš atkuriant Lietuvos nepriklausomybę šalis turėjo palyginti tvirtą pramonę, žemės ūkį, statybos industriją bei transporto tinklą.

1990 m. atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, prasidėjo naujos ekonomikos plėtojimo etapas. Išliko užduotis – pertvarkyti ūkio struktūrą, įvertinant rinkos, politinius pasikeitimus, žemės, gamybos priemonių privatizavimo procesus ir t.t. Naujos ekonominės politikos įgyvendinimas buvo sunkus: reikėjo parengti įstatymus, teisinius normatyvinius ir kitus dokumentus, be to trūko praktinės patirties⁷.

1990 m. verslo atsiradimas ir daugumos valstybinių įmonių privatizacija, bei restruktūrizacija sudarė sąlygas ir sparčiai privataus sektoriaus plėtrai⁸.

Pirmosios verslo įmonės atsirado 1991 m. Jos susikūrė taip:

- atskilo nuo valstybinių įmonių;
- jau buvo veikiančios vietinės įmonės;
- kūrėsi naujos įmonės.

Šioms įmonėms buvo būdinga:

- mažumas;
- jos buvo iniciatyvesnės už stambiausias;
- veikė vietinėse rinkose;
- dažnai užsiėmė subrangovine veikla;
- dauguma įmonių buvo prekybinės.

Nors kūrėsi palyginti ir nedidelės verslo įmonės, tačiau jos sudarė sąlygas:

⁴ Martinkus B., Žilinskas V. Ekonomikos pagrindai. - Kaunas, 1997. – 78 p. – ISBN 9986-13-575-3

⁵ Stankevičius P. ir kt. Lietuvos ūkio transformacija 1990-2005 metais: mokslinių straipsnių rinkinys (II). – Vilnius, 2006. – 148 p. – ISBN 9955-20-105-3

⁶ Gineitienė Z. ir kt. Verslas. - Vilnius, 2003. - 29 p. – ISBN 9986-00-325-3

⁷ Martinkus B., Žilinskas V. Ekonomikos pagrindai. - Kaunas, 1997. – 79 p. – ISBN 9986-13-575-3

⁸ Krutkienė I. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje// Baltijos valstybių ekonomika: pavyzdžių analizė III dalis. – Vilnius, 1998. – 95 p. – ISBN 9955-9302-0-9

- ekonomikos augimui;
- pritraukimui dinamiškų žmonių– verslininkų;
- lankstesniam reagavimui į rinkos pokyčius;
- kūrimuisi būsimoms stambioms firmoms.

Tačiau buvo neišvengta ir šių problemų:

- lėšų gavimo prieinamomis sąlygomis;
- patalpų suradimo;
- paramos vadovams stokos;
- pirkėjų nemokumo;
- neatsparumo stambių klientų spaudimui;
- augimo sunkumų;
- įgūdžių trūkumo⁹.

Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo erą bei šio verslo sektoriaus plėtimosi galimybes atvėrė naujo tipo kooperatyvai, kurie vėliau, buvo reorganizuoti į uždarąsias akcines bendroves ar tapo individualiomis įmonėmis. Smulkaus verslo įmonių gausėjimą lėmė privatizacija, stambių įmonių savininkų pasikeitimas, įmonių skaldymas į mažesnes. Taip pat įtakos turėjo ir bankrotai bei konkurencija, o tuo pačiu ir efektingo išteklių naudojimo mechanizavimas, netgi kapitalo „išplovimas“¹⁰.

1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros samprata

Norėdami tinkamai atskleisti nagrinėjamą temą, pirmiausiai turime apsibrėžti pagrindines sąvokas. Šiuolaikinėje literatūroje yra pateikiamos labai įvairios verslo sampratos, kadangi verslas yra tiek ekonomikos, tiek vadybos mokslų nagrinėjamas dalykas, todėl negalime rasti vieningo šio reiškinio apibrėžimo.

Ginevičiaus R. ir Silicio J. nuomone, **verslas** apskritai yra bet kokia legali žmonių veikla, kurios vaisiai, produktai yra skirti parduoti ir iš šios veiklos pragyventi¹¹.

Martinkaus B. ir Žilinsko V. J. nuomone **verslas** - tai veikla, kuri teikia naudą verslininkui ir kitiems asmenims, tarpininkaujantiems prekiniais mainams¹².

⁹ Gineitienė Z. ir kt. Verslas. - Vilnius, 2003. - 30 p. – ISBN 9986-00-325-3

¹⁰ Sūdžius V. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. - Vilnius, 2001. – 91 p. – ISBN 9986-879-51-5

¹¹ Ginevičius R., Šilickas J. Sisteminio įmonių valdymo pagrindai. - Vilnius, 2008. – 10 p. – ISBN 978-9955-28-355-3

¹² Martinkus B., Žilinskas V. J. Ekonomikos pagrindai. - Kaunas, 2008. - 691 p. - ISBN 978-9955-24-546-8

Literatūroje taip pat galime rasti ir tokį verslo apibrėžimą. **Verslas** – tai pelno siekimas, teikiant prekes ar paslaugas, kurios tenkina vartotojų poreikius. Šiuo požiūriu verslas yra suprantamas, kaip aktyvi pragyvenimui skirta veikla¹³.

Juozaitytė L. ir Staponkienė J. nuomone **verslas** - tai veikla, teikianti naudą verslininkui ir kitiems asmenims, dalyvaujantiems prekių mainų sistemoje. Taip pat verslas gali būti suvokiamas kaip užsiėmimas, kurio dėka gaminant prekes arba teikiant paslaugas kitiems vartotojams yra uždirbami pinigai¹⁴.

Verslas yra apibrėžiamas ir kaip veikla, teikianti naudą sau ir kitiems, vykstant prekiniam mainams, o kartu ir tam tikra žmogaus darbinės veiklos orientacija siekiant pakeisti gyvenimo būdą: darbinę ir ūkinę veiklą, ūkinį aktyvumą, atsakomybę už savo šeimos gerovę, buitį, laisvalaikio naudojimą, elgsenos įvairiose gyvenimo srityse pobūdį, požiūrį į ūkinės veiklos organizavimo formas ir į kitas žmogaus veiklos apraiškas¹⁵.

Verslą taip pat galima apibrėžti kaip ūkinę veiklą, kurią sudaro prekių gamyba ir komercija (pirkimas - pardavimas), jų tarpusavio sąveika¹⁶.

Verslas ekonomikos terminų žodyne yra apibrėžiamas, kaip prekių ir paslaugų tiekimas. Taip pat nurodoma, kad terminas verslas gali reikšti ir bendrovę¹⁷.

Verslas yra suvokiamas ir kaip ekonominė veikla, kuria siekiama gauti pelno, t.y. užsiėmimas, darbas, smulkioji gamyba, amatas; gamybos, pirkimo, pardavimo ar tiekimo veikla, atliekama už pinigus¹⁸.

Ekonominiu požiūriu **verslą** galime apibrėžti kaip ūkinę veiklą, kuri apima prekių gamybą ir prekybą bei įvertina jų tarpusavio sąveiką¹⁹.

Taigi pačia bendriausia prasme **verslas** – tai gamyba ir komercija, bei jų tarpusavio sąveika²⁰.

Apsibrėžę pagrindines verslo sąvokas, taip pat turime išsiaiškinti ką laikysime smulkiu ir vidutiniu verslu.

Negalime nesutikti su Simonavičienės Ž. nuomone, kad rasti tikslų ir universalų apibrėžimą, kuris atskleistų smulkaus ir vidutinio verslo sampratą yra ganėtinai sunku²¹.

Literatūroje **smulkus verslas** gali būti apibrėžiamas kaip organizacija, kurios veikla yra orientuota į vietinę rinką ir kurioje dažniausiai dirba nedaug darbuotojų²².

¹³ Paunksnienė J. ir kt. Verslo pagrindai. - Vilnius, 2011. – 42 p. - ISBN 978-9955-28-838-1

¹⁴ Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. - 8 p. – ISBN 9986-38-532-6

¹⁵ Gronskas V., Verslas: pseudoverslas ir antiverslas. - Kaunas, 1995. – 185 p. - ISBN 9986-692-008

¹⁶ Bagdonavičius J. ir kt. Ekonomikos terminai ir sąvokos. - Vilnius, 1999. – 170 p. – ISBN 9986-869-47-1

¹⁷ Pass C. ir kt. Ekonomikos terminų žodynas. - Vilnius, 1997. – 530 p. – ISBN 9986-604-01-X

¹⁸ Martinkus B., Žičkienė S. Verslo organizavimas. - Šiauliai, 2006. – 7 p. – ISBN 9986-38-635-7

¹⁹ Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. - 12 p. - ISBN 9986-38-532-6

²⁰ Žutautienė J. Verslo ekonomika. - Klaipėda, 2007. – 6 p. – ISBN 978-9955-18-188-0

²¹ Simanavičienė Ž. Verslo įvadas. - Kaunas, 2004. – 14 p. – ISBN 9955-586-21-4

²² Stoner J. A. F. ir kt. Vadyba. - Kaunas, 2005. – 153 p. – ISBN 9986-850-30-4

Smulkus ir vidutinis verslas įvairiose valstybėse yra apibūdinamas skirtingai, taikant įvairius kriterijus, iš kurių lengvai apskaičiuojamas ir dažniausiai naudojamas yra darbuotojų skaičius²³.

Plėtrą, pačia bendriausia prasme, galime apibrėžti kaip verslo augimą, didėjimą, tempą²⁴.

Norėdami išnagrinėti pasirinktą temą turime apsibrėžti ir smulkaus ir vidutinio verslo **subjektus**.

Drucker P. F. nuomone tipiškas verslininkas ir tipiškas ekonomistas, paklaustas, kas yra verslo įmonė atsakytų, kad tai organizacija pelnui gauti. Negalime nesutikti su Drucker P. F. manymu, kad būtent toks atsakymas yra ne tik klaidingas bet ir neatskleidžiantis esmės²⁵.

Pačiu bendriausiu požiūriu **įmonė** yra apibrėžiama, kaip sudėtinga socialinė ir ekonominė sistema. Įmonė dažniausiai yra apibūdinama, kaip gaminanti produkciją arba teikianti paslaugas techniniu, organizaciniu ir ūkiniu požiūriu vientisa sistema. Tačiau negalime nuneigti, kad šios savybės ne visada pasireiškia, todėl įmonė yra apibrėžiama, kaip vardą turintis ūkinis vienetas, įsteigtas nustatyta tvarka tam tikrai komercinei ūkinei veiklai. Įmonę galima apibrėžti ir kaip mechaninę, ir kaip informacinę, socialinę ar energetinę sistemą, dėl įmonę sudarančių elementų bei jų tarpusavio ryšių įvairovės²⁶.

Neverausko B. ir Stankevičiaus V. **įmonė** yra apibūdinama, kaip socialinis – organizacinis – techninis organizmas²⁷.

Teorijoje **smulkios ir vidutinės įmonės** - tai dinamiškiausia, nuolatos besikeičianti įmonių grupė, vidurinioji ūkio sandaros grandis, kuri turi lemiamą įtaką ekonominiam augimui ir socialinių santykių stabilumui²⁸.

Lietuvos teisės aktai neapibrėžė, kas yra smulkus ir vidutinis verslas, taip pat juose įmonės nebuvo skirstomos į smulkias ir vidutines. Buvo apibrėžiama tik mažųjų įmonių sąvoka²⁹.

1991 m. gruodžio 20 d. priimtas Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymas nesiejo mažosios įmonės sąvokos su įplaukomis. Mažosioms buvo priskiriamos tokios įmonės, kurių bendras darbuotojų skaičius neviršijo 100 žmonių³⁰.

Taigi įmonės priskyrimą prie mažosios lėmė tik vienas požymis – darbuotojų skaičius.

²³ Vijeikis J., Baležentis A. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose //Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. – Kaunas, 2010. Nr. 20 (1) – 170 p. – ISSN 1822-6760

²⁴ Martinkus B., Žičkienė S. Verslo organizavimas. - Šiauliai, 2006. – 7 p. – ISBN 9986-38-635-7

²⁵ Drucker P. F. Diukerio mokymo pagrindai. - Vilnius, 2001. – 15 p. - ISBN 978-9955-923-13-8

²⁶ Sakalas A. ir kt. Pramonės įmonių vadyba. - Kaunas, 2000. – 15 p. – ISBN 9986-13-325-4

²⁷ Neverauskas B., Stankevičius V. Ekonomikos ir vadybos studijų įvadas. –Kaunas, 2001. – 39 p.

²⁸ Kvainiauskiene V., Snieška V. Lietuvos verslo struktūros raidos tendencijų įtakos regionų ekonominiam augimui prognostinis vertinimas //Inžinerinė ekonomika. - Kaunas, 2002. Nr. 1 (27) – 53 p. – ISSN 1392-2785

²⁹ Brazauskienė R., Brazauskas S. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Lietuvoje teisinės sąlygos. - Vilnius, 1999. - 13-14 p. - ISBN 9986-752-44-2

³⁰ Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2399 [žiūrėta 2012 10 07]

1995 m. balandžio 20 d., priėmus Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymo pakeitimus - mažosioms įmonėms buvo priskiriamos tokios įmonės, kurių bendras darbuotojų skaičius neviršijo 50 žmonių ir bendrosios pajamos per metus buvo ne didesnės kaip 500 tūkst. litų³¹.

Taigi įmonės priklausomybę mažųjų įmonių kategorijai lėmė jau du būtini požymiai – darbuotojų skaičius bei metinių įplaukų dydis. 2002 m. lapkričio 06 d. Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymas neteko galios.

Europos Komisija, siekdama išvengti nesusipratimų bei neaiškumų, kuomet norima padėti smulkioms ir vidutinėms įmonėms, nutarė siūlyti bendrus standartus, apibrėžiančius smulkių ir vidutinių įmonių sampratą Europos Sąjungos (toliau – ES) šalyse. Todėl 1996 m. balandžio 6 d. Europos Komisija pateikė rekomendaciją dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos³².

1998 m. lapkričio 24 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymą³³.

Lietuvos Respublikos Seimas, įgyvendindamas 1996 m. balandžio 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos 2002 m. spalio 22 d. priėmė naują Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo redakciją, kuri įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d.³⁴

Europos Komisija, atsižvelgdama į dabartinius poreikius bei aktualijas, 2003 m. kovo 6 d. pateikė naują ES mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimą rekomendacijoje dėl mikro, mažų ir vidutinių įmonių sampratos. Pagal Europos Komisijos 2003 m. kovo 6 d. patvirtintas rekomendacijas smulkių ir vidutinių įmonių apibrėžimas remiasi darbuotojų skaičiumi, apyvartos bei balansinės turto vertės kriterijais. Remiantis šiais kriterijais, ES šalyse skiriamos tokios smulkių ir vidutinių įmonių rūšys:

- mikroįmonė (dirba mažiau nei 10 darbuotojų);
- smulki (maža) įmonė (dirba daugiau nei 10 ir mažiau nei 50 darbuotojų);
- vidutinė įmonė (dirba nuo 50 iki 250 darbuotojų);
- tokia įmonė negali priklausyti nei vienai stambiai įmonei;
- šių įmonių metinė apyvarta iki 50 mln. eurų, įmonės balansinis turtas neviršija 43 mln. eurų³⁵.

³¹ Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymo pakeitimas.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=16665 [žiūrėta 2012 10 07]

³² Europos Komisijos rekomendacija dėl smulkių ir vidutinių įmonių apibrėžimo.

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996H0280:en:HTML> [žiūrėta 2012 10 10]

³³ Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=68516 [žiūrėta 2012 10 10]

³⁴ Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimas.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=191571&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 10 10]

³⁵ Europos komisijos rekomendacija dėl smulkių ir vidutinių įmonių apibrėžimo.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_sbs_topics/small_medium_sized_enterprises_SMEs [žiūrėta 2012 10 13]

2008 m. sausio 01 d. įsigaliojo naujausia Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo redakcija³⁶. Šioje redakcijoje yra aiškiai apibrėžiami smulkaus ir vidutinio verslo subjektai, šiems subjektams teikiamos valstybės pagalbos formos bei kitos šiam verslui svarbios nuostatos³⁷.

Smulkaus ir vidutinio verslo samprata Lietuvoje šiuo metu atitinka Europos Komisijos rekomendacijas, smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatyme nurodoma, kad smulkaus ir vidutinio verslo subjektai yra vidutinės įmonės, mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.

Taigi Lietuvoje smulkios ir vidutinės įmonės yra skirstomos į šias:

1. Vidutinė įmonė yra tokia, kurioje dirba mažiau kaip 250 darbuotojų, jos metinės pajamos neviršija 138 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 93 mln. Lt;
2. Maža įmonė, kurioje dirba mažiau kaip 50 darbuotojų, jos metinės pajamos neviršija 24 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 17 mln. Lt;
3. Labai maža įmonė (mikroįmonė) – tai maža įmonė, kurioje dirba mažiau kaip 10 darbuotojų, jos metinės pajamos neviršija 7 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 5 mln. Lt.³⁸

1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo šalies ekonomikoje

Verslo vaidmuo visuomenėje yra įvertinti sąnaudas, nuspėti žmonių poreikius bei tinkamai organizuoti prekių ir paslaugų gamybą³⁹.

Juozaitytėnė L. ir Staponkienė J. nuomone, verslas visuomenei duoda mažiausiai keturgubą naudą:

1. Skatina ekonomikos augimą;
2. Didina našumą, kurio didinimas yra pagrindinė ekonomikos problema ir jos sprendimas lemia tiek firmos, tiek regiono, tiek šalies konkurencines galimybes vidaus ir tarptautinėje rinkoje;
3. Kuria naujas technologijas, produktus ar paslaugas, kurie yra svarbiausias verslo pokyčių veiksnys;
4. „Atjaunina“ rinkos konkurenciją⁴⁰.

³⁶ Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimas.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=310857 [žiūrėta 2012 10 10]

³⁷ Darulis A. ir kt. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo būklė. - Vilnius, 2004. – 8 p. – ISBN 9955-526-17-3

³⁸ Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. – Šiauliai, 2006. – 43 p. – ISBN 9986-38-684-5

³⁹ Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Knyga 2004-2008 Seimo nariams ir rinkėjams. – Vilnius, 2004. – 11p.

Gyventojų iniciatyva, kuriant šalyje savo verslą, privatizuojant ir restruktūrizuojant daugelį valstybės įmonių, aktyvi verslininkų veikla dar nuo 1990 m. turėjo įtakos privataus verslo plėtrai ir jo įsitvirtinimui Lietuvos ekonomikoje⁴¹.

Taigi anksčiau mažos įmonės buvo kuriamos daugelio žmonių noru turėti savo verslą, o pastaruoju metu mažų ir vidutinių įmonių kūrimas yra inicijuojamas ir skatinamas ne tik pačios valstybės, bet ir stambių įmonių, kurios būtent smulkioms ir vidutinėms įmonėms patiki įvairių produktų gamybos organizavimą, užtikrina aktyvų jų dalyvavimą rinkos procesuose. Be abejo daugumos smulkių ir vidutinių įmonių veikla yra susijusi su stambiais kompanijomis rangos, subrangos sutartimis, frančizės kontraktais. Dažnai stambios įmonės tampa smulkiųjų ir vidutinių klientėmis, o pastarosios stambiųjų tiekėjomis. Taigi stambiosios kompanijos ir smulkiosios bei vidutinės įmonės papildo vienos kitas⁴².

Smulkus ir vidutinis verslas yra modernios ir dinamiškos ekonomikos pagrindas⁴³.

Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo Lietuvoje įgauna vis didesnę svarbą, kadangi auga dirbančiųjų skaičius šalies ekonomikos sektoriuje, didėja smulkaus ir vidutinio verslo indėlis į šalies ekonomiką⁴⁴.

Pasaulinė patirtis įrodė, kad be smulkaus ir vidutinio verslo rinkos ekonomika negali nei tobulėti, nei funkcionuoti⁴⁵.

Smulkus ir vidutinis verslas yra ne tik ekonomikos augimo pagrindas, bet ir vienas iš svarbiausių darbo vietų kūrimo šaltinių. Smulkus ir vidutinis verslas padeda spręsti aktualias gyventojų užimtumo didinimo bei nedarbo mažinimo problemas⁴⁶.

Smulkus ir vidutinis verslas yra vienas iš svarbiausių ekonomikos augimo veiksmų, kuris turi esminį poveikį ne tik naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui, bet ir bendrai Lietuvos ūkio raidai⁴⁷.

Smulkus ir vidutinis verslas padeda spręsti užimtumo problemas, lanksčiau prisitaiko prie ekonomikos pokyčių, diegia naujoves, aptarnauja didžiąsias įmones, užsiima netradiciniais verslais, taip pat yra didžiųjų įmonių užuomazgos. Smulkios ir vidutinės įmonės stiprina ir atskirų rajonų

⁴⁰ Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. – 11 p. – ISBN 9986-38-532-6

⁴¹ Pačėsa N., Pukas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra- pagrindinis regioninės politikos instrumentas // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2002. Nr. 24 - 101 p. – ISSN 1392-1142

⁴² Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. -Šiauliai, 2004. – 47-48 p. – ISBN 9986-38-532-6

⁴³ Tonkūnaitė A. ir kt. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas. - Vilnius, 2008. – 31 p. – ISBN 978-9955-460-63-3

⁴⁴ Bartkus E. V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtos prognozės Lietuvoje ekonominės krizės pradžioje // Ekonomika ir vadyba. – Kaunas, 2010. Nr.15 – 390 p. – ISSN 1822-6515

⁴⁵ Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. – 47 p. – ISBN 9986-38-532-6

⁴⁶ Svetikas A. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje // Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. – Vilnius, 2007. – 161 p. – ISBN 978-9955-20-325-4

⁴⁷ Bartkus E. V., Piktyš R. Įmonių organizavimas ir rizika: smulkaus verslo organizavimas. - Kaunas, 2007. – 214 p. - ISBN 978-9955-25-221-4

ekonomiką, padeda pertvarkyti jos struktūrą, skatina gamybinių jėgų plėtrą, padeda kurti naujas darbo vietas⁴⁸.

Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje dirba per pusę proc. visų šalies dirbančiųjų⁴⁹.

Smulkus ir vidutis verslas atlieka pagrindinį vaidmenį ir mūsų gyvenime, nes mes dažniausiai susiduriame būtent su šio verslo atstovais⁵⁰.

Novacijų diegimo prasme smulkus ir vidutinis verslas nenusileidžia stambioms organizacijoms. Taigi stambūs išradimai gali būti padaryti ne tik stambiose įmonėse, bet ir mažose ir vidutinėse, kurios diegdamos naujas technologijas ir naudodamos kvalifikuotą darbo jėgą, palaipsniui pereina prie konkurencingų ir inovacijoms imlių prekių gamybos⁵¹.

Didelės įmonės patiki mažoms ir vidutinėms ne tik inovacijų kūrimą ir diegimą, bet ir specifinių paslaugų tiekimą ar produktų gamybą, aktyvų dalyvavimą rinkodaroje. Be to, smulkus ir vidutinis verslas padeda augti ir komercinei kultūrai, atlieka daugybę funkcijų, kurias vykdyti stambioms įmonėms būtų neefektyvu ir netikslinga, nes mažos įmonės yra daug lankstesnės ir daug greičiau prisitaiko prie technologinių ir ekonominių aplinkos pokyčių. Smulkus ir vidutis verslas ne tik papildo stambiają pramonę, bet ir sudaro jai galimybes dirbti lanksčiau, efektyviau ir pigiau⁵².

Šis verslo segmentas greičiausiai pajunta rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, prisitaiko prie jų ir sukuria naujų darbo vietų būtent tose srityse, kurių prekės ir paslaugos turi didžiausią paklausą⁵³.

Literatūroje galime rasti daugybę smulkaus ir vidutinio verslo privalumų, kurie padėtų atskleisti šių įmonių svarbą bei efektyvumą⁵⁴.

Taigi galime išskirti tokius pagrindinius smulkių ir vidutinių įmonių privalumus atskleidžiančius jų efektyvumą ir svarbą, tai: mažas kapitalo poreikis, greitas reagavimas į rinkos pokyčius ir lankstumas prisitaikant prie naujų rinkų, nišų užpildymas, konkurencijos didelėms įmonėms sudarymas, stambių įmonių aptarnavimas, naujų ir dažnai geresnės kokybės produktų, paslaugų, gamybos procesų sukūrimas, palanki šeimyninio verslo forma, efektyvi specialistų kvalifikacijos kėlimo galimybė⁵⁵.

⁴⁸ Jakutis A., Bandza M. Smulkaus ir vidutinio verslo optimizavimas // Tiltai. –Klaipėda, 2006. Nr. 1 – 37 p. - ISSN 1392-3137

⁴⁹ Lukoševičius K., Martinkus B. Mažų ir vidutinių įmonių vadyba. - Kaunas, 2001. – 8 p. – ISBN 9955-09-020-0

⁵⁰ Martinkus B., Žilinskas V. J. Ekonomikos pagrindai. - Kaunas, 2008. - 697 p. – ISBN 978-9955-24-546-8

⁵¹ Vijeikis J. , Baležentis A. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai - Kaunas, 2010. Nr. 20 (1) – 165 p. – ISSN 1822-6760

⁵² Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. – 47-48 p. – ISBN 9986-38-532-6

⁵³ Tonkūnaitė A. ir kt. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas. - Vilnius, 2008. – 31 p. – ISBN 978-9955-460-63-3

⁵⁴ Damašienė V., Cibulskienė D. Smulkaus ir vidutinio verslo integracijos į Europos Sąjungos ūkį problemos// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Kaunas, 2002. Nr. 23 – 31 p. – ISSN 1392-1142

⁵⁵ Svetikas A. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje // Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. – Vilnius, 2007. – 161 p. – ISBN 978-9955-20-325-4

Juozaitytė L. ir Staponkienė J. išskiria šiuos pagrindinius smulkaus ir vidutinio verslo privalumus:

- Kuriamos naujos darbo vietos.
- Stiprinami nacionalinio ūkio pagrindai.
- Smulkios ir vidutinės įmonės gali tapti stambiaomis.
- Smulkios ir vidutinės įmonės pasižymi komerciniu lankstumu.
- Smulkios ir vidutinės įmonės padeda harmonizuoti santykius tarp ūkio subjektų, palengvina ekonominių išteklių paskirstymą ūkyje, padeda efektyviai bendradarbiauti smulkiajam ir stambiajam verslui.
- Orientuojasi į vietinius išteklius bei patenkina vietinius poreikius.
- Gali patenkinti specifinius vartotojų poreikius, kurių nepatenkina stambios įmonės.
- Finansiniai aspektai. Smulkios įmonės gali gauti didesnę pelną nei stambi įmonė, jei jos apyvarta yra spartesnė už stambios įmonės.
- Smulkios ir vidutinės įmonės pasižymi dinamiškumu, sparčiai kuriamomis ir diegiamomis naujovėmis, kadangi konkuruoja su daugeliu kitų smulkių ir vidutinių įmonių bei su kitomis stambiaomis kompanijomis, todėl jos daug sparčiau turi diegti technologines naujoves bei pažangią patirtį, ypač naujose ir perspektyviose ūkio šakose⁵⁶.
- Smulkios ir vidutinės įmonės išsiskiria savo lankstumu ir mobilumu, greičiau prisitaiko prie kintančios aplinkos, geba užimti nedideles rinkas, plėtoti naujas veiklos sritis, ir palengvina ekonominių išteklių perkėlimą iš smunkančių į besiplėtojančius sektorius⁵⁷.
- Mažos ir vidutinės įmonės visuomenei atrodo demokratiškesnės ir atsakingesnės, nei didelės įmonės.

Kadangi kiekviena veikla negali turėti tik privalumus, turime išsiaiškinti kokius trūkumus turi smulkus ir vidutinis verslas:

- Gamybos kaštų didėjimas, ką lemia nedidelės gamybos apimtys.
- Lėšų trūkumas. Smulkiose ir vidutinėse įmonėse trūksta lėšų mokslininkams, inžineriniams tyrimams bei naujoms technologijoms, reklamai, ribotos galimybės atlikti rinkos tyrimus.
- Smulkios ir vidutinės įmonės dažnai susiduria su finansavimo problemomis - joms sunkiau gauti kreditus, dėl užstato, savos dalies investiciniuose projektuose stygiaus.
- Vadovavimo kompetencijos trūkumas.

⁵⁶ Juozaitytė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. - 49-50 p. - ISBN 9986-38-532-6

⁵⁷ Svetikas K. Ž. ir kt. Kaimo plėtros politiniai prioritetai ir smulkaus bei vidutinio verslo galimybės Lietuvoje // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. - Kaunas, 2010.- 56 p. - ISSN 1648-9098

- Smulkiuose ir vidutinėse įmonėse yra pastebimos per didelės steigėjų ambicijos ir per didelis asmeninis vartojimas. Taip pat pastebima išsimokslinimo, techninės kompetencijos ir marketingo žinių stoka⁵⁸.

1.4. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra yra plačiai diskutuojama tema, kuomet yra kalbama apie pačios šalies ekonominę ir socialinę plėtrą. Ji tampa neatsiejama ūkio plėtros valdymo dalimi, siekiant įtakoti verslo steigimosi ir augimo tempus, skatinant bendro vidaus produkto augimą ir kuriant naujas darbo vietas⁵⁹.

Pagrindinis smulkaus ir vidutinio verslo plėtros tikslas – plėtoti smulkų ir vidutinį verslą, siekiant stiprinti nacionalinį konkurencingumą, užtikrinti ekonominį augimą bei visuotinės gerovės kūrimą⁶⁰.

Verslo plėtros strategija gali būti vykdoma dviem pagrindiniais metodais: arba verslo strategija yra vykdoma apytikriai jos dabartinėje formoje - be išpūdingų plėtros planų, arba verslo plėtra yra vykdoma turint tikslą pasiekti žymiai aukštesnį ambicijų lygį, susijusį su rinkos dalimi, aptarnaujamos rinkos didėjimu arba naujomis prekėmis ar paslaugomis.

Strateginiai klausimai gali iš esmės sutelkti dėmesį į vieną iš šių dviejų funkcijų:

- Priimti svarbius sprendimus apie šiuo metu vykdomos veiklos plėtrą.
- Išnaudoti arba sukurti naujas verslo galimybes, šių galimybių paieškos pagrindas gali būti: palankios sąlygos, verslininkų noras paskatinti savo verslo plėtrą, turinti kapitalą įmonė ieško investicinių galimybių ar išorinė grėsmė, kuri gali pasireikšti naujų technologijų, dereguliavimo arba aršios konkurencijos forma.

Pačėsos N. nuomone galima sutikti labai įvairių patirčių naudojat smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strategijas ir pasiekiant gana skirtingų rezultatų. Pasirenkant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strategijas dažnai yra apsiribojama taktinio pobūdžio sprendimais, stengiantis tobulinti įstatyminę bazę, mokestinę našta, įvedant verslo pradžios skatinimo priemones, lengvinant kreditų išdavimo sąlygas ir panašiai. Autorius neginčija šių priemonių reikalingumo, tačiau mano, kad jos gali būti tik ilgalaikės valstybinės strategijos įgyvendinimo elementai, o strategijos objektas turėtų būti kur kas platesnis ir apimantis esminius visuomenės ir šalies socialinio – ekonominio potencialo

⁵⁸ Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. – 50-51 p. – ISBN 9986-38-532-6

⁵⁹ Pačėsa N. Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 83 p. – ISSN 1392-1142

⁶⁰ Adamonienė R., Trifonova J. Valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui Lietuvoje: bendras ir praktinis aspektai//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Kaunas, 2007. Nr. 41 – 11-12 p. – ISSN 1392-1142

vystymo pagrindus. Todėl labai svarbu yra aiškintis ir valstybės, kaip aukščiausio visuomenės instituto vaidmenį, darantį įtaką smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai⁶¹.

Taigi pereinamosios ekonomikos laikotarpiu vienas svarbiausių uždavinių Lietuvai yra išvystyti pilnai funkcionuojantį smulkaus ir vidutinio verslo sektorių. Lietuvai integruojantis į pasaulinio ūkio sistemą tenka susidurti su naujais iššūkiais, kurie yra sąlygojami bendrosios rinkos tendencijos: sparti technologijų kaita, verslo globalizacija, hiperkonkurencija, žinių ir informacinės visuomenės formavimas⁶².

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra įgijo išskirtinį prioritetą Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, nes būtent dalyvavimas verslo sąjungoje suteikia galimybę pozityviai pertvarkyti šalies verslo struktūrą skatinant šio verslo segmento plėtrą. Tuo labiau, kad Europos Sąjunga skatina šį verslą, teikia struktūrinių fondų bei įvairių programų, skirtų palaikyti smulkaus ir vidutinio verslo perspektyvai, paramą. Smulkiam ir vidutiniam verslui neabejotinai tenka pagrindinis vaidmuo įgyvendinant Lisabonos strategijos numatytus tikslus: naujų darbo vietų kūrimą, vidurinėsios klasės stiprinimą, verslo infrastruktūros plėtimą, naujovių ir investicijų diegimo skatinimą, bei regionų socialinės ir ekonominės atskirties sumažinimą⁶³.

Gineitienė Z. teigia, kad kiekviena valstybė turėtų sudaryti šias sąlygas verslo plėtrai:

- Prekybos laisvė;
- Galimybė skolintis pinigų iš fondų;
- Galimybė laisvai investuoti savo pinigus;
- Iniciatyvos palaikymas;
- Atsižvelgti į pirkėjų ir pardavėjų poreikius, planuojant ūkį.

Taip pat Gineitienė Z. išskiria ir visoms šalims būdingas smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai reikalingas sąlygas, tokias kaip:

- Vyriausybės politika orientuota į rinką;
- Pagrįsta, teisinga teisinė bazė aplinka;
- Vyriausybės pagalba gauti kreditus;
- Verslo skatinimo ir plėtros programos⁶⁴.

Svetikas A. nurodo, kad svarbūs yra šie verslo plėtros šaltiniai:

- Natūrinės gamybos, ten kur ji yra išlikusi, įtraukimas į prekinį ryšių sritį;

⁶¹ Pačėsa N. Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 83 p. – ISSN 1392-1142

⁶² Stripeikis O. Smulkus verslas Lietuvoje: iššūkiai ir vystymosi galimybės // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 141 p. – ISSN 1392-1142

⁶³ Bekeris R., Bikas E. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės// Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2008. Nr. 2 – 329 p. ISSN 1648-8156

⁶⁴ Gineitienė Z. Verslo kūrimas ir valdymas. - Vilnius, 2005. – 129-130 p. – ISBN 9986-00-444-6

- Išlikusių valstybinių įmonių, gaminančių prekes ir teikiančių paslaugas savarankiškumo didinimas;
- Nuosekli valstybinio sektoriaus privatizacija⁶⁵.

Negalime nesutikti, kad verslo sėkmė priklauso nuo aplinkos sąlygų, kurios priklauso nuo šalies Vyriausybės vykdomos verslo politikos, teisinės ir įstatyminės bazės ir aišku, nuo pačios įmonės vidaus politikos bei valdymo. Taigi literatūroje galime rasti tokius verslo aplinką formuojančius veiksnius:

- Techniniai veiksniai. Šiems veiksniams yra priskiriamos mokslo technikos pažangos priemonės. Tai gamybos priemonių, techninių procesų, gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų, darbo organizavimo tobulinimas ir naujų gaminių įsisavinimas, remiantis naujausiais technikos ir mokslo pasiekimais. Tai leidžia įmonei padidinti veiklos gamybos efektyvumą, sumažinti gamybos išlaidas, kelti darbo, paslaugų ir gaminių kokybę, didinti pelną ir įsitvirtinti vartotojų rinkose. Prie techninių veiksnių yra taip pat priskiriami ir įmonės gamybiniai parengimai, įmonės geografinė vieta, keliai bei kiti inžineriniai įrengimai, šilumos, elektros bei vandens panaudojimo galimybės.
- Administraciniai - ekonominiai veiksniai. Administraciniai veiksniai – tai verslo įmonių valdymo metodai. Ekonominiai veiksniai yra sąlygojami šalies ekonominės strategijos. Tai priklauso nuo šalies valdymo organų vykdomos mokesčių, pinigų masės, kapitalo judėjimo, investicinės aplinkos, kreditų teikimo ir palūkanų normos politikos. Be to, didelę reikšmę turi ir pasiūla - paklausa bei konkurencija ir kiti ekonominiai veiksniai.
- Politiniai veiksniai. Šie veiksniai yra formuojami pačios valstybės santvarkos. Verslui aktualiausia yra politinis šalies stabilumas, laisva demokratinė rinka bei teisinė šalies būklė. Politinę verslo aplinką formuoja aukščiausieji šalies organai.
- Socialiniai kultūriniai veiksniai. Tai visuomenės vertybių ir gyvenimo būdo pokyčiai, kurie iškelia tam tikrus reikalavimus atskiroms verslo rūšims⁶⁶.

Smulkių ir vidutinių įmonių raida nenuneigiamai priklauso nuo verslo aplinkos tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu mastu⁶⁷.

Jewell B. R. nurodo tam tikrus verslo aplinkos veiksnius, darančius įtaką verslo įmonei. Kai kurių aplinkos pokyčių poveikis verslui yra labai didelis, o prie tokių veiksnių Jewell R. B. priskiria:

⁶⁵ Svetikas A. Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje // Tiltai. - Klaipėda, 2006. Nr 3 (36) – 83 p. - ISSN 1392-3137

⁶⁶ Lukaševičius K. ir kt. Verslo ekonomika. – Kaunas, 2005. – 19-20 p. – ISBN 9955-09-888-0

⁶⁷ Bekeris R., Bikas E. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės// Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2008. Nr. 2 – 337 p. ISSN 1648-8156

revoliucijas eksporto šalyse, didėjančią palūkanų normą, didinančią skolinimosi kaštus, naujus teisės aktus bei naujas technologijas⁶⁸.

Sūdžius V. teigia, kad verslininkystę remti ir skatinti galima šiomis formomis:

- Smulkaus ir vidutinio verslo propaganda.
- Finansine netiesiogine ir tiesiogine parama.
- Administracine parama.
- Mokesčių politika.
- Antimonopoline politika⁶⁹.

Karlof B. ir Lovingsson F. H. pateikia aplinkybių sąrašą, kurios gali padėti verslo plėtrai:

- Padidėjęs tiekimo pajėgumas.
- Naujos klientų grupės.
- Naujos geografinės rinkos.
- Globalizavimas.
- Sinergija.
- Strategija kaip investicija.
- Organizacinis ar struktūrinis augimas.
- Rinkos sąlygos – teisingas laiko pasirinkimas.
- Technologijų spaudimas⁷⁰.

Negalime nesutikti su Smagurauskienės L. teiginiu, kad verslo sėkmė didele dalimi priklauso nuo galimybių gauti informaciją, konsultuotis ir mokytis. Svarbi yra tiek šių galimybių kaina, tiek kokybė ir prieinamumas⁷¹.

Autoriai Tamošiūnas T. ir Lukošius S. išskiria tris pagrindinius finansinės paramos smulkiam ir vidutiniam verslui teikimo būdus: subsidijuojamos paslaugos, kredito garantijos, tiesioginės subsidijos ir dotacijos⁷².

Smagurauskienė L. išskiria du pagrindinius paramos būdus – tiesioginę ir netiesioginę paramą. Tiesioginė parama, kuri yra teikiama per subsidijas, kompensacijas ar dotacijas, o netiesioginė parama – viešosios paslaugos lengvatinėmis sąlygomis, mokesčių lengvatos, paskolų garantijos, eksporto draudimas lengvatinėmis sąlygomis, teisinės lengvatos ir palankūs politiniai sprendimai⁷³.

⁶⁸ Jewell B. R. Integruotos verslo studijos. – Vilnius, 2000. – 99 p. - ISBN 9955-9318-1-7

⁶⁹ Sūdžius V. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. - Vilnius, 2001. – 45 p. – ISBN 9986-879-51-5

⁷⁰ Karlof B., Lovingsson F. H. Vadybos koncepcijos ir modeliai nuo a iki z //Verslo žinios. - Vilnius, 2006. - 366-371 p. – ISBN 9955-460-36-9

⁷¹ Smagurauskienė L. Teritorinė institucinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje//Annales Geographicae. - Vilnius, 2008. Nr. 41(1-2) – 94 p. – ISSN 1822-6701

⁷² Tamošiūnas T., Lukošius S. Possibilities for Business Enterprise Support//Engineering economics. – Kaunas, 2009. Nr. 1 (61) – 63 p. – ISSN 1392-2785

⁷³ Smagurauskienė L. Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje//Annales Geographicae. – Vilnius, 2009. Nr. 42 (1-2) – 58 p. – ISSN 1822-6701

Smulkaus ir vidutinio verslo parama yra būtina konkretiems tikslams pasiekti. Svarbu pasirinkti tinkamiausias smulkaus ir vidutinio verslo paramos rūšis. Parama neturėtų viršyti naudos, kurią visuomenė gauna dėl smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo⁷⁴.

Netolygi regionų plėtra yra būdinga ne tik Lietuvos valstybei, bet ir daugeliui kitų pasaulio šalių. Ekonomikos plėtra daro didelę įtaką ne tik verslo kūrimui, bet ir verslo plėtrai⁷⁵.

Smulkaus ir vidutinio verslo instrumentai privalo dominuoti regioninėje politikoje, taip užtikrinant sėkmingą regionų ir šalies ekonomikos raidą. Pasaulyje galime aptikti įvairių smulkaus ir vidutinio verslo plėtros modelių taikymo praktikos, tačiau susiduriant su ribotais šalies ištekiais negalima naudoti daug ir įvairių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo instrumentų, todėl yra būtina aiškiai apibrėžti prioritines skatinimo sritis, potencialiai galinčias turėti didžiausią teigiamą įtaką ekonomikos augimui. Siekiant užtikrinti efektyvesnę smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtrą, labai svarbu yra integruotai derinti plėtrą skatinančių institucijų veiklą.

Regioninės politikos pagrindinis tikslas yra skatinti tolygią ekonominę plėtrą, mažinant išsivystymo netolygumus skirtinguose šalies regionuose. Vienas svarbiausių instrumentų užtikrinančių efektyvią ekonomikos plėtrą būtent ir yra stiprus smulkaus ir vidutinio verslo sektorius⁷⁶.

Kiekvienas regionas turėtų ištirti savo smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas ir įvertinti galimybes jas spręsti nacionaliniu mastu, kiekviename regione reikėtų sukurti tokią institucinę verslo infrastruktūrą, kad būtų galima greitai ir efektyviai spręsti regionuose iškilusias problemas, stabdančias smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtrą, regioninei politikai turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, reikėtų griežtesnės šios politikos kontrolės bei kontrolės pagalba skatinti skaidresnį sprendimų priėmimą bei greitesnę visų regionų plėtrą. Kadangi viena iš pagrindinių problemų su kuriomis susiduria smulkus ir vidutinis verslas yra dideli regionų išsivystymo skirtumai⁷⁷.

Literatūroje yra nurodomi šie verslo finansavimo šaltiniai, kurie padeda verslo subjektams vykdyti plėtrą:

- Nuosavo verslininko lėšos ir šeimos narių, giminių ar draugų lėšos. Pradedant verslą reikėtų apskaičiuoti kiek ir kokių finansinių išteklių reikės ir pirmiausiai naudoti nuosavas lėšas;
- Verslo partnerių lėšos;

⁷⁴ Simanavičienė Ž. ir kt. Inžinerinių sprendimų ekonomika. – Kaunas, 2011. – 44 p. – ISBN 978-609-02-0112-1

⁷⁵ Garbunov S., Jurevičienė D. Lietuvos regionų ekonomikos plėtros įtaka verslui // Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2008. – 351 p. – ISSN 1648-8156

⁷⁶ Pačėsa N., Pukas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra- pagrindinis regioninės politikos instrumentas // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2002. Nr. 24 – 101 p. – ISSN 1392-1142

⁷⁷ Vijeikis J., Baležentis A. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. – Kaunas, 2010. Nr. 20 (1) – 169-170 p. – ISSN 1822-6760

- Pačios įmonės sukauptos lėšos. Įmonė iš savo pagrindinės ir kitos veiklos gaudama pajamų arba pelno, gali jį reinvestuoti atgal į savo verslą;
- Akcijos ar obligacijos. Vienas iš skolinimosi būdų yra akcijų ir obligacijų išleidimas;
- Paskolos ar bankų kreditai, lizingas - vienas iš populiariausių skolinimosi būdų;
- Finansų inžinerijos priemonės: mikrokreditavimas, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, JEREMIE fondas, garantijų fondas, atvirasis kreditų fondas, mažų kreditų teikimas, dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas, verslumą skatinančios priemonės;
- Valstybės ir savivaldybių parama: tai parama verslui, teikiama iš valstybės ir savivaldybių biudžetų;
- Europos sąjungos struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo parama smulkiam ir vidutiniam verslui;
- Viešosios paslaugos verslui – verslo informacijos centrai ir verslo inkubatoriai;
- Kiti verslo kreditavimo šaltiniai (tokie kaip tiekėjų parama, greito augimo kapitalas)⁷⁸.

Valstybės paramos teikimas smulkaus ir vidutinio verslo subjektams yra apibrėžtas Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatyme:

1. Valstybės parama smulčiojo ir vidutinio verslo subjektams teikiama pagal Vyriausybės ar savivaldybių smulčiojo ir vidutinio verslo plėtros programas.
2. Smulčiojo ir vidutinio verslo plėtros programų rengimas ir įgyvendinimas finansuojami iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, valstybės ar savivaldybių pinigų fondų lėšų.
3. Viešąsias paslaugas verslui teikiančiai viešajai įstaigai, kurios savininkė arba viena iš dalininkų yra valstybė ir/arba savivaldybė, panaudos pagrindais perduotą valstybės ir/ar savivaldybės turtą arba jo dalį šio turto valdytojas, vadovaudamasis Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu, viešosios įstaigos siūlymu gali išnuomoti tretiesiems asmenims – smulčiojo ir vidutinio verslo subjektams tais atvejais, kuomet turto nuoma yra neatskiriama viešųjų paslaugų verslui dalis ir yra būtina tinkamai viešųjų paslaugų verslui kokybei užtikrinti. Už išnuomoto turto ar jo dalies naudojimą pagal paskirtį, išnuomoto turto išlaikymą ir priežiūrą atsako nuomininkas.
4. Rengiant ir įgyvendinant smulčiojo ir vidutinio verslo plėtros programas bei teikiant valstybės paramą, prioritetą teikiamas labai mažoms įmonėms, mažoms įmonėms bei verslininkams, kurie patenka į mažų ir labai mažų įmonių apibrėžimą Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatyme.

⁷⁸ Paunksienė J. ir kt. Verslo pagrindai. – Vilnius, 2011. - 95 p. - ISBN 978-9955-28-838-1

5. Valstybės pagalbą ar nereikšmingą pagalbą suteikę subjektai duomenis apie šią pagalbą teisės aktų nustatyta tvarka teikia suteiktos valstybės pagalbos registro tvarkytojui⁷⁹.

Smulkios ir vidutinės įmonės yra socialiai ir ekonomiškai svarbios savo nacionalinėms ekonomikoms, nes jos sudaro apie 99 proc. visų veikiančių įmonių Europos Sąjungoje. Bet kurios įmonės plėtra yra susijusi ne tik su ateities galimybėmis, bet ir su rizika ir netikrumu⁸⁰.

Bruzgė Š. atliktos analizės rezultatai parodo, kad didžiausią skatinamą įtaką įmonių veiklai turi teikiamos paramos intensyvumas⁸¹.

Taigi pagrindiniai verslo plėtros prioritetai ne tik Europos Sąjungos, bet ir nacionaliniu lygmeniu – visokeriopai remti smulkų ir vidutinį verslą, skatinti naujų įmonių steigimą ir sudaryti kuo palankesnes sąlygas jau veikiančių įmonių plėtrai⁸².

1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys

Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje susiduria su įvairiausiomis verslo plėtrą stabdančiomis kliūtimis.

Analizuojant ir vertinant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros procesus, perspektyvas ir tendencijas bei ieškant efektyvių smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus rezultatyvumo didinimo būdų, dėmesį tenka sutelkti į nekontroliuojamus, integraciją lėtinančius veiksnius, neleidžiančius smulkioms ir vidutinėms įmonėms aktyviai naudoti ekonominės plėtros teikiamomis galimybėmis. Todėl Lietuvoje smulkios ir vidutinės įmonės susiduria su aktualia problema - pasirengimu plėtrai ir konkurencijai Europos Sąjungos rinkoje⁸³.

Svetikas A. nurodo, kad smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai reikia tam tikrų sąlygų, o šiuo metu aplinka verslo plėtrai Lietuvoje nėra labai palanki, nes:

- Nekaupiami ir nesisteminami medžiagai apie smulkaus ir vidutinio verslo problemas, neaiškios yra nedidelių įmonių reikmės;
- Ekonominės reformos pradžioje smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai buvo skiriama per mažai dėmesio, o valdininkams, kurie sprendė šio sektoriaus problemas dažnai trūko kompetencijos;

⁷⁹ Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=454172 [žiūrėta 2012 10 10]

⁸⁰ Ciemleja G., Lace N. The model of sustainable performance of small and medium –sized enterprise // Inžinerinė ekonomika – engineering economics. – Kaunas, 2011. Nr. 22 (5) – 501 p. – ISSN 1392-2785

⁸¹ Bruzgė Š. Valstybės subsidijų verslui poveikio vertinimas//Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2009. – 24 p. – ISSN 1648-8156

⁸² Kučinskienė M., Fominienė A. Verslo inkubavimo proceso transformacijos didėjančios konkurencijos sąlygomis//Verslo ir teisės aktualijos. – Vilnius, 2010. 5 tomas - 112 -113 p. – ISSN 1822-9530

⁸³ Garuckas R. ir kt. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo analizė Europos Sąjungos kontekste // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 40 p. – ISSN 1392-1142

- Daugybė verslininkų ėmėsi verslo neturėdami reikiamos patirties, tinkamų sąlygų, patikimos informacijos bei pakankamai lėšų;
- Vykstant privatizacijai daug asmenų įsigijo nekilnojamo turto, tačiau tinkamai jį valdyti negalėjo dėl per didelio sudėtingumo;
- Daugeliui verslininkų trūksta žinių, patirties, kol kas yra sudėtinga kelti įmonei vadovaujančių darbuotojų bei personalo kvalifikaciją;
- Didesnių įmonių restruktūrizacijos procesas, kuris suteiktų papildomą impulsą naujam verslui, dar yra ankstyvojoje stadijoje.

Taigi sudarius tinkamas sąlygas verslo plėtrai, suformavus teigiamą visuomenės požiūrį į sąžiningą verslą, Svetiko A. nuomone smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė Lietuvos ekonomikoje turėtų padidėti⁸⁴.

Župerka A. atliko apklausą smulkių ir vidutinių įmonių vadovų nurodydamas išskirti vidinius ir išorinius veiksnius, darančius didžiausią įtaką Lietuvos verslo įmonių veiklai. Župerkos A. atlikto tyrimo respondentai nurodė šias pagrindines verslo plėtros kliūtis: didelius mokesčius, administracinius barjerus, sudėtingas kredito gavimo sąlygas, stiprią konkurenciją, nuosavo kapitalo stoką. Respondentai vertindami pagrindines vidines verslo aplinkos problemas nurodė šias: verslininkai neįžvelgia naujų verslo vystymo galimybių, mažai dėmesio skiriama tinklų formavimui, per mažai akcentuojama inovacijų svarba, kvalifikuotų specialistų trūkumas, konkurenciniai pranašumai neatitinka verslo aplinkos iššūkių⁸⁵.

Martinkus B. ir Žičkienė S. teigia, kad galima išskirti šias didžiausias verslo plėtros kliūtis, tai: kompetencijos stoka, informacijos apie rinkas trūkumas, lėšų stygius⁸⁶.

Gineitienė Z. nurodo šias verslo plėtros kliūtis: administracinės (leidimai, licencijos), didelės išlaidos ir didelio kapitalo poreikis, dideli mokesčiai, darbo įstatymai, atlyginimo/ kainų kontrolė, informacijos pasiekiamumas, konkurencijos apribojimas⁸⁷.

Simanavičienė Ž. išskiria šias verslo plėtros kliūtis:

- Patentų išdavimo ir veiklos pagal patentą tvarkos pakeitimai.
- Įmonių likvidavimosi ir išregistravimo procedūrų supaprastinimas.
- Darbo jėgos kainos augimas.
- Papildomų mokesčių įvedimas.
- Mokesčių naštos didėjimas.

⁸⁴ Svetikas A. Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje // Tiltai. - Klaipėda, 2006. Nr 3 (36) – 84 p. - ISSN 1392-3137

⁸⁵ Župerka A. Smulkių ir vidutinių Lietuvos verslo organizacijų verslumą sąlygojančių aplinkos veiksnių analizė// Vadyba. – Klaipėda, 2009. Nr. 14 (2) – 29 p. – ISSN1648-7974

⁸⁶ Martinkus B., Žičkienė S. Verslo organizavimas. - Šiauliai, 2006. – 31-32 p. - ISBN 9986-38-635-7

⁸⁷ Gineitienė Z. Verslo kūrimas ir valdymas. - Vilnius, 2005. – 130-131 p. – ISBN 9986-00-444-6

- Papildomų biurokratinių barjerų sukūrimas darbo santykių srityje.
- Stambių prekybos tinklų atsiradimas prekybos sektoriuje.
- Netolygus smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas Lietuvos regionuose⁸⁸.

Vijeikis J. ir Baležentis A. tirdami smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas, nurodo šias verslo plėtros kliūtis:

- Administracinės naujų įmonių steigimo procedūros yra sudėtingos.
- Verslininkai stokoja pradinio kapitalo, vadybos bei finansinių gebėjimų, rinkodaros bei eksporto įgūdžių bei informacijos.
- Sprendimai priimti dėl ekonomikos skatinimo, verslo aplinkos gerinimo ir krizės įveikimo yra vangiai įgyvendinami ir kol kas laukiamų rezultatų neatneša.
- Verslui skirtos lėšos per brangiai skolinamos.
- Nevienodas smulkaus ir vidutinio verslo išsivystymas šalies regionuose.
- Žema vartotojų perkamoji galia⁸⁹.

Jakutis A. ir Kazlovas V. nurodo šias verslo plėtros kliūtis: mokesčiai, neadekvati šiandienai verslo reguliavimo politika, menka gyventojų perkamoji galia, apyvartinių lėšų stoka, valdininkų biurokratizmas ir jų korupcija⁹⁰.

Svetikas A. išskiria šias pagrindines verslo plėtros problemas tokias kaip: pradinio kapitalo kaupimas, gana sudėtingos kreditų gavimo sąlygos bei aukštos palūkanų normos, administracinių barjerų gausa ir biurokratizmas, dideli mokesčiai ir nelygios sąlygos konkuruojant su stambiomis firmomis⁹¹.

Urbonavičiaus S. ir Dikčiaus V. nuomone greta tradiciškai analizuojamų finansavimo kliūčių didelę įtaką daro ir paties verslo organizavimo sunkumai, didelę įtaką gali daryti profesionalių verslo konsultacijų samdymas, kurias smulkios ir vidutinės įmonės renkasi skirtingas, priklausomai nuo veiklos pobūdžio⁹².

Literatūroje viena iš dažniausių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių žlugimo priežasčių yra nurodoma - finansiniai sunkumai⁹³.

⁸⁸ Simanavičienė Ž. Verslo įvadas. - Kaunas, 2004. – 50- 54 p. – ISBN 9955-586-21-4

⁸⁹ Vijeikis J., Baležentis A. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose //Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. – Kaunas, 2010. Nr. 20 (1) – 167-168 p. – ISSN 1822-6760

⁹⁰ Jakutis A., Kazlovas V. Lietuvos ūkio ir verslo raidos analizė//Verslas: teorija ir praktika. – Vilnius, 2006. Tomas 7, Nr. 3 – 167 p. ISSN 1648-0627

⁹¹ Svetikas A. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje // Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. - Vilnius, 2007. - 167 p. – ISBN 978-9955-20-325-4

⁹² Urbonavičius S., Dikčius V. Specifics of Business Consulting Services Used by Small and Medium Enterprises in a Transition Economy// Engineering economics. – Kaunas, 2005. Nr. 3 (43) – 80 p. – ISSN 1392-2785

⁹³ Andriejūtė S., Sniška V. Institutional Financing Solutions for Small and Medium – Sized Enterprises in European Countries from Lithuanian Perspective//Engineering economics. – Kaunas, 2004. Nr. 5 (40) – 18 p. – ISSN 1392-2785

Atliktame tyrime išsiaiškinome, kad įmonių vadovai Varėnos rajone nurodo šias verslo plėtos kliūtis:

- Dideli mokesčiai.
- Verslo finansavimo problemos.
- Nuolat kintantys įstatymai.
- Didelė konkurencija.
- Biurokratija.
- Korupcija.
- Neskaidri teismų veikla.
- Neužtikrintas verslo / nuosavybės teisių saugojimas.
- Atskirų verslo sričių draudimai ir ribojimai, monopolijos.
- Nekvalifikuota darbo jėga.
- Darbo jėgos trūkumas.
- Žemas verslumo lygis šalyje.
- Regioniniai skirtumai.
- Pasenusios technologijos.

Lietuvoje verslas plėtojamas netolygiai. Taip yra todėl, kad įmonės daugiausiai telkiasi miestuose bei kitose urbanizuotose vietovėse, kuriose yra patikimos ryšių sistemos, didesnė gyventojų perkamoji galia, patogus kelių tinklas. Netolygus verslo pasiskirstymas regionuose tampa rimta kliūtimi stiprėti pačiai šalies ekonominei galiai bei lemia nepageidaujamas socialines pasekmes⁹⁴.

Svetiko A. nuomone nepaisant sunkumų, Lietuvoje smulkus ir vidutinis verslas plečiasi, kuriamos naujos įmonės, persitvarko senosios, kyla verslininkų kvalifikacija. Smulkus ir vidutinis verslas turi potencialias galimybes plėtotis, išsikvodamas vietą tiek šalies, tiek ir užsienio rinkose⁹⁵.

⁹⁴ Jasaitis J. ir kt. Darni žemės ūkio ir kaimo plėtra Lietuvoje (Molėtų rajono atvejis)//Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. – 2007, Vilnius. – 168 p. – ISSN 978-9955-20-325-4

⁹⁵ Svetikas A. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje // Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. - Vilnius, 2007. - 167 p. – ISBN 978-9955-20-325-4

2. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS VARĖNOS RAJONE

Varėnos rajonas yra didžiausias ir miškingiausias Lietuvoje. Šiame rajone yra daug gamtos išteklių, patogi kelių infrastruktūra, netoli yra didieji miestai.

Varėnos rajone šiuo metu veiklą vykdo apie 300 smulkaus ir vidutinio verslo įmonių. Didžiąją dalį sudaro didmeninės ir mažmeninės prekybos, žemės ūkio ir miškininkystės, apdirbamosios gamybos, krovinių vežimo ir saugojimo įmonės, statybinės organizacijos. Vienas iš svarbiausių verslų yra miško gėrybių supirkimas, perdirbimas ir eksportas. Pagaminama produkcija daugiausia eksportuojama į Vakarų Europą.

Miško ruošą ir apdirbimą užima svarbią vietą Varėnos rajono versle. Šia veikla užsiimančios įmonės siūlo tokias paslaugas kaip: miško kirtimas, želdinimas, konsultacijos miško priežiūros klausimais, medienos produkcijos gamyba, ekologiškų medinių statinių statyba. Pagaminta produkcija parduodama Lietuvos ir užsienio rinkose.

Didelę įtaką Varėnos pramonei turi ir statybos įmonės. Varėnos apylinkėse gausu smėlio, tad čia buvo įkurtos įmonės gaminančios plytas, silikatinius blokėlius, mišinius bei kitas medžiagas skirtas statybai.

Svarbų vaidmenį užima ir maisto pramonė. Gaminami pieno produktai, konditerijos gaminiai, įvairių rūšių grūdų kruopos, dribsniai, kiti birūs maisto produktai, išgaunamas natūralus mineralinis vanduo.

Varėnos rajone nuo seno veikia viena svarbiausių šalies lengvosios pramonės įmonių, kuri apdoroja žaliavas ir gamina kokybišką namų tekstilę.

Rajone plėtojama ir žemės ūkio veikla: auginami javai, daržovės, vaismedžiai, vaiskrūmiai, uogos, užsiimama gyvulininkyste.

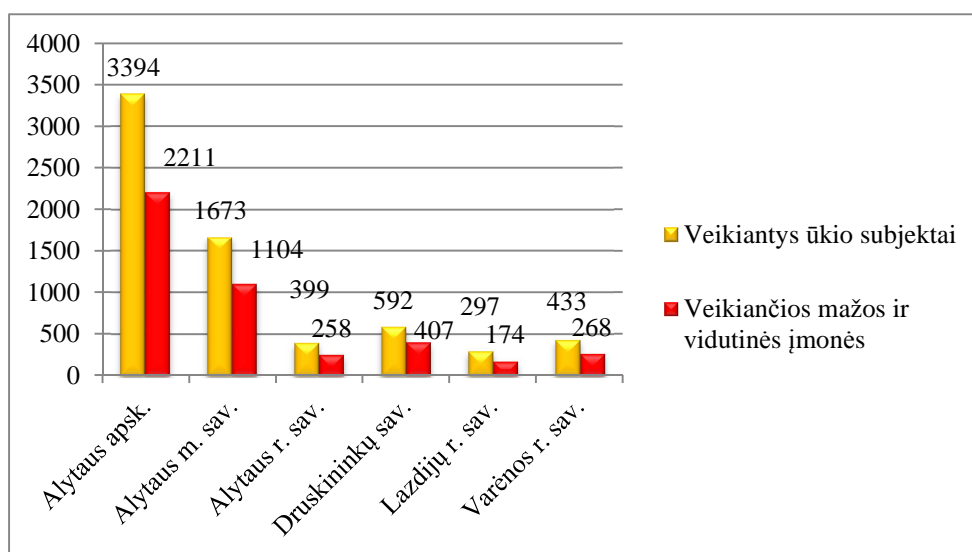
Patrauklios sąlygos turizmo verslo plėtrai: natūrali, mažai urbanizuota aplinka, kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė, gamtos paveldo vertybės, todėl čia gana gerai išplėtotos ir šios srities paslaugos. Varėnos rajone yra kaimo turizmo sodybų, apgyvendinimo įstaigų bei kitų poilsio ir turizmo pramogų teikiančių įmonių⁹⁶.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014 m. pradžioje Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų buvo 90 720. Tuo tarpu Alytaus apskrityje veikiančių ūkio subjektų buvo 3 394, o Varėnos rajone - 433⁹⁷.

⁹⁶ Kairevičiūtė L. ir kt. Verslas Varėnos krašte. – Vilnius, 2013. – 1-2 p.

⁹⁷ Lietuvos statistikos departamentas. <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=2772&status=A> [žiūrėta 2014-02-15]

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2014 m. pradžioje Lietuvoje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių buvo 67 943. Alytaus apskrityje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių buvo 2 211, Varėnos rajone 268 (žiūrėti 1 pav.)⁹⁸.

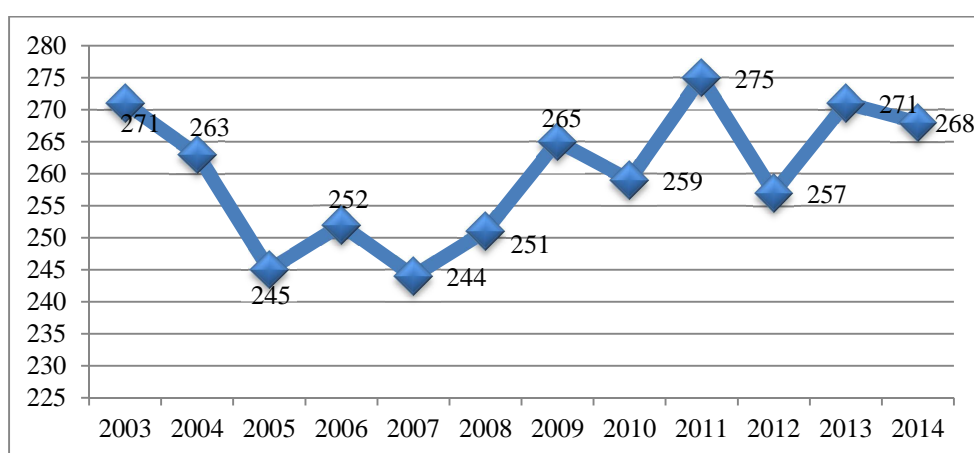

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

1 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Alytaus apskrityje 2014 m. pradžioje

Iš pateiktų duomenų matyti, kad mažos ir vidutinės įmonės sudaro didžiąją dalį visų veikiančių ūkio subjektų.

Norėdami tinkamai atskleisti nagrinėjamą temą, pateikiame vienuolikos metų laikotarpiu veikiančių mažų ir vidutinių įmonių Varėnos rajone skaičiaus kitimą.

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

2 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių Varėnos rajone 2003–2014 m. skaičiaus kitimas

⁹⁸ Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

Vertinant veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimą Varėnos rajone 2003–2014 m. laikotarpiu, matyti, kad didžiausias šių įmonių skaičius buvo 2010–2011 m., o mažiausias šių įmonių skaičius pastebimas 2007 m. 2014 m. pradžioje - veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius buvo 268 (žiūrėti 2 pav.)⁹⁹.

1 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos rajone 2014 m. pradžioje pagal pajamų grupę

Apyvarta Lt.	2014
1-19 999	32
20 000-49 999	24
50 000-99 999	27
100 000-249 999	57
250 000-499 999	40
500 000-999 999	24
1 000 000-1 999 999	25
2 000 000-4 999 999	22
5 000 000-6 999 999	2
7 000 000-23 999 999	12
24 000 000-99 999 999	3
10 000 000-137 999 999	-
138 000 000 ir daugiau	-

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, iš veikiančių rajono įmonių – 268 mažos ir vidutinės. Iš jų 99 proc. įmonių pagal pajamas yra mažos ir labai mažos, 1 proc. – vidutinių. 2014 m. 52 proc. mažų ir vidutinių įmonių metinės pajamos sudarė iki 250 000 Lt. (žiūrėti 1 lentelę)¹⁰⁰.

2 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos rajone 2014 m. pagal darbuotojų skaičių

	0-4 darb.	5-9 darb.	10-19 darb.	20-49 darb.	50-99 darb.	100-149 darb.	150-249 darb.
Varėnos r.	144	60	32	17	10	4	1

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

⁹⁹ Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

¹⁰⁰ Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 76 proc. veikiančių mažų ir vidutinių Varėnos rajono įmonių yra įdarbinusios iki 9 darbuotojų (žiūrėti 2 lentelę)¹⁰¹. Viso įdarbintų asmenų šiose įmonėse Varėnos rajone yra 2 991, vidutinis metinis darbuotojų skaičius Varėnos rajone 5 400 darbuotojų.

3 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos rajone pagal ekonominės veiklos rūšį 2013 ir 2014 m. pradžioje.

Ekonominės veiklos rūšys	2013	2014
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	40	38
Apdirbamoji gamyba	34	34
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	1	1
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	3	3
Statyba	20	18
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transporto priemonių ir motociklų remontas	95	92
Transportas ir saugojimas	31	34
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	13	16
Informacija ir ryšiai	2	2
Finansinė ir draudimo veikla	1	1
Nekilnojamojo turto operacijos	5	3
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	9	9
Švietimas	2	2
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	9	9
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	1	-
Kita aptarnavimo veikla	5	6
<i>Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis</i>	<i>271</i>	<i>268</i>

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

Pagal ekonominės veiklos rūšį Varėnos rajone esančios mažos ir vidutinės įmonės daugiausia verčiasi didmenine ir mažmenine prekyba bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu, žemės ūkiu, apdirbamąja gamyba. Kaip matyti iš pateiktų duomenų, daugiausia naujų įmonių per 2014 m. atsirado transporto, apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuose (žiūrėti 3 lentelę)¹⁰².

¹⁰¹ Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

¹⁰² Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

4 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Varėnos r. sav. pagal teisinę formą 2013 ir 2014 m. pradžioje.

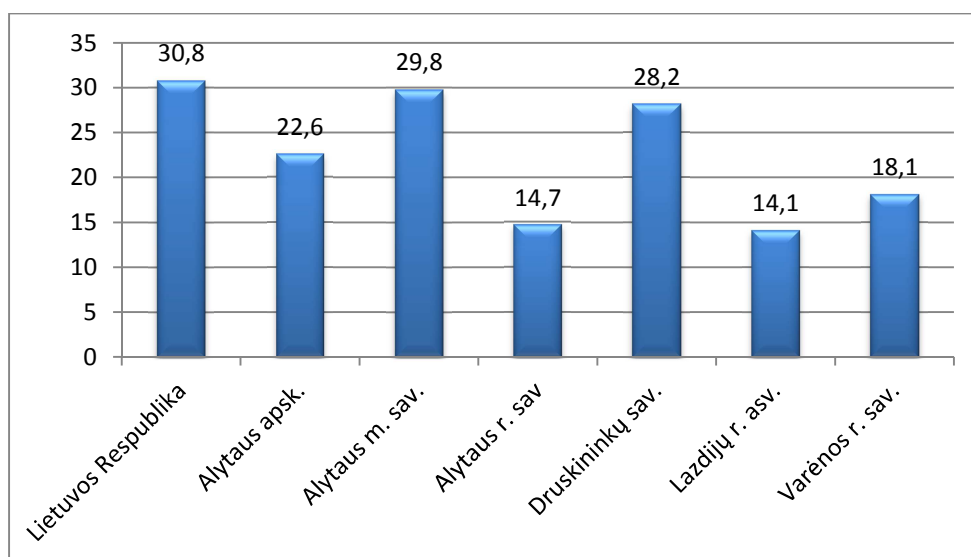
Veikiantys ūkio subjektai	2013	2014
Valstybės įmonė	2	2
Uždaroji akcinė bendrovė	175	172
Žemės ūkio bendrovė	7	7
Kooperatinė bendrovė	3	3
Individualioji įmonė	84	81
Mažoji bendrija	0	3
<i>Iš viso pagal teisines formas</i>	<i>271</i>	<i>268</i>

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

Pagal teisinę formą Varėnos rajone tarp mažų ir vidutinių įmonių daugiausia yra uždarųjų akcinių bendrovių bei individualių įmonių. Kitų teisinės formos ūkio subjektų yra vos po kelis (žiūrėti 4 lentelę)¹⁰³.

Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis 2013 m. 366 gyventojai Varėnos rajone vykdė veiklą įsigiję verslo liudijimus¹⁰⁴.

3 pav. matyti Lietuvos Respublikos ir Alytaus apskrities gyventojų verslumo indeksas, apskaičiuotas lyginant registruotų gyventojų ir veikiančių ūkio subjektų santykį, t. y. skaičiuojant, kiek ūkio subjektų tenka 1 000 gyventojų.

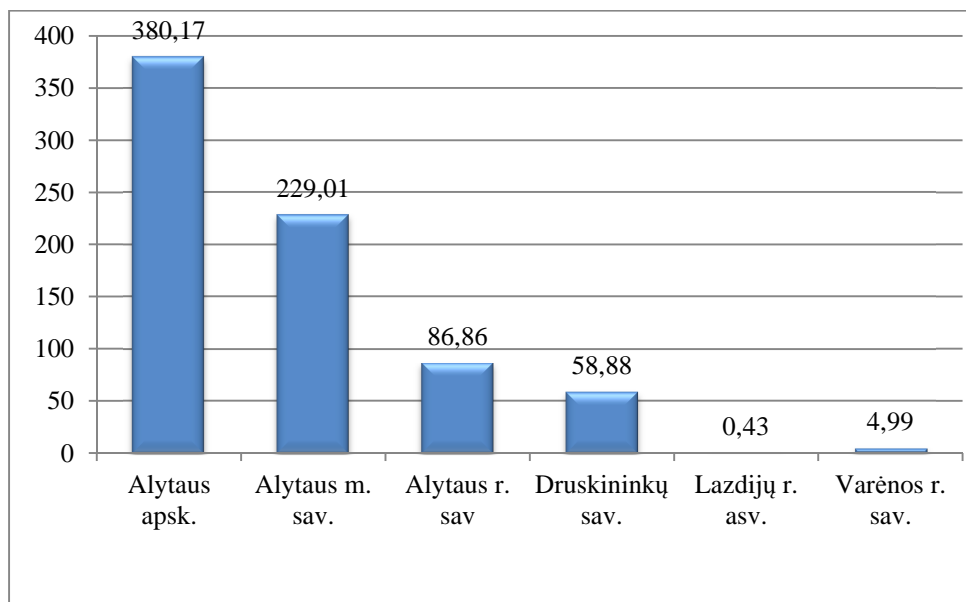
Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

3 pav. Verslumo indeksas Lietuvos Respublikoje ir Alytaus apskrityje 2014 m. pradžioje

¹⁰³ Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselection.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

¹⁰⁴ Valstybinė mokesčių inspekcija. <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=10832301> [žiūrėta 2014-02-15]

Kaip matyti iš diagramos, Varėnos rajone 1 000 gyventojų tenka 18,1 ūkio subjekto. Lyginant su Lietuva - Varėnos rajono verslumo lygis yra vidutinis, lyginant su Alytaus apskritimi – kiek aukštesnis nei vidutinis. Didžiausias verslumo lygis yra Alytaus mieste ir Druskininkų savivaldybėje, mažiausias Lazdijų ir Alytaus rajonuose¹⁰⁵.

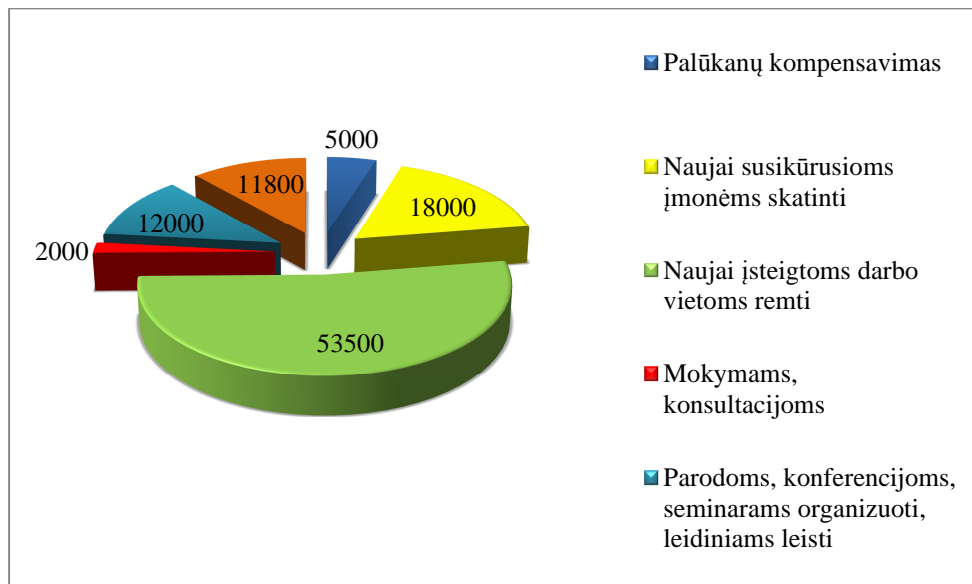
Šaltinis. Lietuvos statistikos departamento duomenys

4 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Alytaus apskrityje 2013 m. pabaigoje, mln. Lt

Pagal tiesiogines užsienio investicijas Alytaus apskritis Lietuvoje užima 8 vietą. Daugiausia tiesioginių užsienio investicijų Alytaus apskrityje tenka Alytaus miestui, mažiausiai – Lazdijų rajonui. Varėnos rajonui tiesioginių užsienio investicijų teko 4,99 mln. Lt.

2013 m. smulkiajam ir vidutiniam verslui remti iš Varėnos rajono savivaldybės biudžeto buvo skirta 96 800 Lt. bei 5 000 Lt. iš privatizavimo fondo lėšų. Daugiausia lėšų tais metais išdalinta naujai įsteigtoms darbo vietoms remti – sukurta 15 naujų darbo vietų (žiūrėti 5 pav.).

¹⁰⁵ Lietuvos statistikos departamentas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]

Šaltinis. Varėnos rajono savivaldybės turizmo informacijos centras

5 pav. 2013 m. Varėnos r. sav. skirtos lėšos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams pagal rėmimo kryptis, Lt.

Atlikus smulkaus ir vidutinio verslo Varėnos rajone analizę, galime daryti šias išvadas:

1. Varėnos rajone didžiąją dalį ūkio subjektų sudaro mažos ir vidutinės įmonės, todėl būtent šios įmonės sukuria didžiąją dalį darbo vietų ir užtikrina socialinį stabilumą. Mažose ir vidutinėse įmonėse yra įdarbinta 55 proc. visų dirbančiųjų darbuotojų Varėnos rajone, todėl šios įmonės yra socialinio stabilumo garantas.
2. Pagal teisinę formą Varėnos rajone tarp mažų ir vidutinių įmonių daugiausia yra uždarytųjų akcinių bendrovių. Mažos ir vidutinės įmonės daugiausia verčiasi didmenine ir mažmenine prekyba bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu. Tokie duomenys leidžia manyti, jog didžioji dalis verslininkų yra linkę vystyti verslą, kuris reikalauja mažesnių investicijų – nereikia investuoti į įrangą, patalpas ir t.t., kaip to reiktų užsiimant apdirbamąja gamyba, žemės ūkio ir miškininkystės, transporto bei statybos veiklomis. Prekybos veikla užsiimančioms įmonėms pakanka išsinuomoti patalpas ir turėti pirminį pradinį kapitalą prekių įsigijimui.
3. Verslumo indeksas Varėnos rajone yra vidutinis lyginant jį su visos Lietuvos indeksu, tačiau yra didesnis negu Alytaus ir Lazdijų rajonuose. Norint padidinti verslumą Varėnos rajone, reiktų pašalinti verslo plėtojimui trukdančias kliūtis.
4. 2013 m. Varėnos rajone tiesioginių užsienio investicijų buvo įsisavinta 4,99 mln. Lt. Alytaus apskrityje tiesioginių užsienio investicijų suma Varėnos rajonas lenkia tik Lazdijų rajoną. Tokia nedidelė šių investicijų suma yra todėl, kad Varėnos rajone užsienio kapitalo įmonių yra tik viena, todėl tikėtina, kad šios investicijos ir yra skirtos šiai įmonei. Labai svarbu, jog

Varėnos rajonas taptų kuo patrauklesnis užsienio kompanijoms, kurios galėtų investuoti, tai leistų padidinti tiesioginių investicijų kiekį. Būtų sukurta papildomai darbo vietų, padidėtų Varėnos rajono žinomumas, patrauklumas.

5. Varėnos rajono savivaldybė, 2013 m. smulkaus ir vidutinio verslo paramai, daugiausia lėšų skyrė naujai įkurtoms darbo vietoms remti (sukurta 15 naujų darbo vietų) ir naujai įsikūrusioms įmonėms skatinti.

3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS PROBLEMŲ VARĖNOS RAJONE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Teorinėje tiriamojo darbo dalyje išnagrinėti veiksniai, kurie sudaro kliūtis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Tyrimu siekiama nustatyti, kurie pagrindiniai veiksniai lemia verslo plėtrą, kokios yra kliūtys šiai plėtrai Varėnos rajone, todėl, šio **empirinio tyrimo tikslas** - nustatyti veiksnius, trukdančius smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus vystymuisi Varėnos rajone ir pateikti problemų sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti smulkių ir vidutinių įmonių teisinę formą, gyvavimo trukmę, veiklos sritis, partnerius, darbuotojų skaičių įmonėse bei rinkos apimtį.
2. Nustatyti kliūtis trukdančias smulkaus ir vidutinio verslo atstovams plėsti savo veiklą Varėnos rajone.
3. Išsiaiškinti verslininkų informacijos apie verslo plėtrą ir paramos gavimo būdus poreikį.
4. Nustatyti, kokia pagalba teko pasinaudoti smulkaus ir vidutinio verslo atstovams Varėnos rajone ir kokios pagalbos jiems reikėtų.

Tyrimo objektas – veiksniai sudarantys kliūtis verslininkams plėsti savo verslą Varėnos rajone.

Tyrimo procedūra. Šis tyrimas buvo atliekamas keliais etapais:

1. Anketos sudarymas.
2. Anketinė apklausa.
3. Anketinių duomenų apdorojimas.
4. Duomenų analizė.
5. Gautų rezultatų apibendrinimas, išvados, rekomendacijos.

Tyrimo imties charakteristika. Kardelio K. teigimu, tyrėjo, apdorojančio tyrimo rezultatus statistiniais būdais, minimalus imties atvejų skaičius neturėtų būti mažesnis kaip 30¹⁰⁶. Pagal tai atsitiktine tvarka pasirinkti respondentai (verslininkai, kurie vykdo veiklą Varėnos rajone), o jų verslas priskiriamas smulkiam ir vidutiniam verslui. Anketinė apklausa atlikta padedant Varėnos amatų ir verslo asociacijai. Išdalinta 30 anketų, gauta – 30 anketų.

Empirinio tyrimo metodai. Darbe buvo taikomas kiekybinio tyrimo metodas – anketinė apklausa. Tyrimo metu gauti duomenys analizuojami pasitelkiant MS Office Excel programą statistiniu aprašomuoju būdu – skaičiuojami procentiniai santykiniai dažniai nuo visų apklausoje

¹⁰⁶ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija. Kaunas: Judex, 2002. – 312 p. – ISBN 9986-948-65-7

dalyvavusių respondentų skaičiaus. Grafiniam duomenų pateikimui taip pat naudojama MS Office Excel programa.

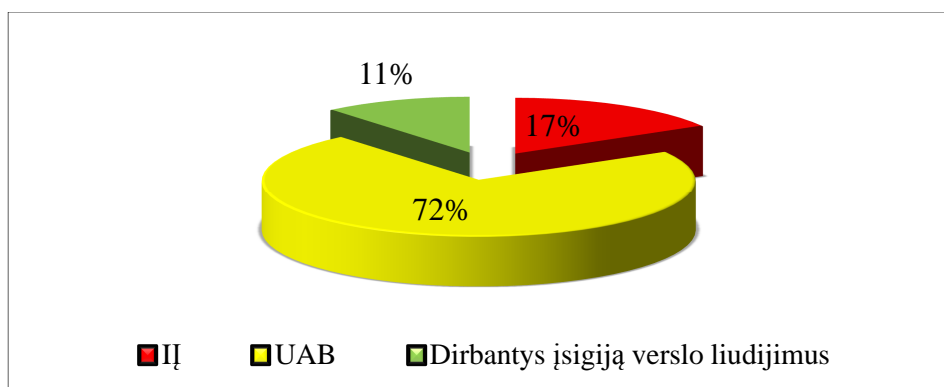
Tyrimo anketos struktūra. Anketą sudaro 24 klausimai. Iš jų: 1 atvirojo, 12 pusiau atvirojo (kombinuoti) ir 11 uždarojo tipo klausimų su galimomis atsakymų alternatyvomis.

3.2. Tyrimo rezultatai. Veiksnių, sudarančių kliūtis verslininkams plėsti savo verslą Varėnos rajone, nustatymas

Šioje darbo dalyje pateikiami anketinės apklausos rezultatai, gauti išanalizavus respondentų atsakymus į anketos klausimus.

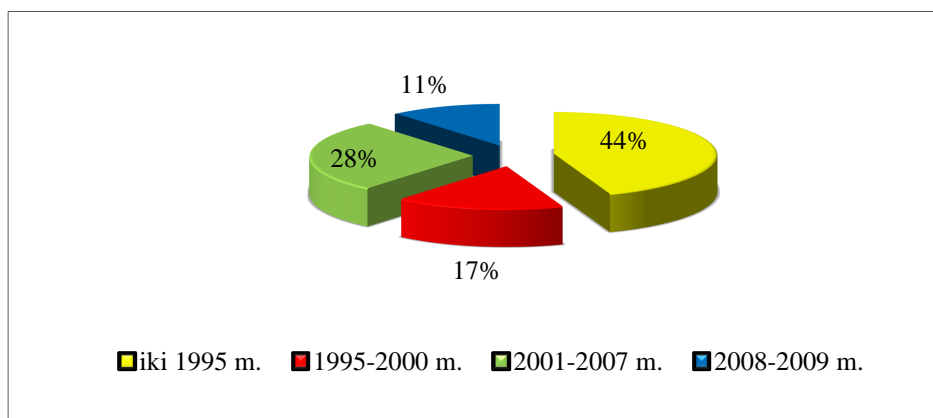
3.2.1. Respondentų atsakymų apie smulkių ir vidutinių įmonių teisinę formą, gyvavimo trukmę, veiklos sritis, partnerius, darbuotojų skaičių įmonėse bei rinkos apimtį analizė

Analizuoti respondentų atsakymai apie tai, kokių pagrindų veikia smulki ir vidutinė įmonė, gauti atsakymai pateikti 6 pav.

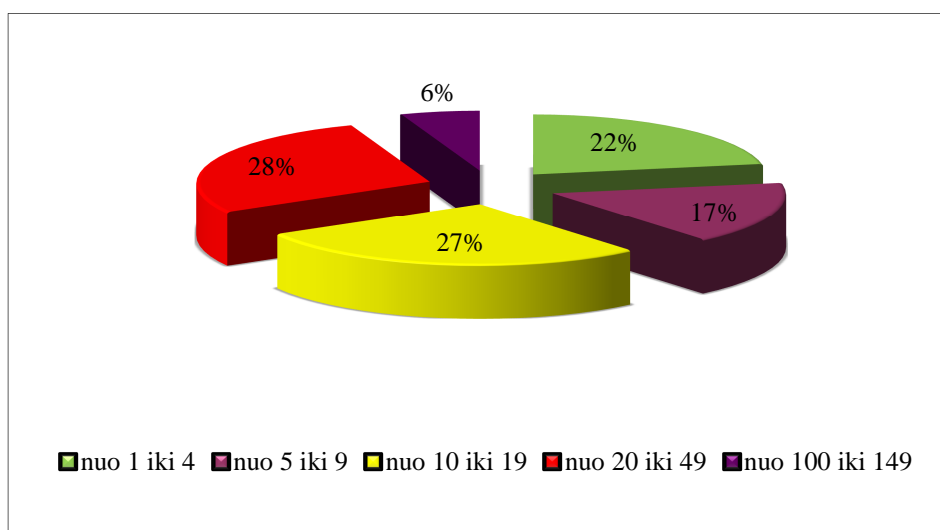
6 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal teises formas proc.

Didžiąją dalį respondentų sudaro uždarytųjų akcinių bendrovių atstovai. Antrieji, pagal procentinę pasiskirstymą individualių įmonių savininkai, tretieji - dirbantys įsigiję verslo liudijimus.

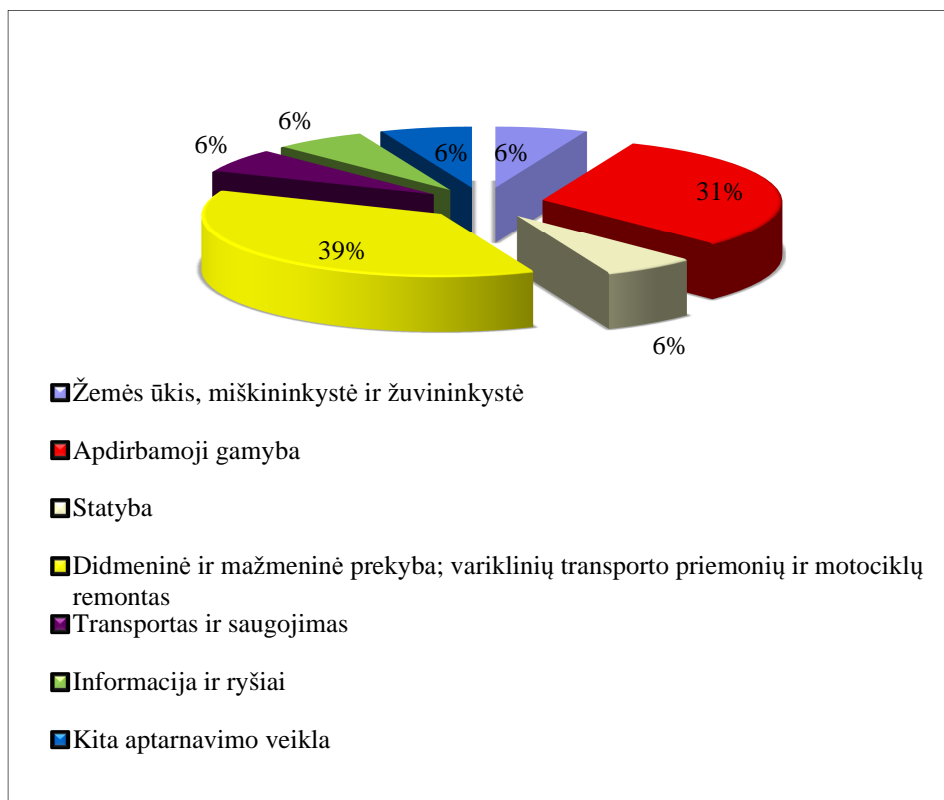
7 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal gyvavimo trukmę proc.

Didžioji dauguma respondentų veiklą vykdo ilgiau nei 10 metų. Galima teigti, kad šie verslininkai yra labiausiai „užsigrūdinę“, nes jų įmonių gyvavimo laikotarpiu buvo susidurta su keliomis ekonominėmis krizėmis. Antrojoje vietoje pagal procentinį pasiskirstymą yra verslininkai, kurie savo verslą pradėjo 2001-2007 m., šiuo laikotarpiu vyko ekonomikos augimas. Tikėtina, kad būtent šiems verslininkams 2008 m. prasidėjusi ekonominė recesija galėjo padaryti didžiulius nuostolius, nes jų trumpa patirtis versle galėjo įtakoti nemokėjimą pasiruošti ekonominiams sunkumams. Mažiausią dalį sudaro respondentai, kurie savo veiklą vykdyti pradėjo prieš 4 metus. Šie verslininkai, nepabijoję pasaulio ekonomikos nuosmukio, pradėjo įgyvendinti savo idėjas ir iki šiol tęsia veiklą.

8 pav. **Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių**

8 pav. atspindi, kad didžioji dalis apklaustų respondentų vadovauja įmonėms, kurios pagal Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymą priskiriamos mažoms įmonėms - darbo vietų intervalas yra nuo 10 iki 49. Šios įmonės sukuria didžiąją dalį darbo vietų. Įmonės, kuriose dirba nuo 1 iki 9 darbuotojų užima antrąją vietą pagal sukuriamų darbo vietų skaičių. Šios įmonės priskiriamos labai mažų įmonių grupei. Mažiausią dalį sudaro įmonės, kuriose dirba nuo 100 iki 149 darbuotojų. Galima teigti, kad įmonėse, kuriose dirba nuo 1 iki 49 darbuotojų, yra sukuriama daugiausia darbo vietų.

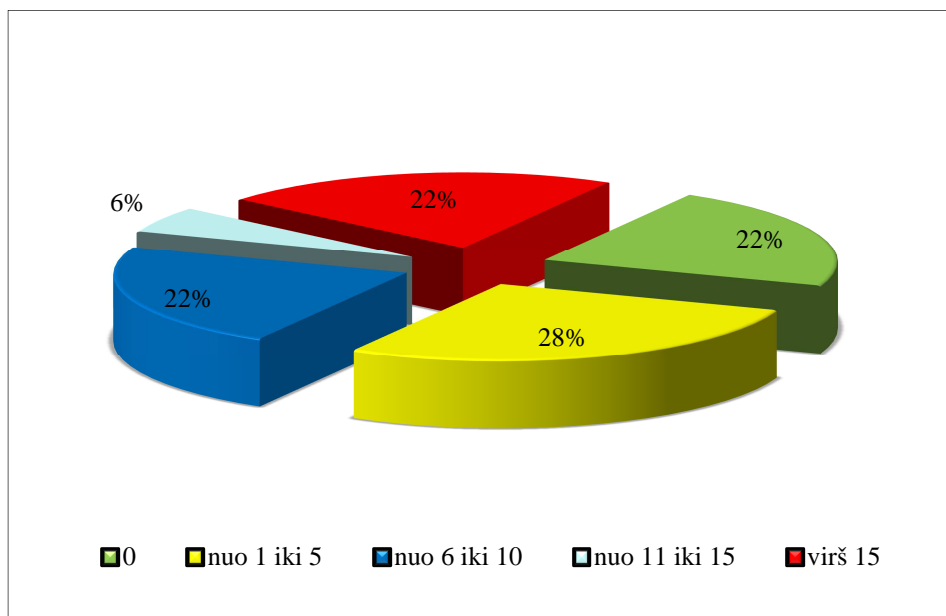

9 pav. Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rūšis

Anketinės apklausos pagalba buvo siekiama apklausti įvairių veiklos rūšių atstovus, kad analizuojami ir apibendrinami duomenys kuo geriau atspindėtų įvairias ekonomines veiklos rūšis. Pateiktame 9 pav. matyti, kad daugiausiai respondentų veiklą vykdo didmeninės ir mažmeninės prekybos ir transporto priemonių remonto bei apdirbamosios gamybos sferose. Statybos ir transporto įmonės sudaro 12 proc. Dėl mažos paklausos rinkoje Varėnos rajone statybos sektoriuje veikiančių įmonių nėra daug, o mažą skaičių transporto sektoriuje veikiančių įmonių įtakoja didelė stambiųjų vežėjų konkurencija. Žemės ūkyje ir miškininkystės srityse dirbančių įmonių dalis apklaustųjų tarpe taip pat sudaro mažąją dalį. Ūkininkavimu užsiimti Varėnos rajone nėra palankios sąlygos - žemė smėlinga, nederlinga.

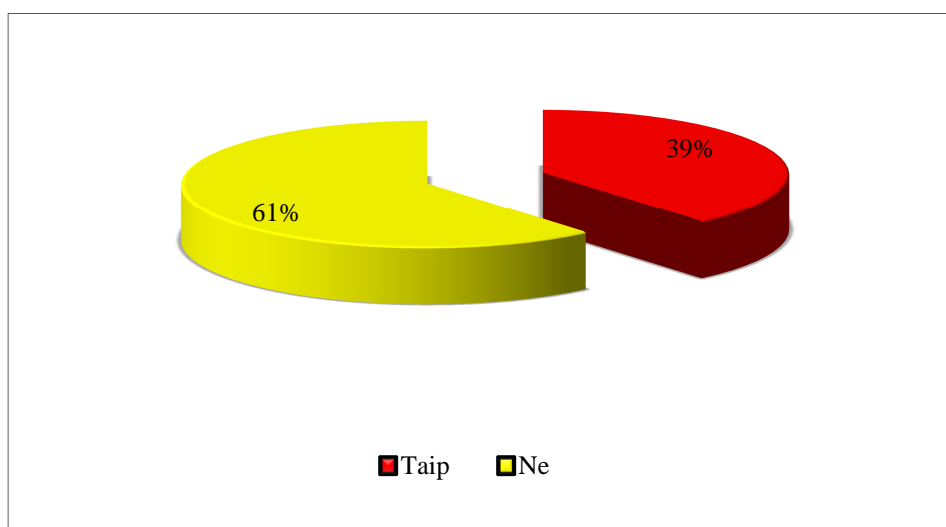
Varėnos rajonas yra miškingiausias Lietuvoje – miškai jame užima net 69,1 proc. ploto¹⁰⁷, tačiau mažas skaičius respondentų dirbančiųjų šiame sektoriuje yra todėl, kad didžioji dalis šia veikla užsiimančių įmonių yra registruotos kituose Lietuvos rajonuose. Šiai veiklai vykdyti reikalingas didelis kapitalas, įsigyti miško plotams bei brangiai įrangai skirtai miškų apdirbimui.

¹⁰⁷ Lietuvos statistikos departamentas. http://regionai.stat.gov.lt/lt/alytaus_apskritis/varenos_rajono_savivaldybe.html [žiūrėta 2014 02 12]

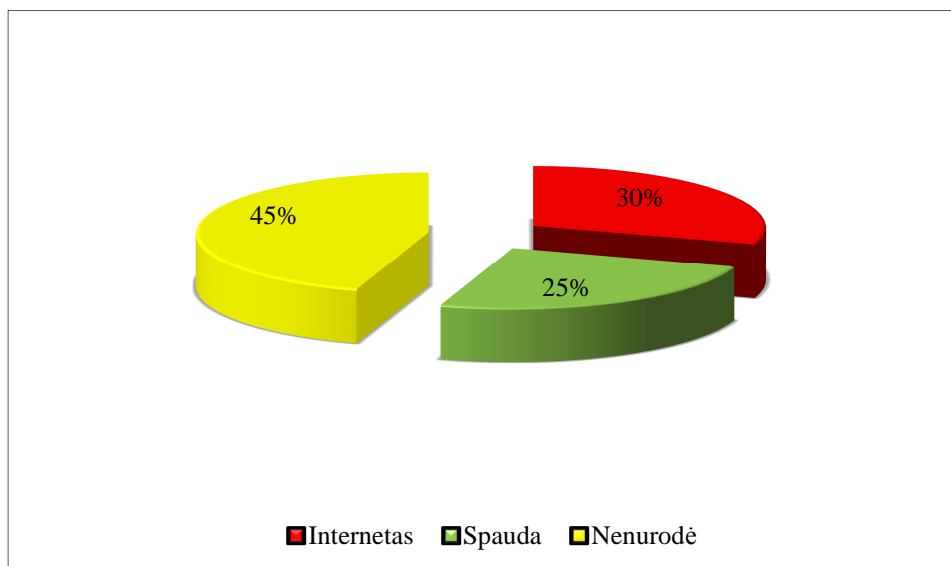
10 pav. **Smulkių ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal turimus verslo partnerius**

Kaip galime matyti 10 pav., 22 proc. įmonių veiklą vykdo neturėdamos verslo partnerių, labai tikėtina, kad tai įtakoja jų veiklos specifika. Didžiąją dalį – 50 proc. sudaro įmonės, kurių partnerių skaičius yra nuo 1 iki 10, ir 28 proc. įmonės, kurios turi 11 ir daugiau verslo partnerių. Tokie tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad didžioji dalis įmonių turi ilgalaikę verslo strategiją, kuri joms leis išlikti konkurencingomis sąlygomis rinkoje.

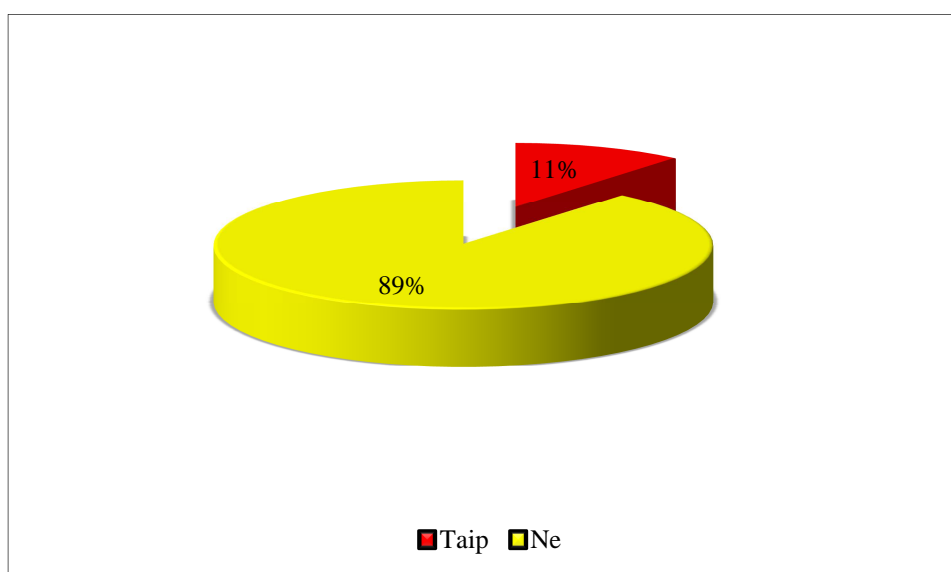
11 pav. **Pavyzdinės įmonės turėjimas**

39 proc. visų apklaustųjų turi įmonę, į kurią nori lygiuotis, gauti reikalingos informacijos ar įgūdžių. Tokia pavyzdinių įmonių pagalba padeda ne tik jau veikiančių, bet ir besikuriančių įmonių vadovams plėtoti savo verslą.

12 pav. **Informacijos šaltiniai, kuriuose verslininkai rado idėjų savo verslui**

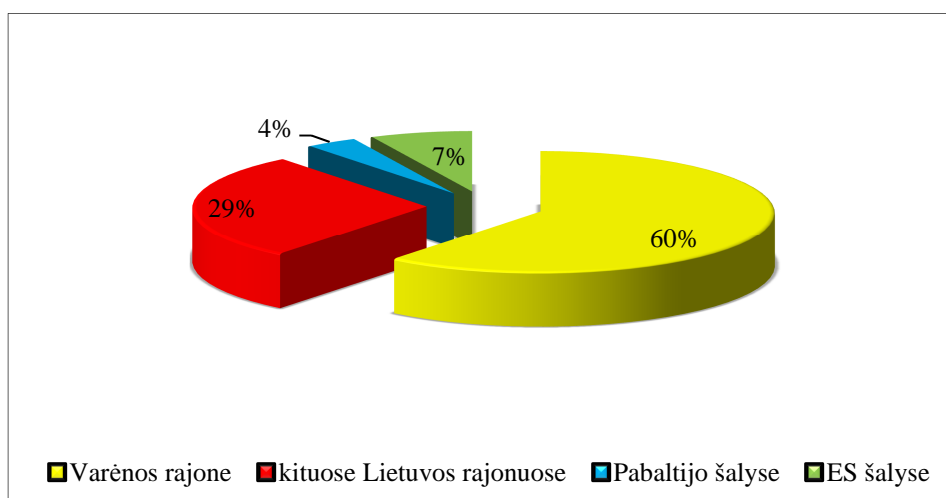
30 proc. respondentų gerų verslo idėjų sėmėsi internete, mažai nuo jų atsiliko verslininkai, kurie informaciją rado spaudoje. Didžioji dalis apklaustųjų nenurodė šaltinio. Šiame paveikslėlyje pavaizduoti duomenys patvirtina, kad didžioji dalis verslo atstovų idėjų semiasi lengvai prieinamuose informacijos šaltiniuose.

13 pav. **Smulkių ir vidutinių įmonių, kurios kreipėsi pagalbos į verslo konsultacines įmones, procentinis pasiskirstymas**

Labai maža dalis verslininkų kreipėsi patarimo į verslo konsultacines įmones. Lietuvos ūkio ministerija kartu su savivaldybėmis įsteigė verslo ir turizmo informacijos centrus, kurie buvo finansuojami ūkio ministerijos ir savivaldybių biudžeto lėšomis. 2010 m. ūkio ministerija anksčiau

minėtiems centrams nutarė nebeskirti finansavimo. Dalis savivaldybių visiškai panaikino šiuos centrus. Varėnos rajono savivaldybė verslo ir turizmo informacijos centrą panaikino, manydama, kad anksčiau minėto centro darbas buvo neefektyvus ir nedavė laukiamo rezultato smulkaus ir vidutinio verslo skatinimui Varėnos rajone. Kadangi verslo ir turizmo informacijos centro veikla buvo neefektyvi, tikėtina todėl mažai įmonių pasinaudojo jo teikiamomis paslaugomis. 2011 m. Varėnos rajono savivaldybė įkūrė turizmo ir verslo skyrių, kurio pagrindinė veikla - teikti Varėnos rajono lankytojams turizmo paslaugas. 2012 m. šio skyriaus veikla išsiplėtė – pradėta vykdyti smulkaus ir vidutinio verslo vystymui informavimo programa. 2012 m. Varėnos rajono taryboje buvo priimta smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo programa.

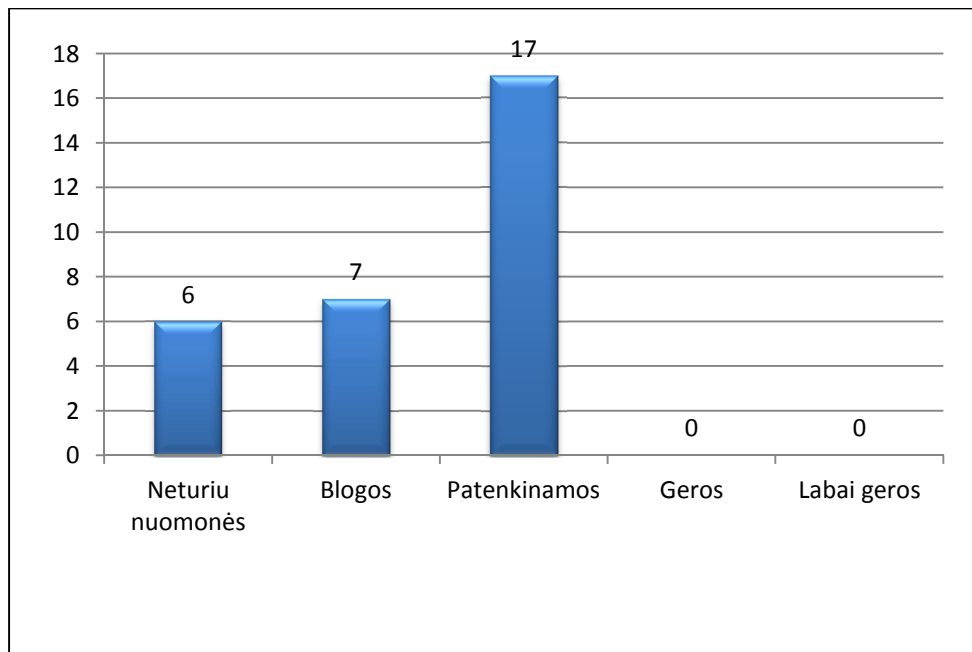

14 pav. **Regionai, kuriuose realizuojama smulkių ir vidutinių įmonių produkcija ar teikiamos paslaugos**

Kaip galime matyti 14 pav., įmonių sukurta produkcija ir paslaugos daugiausiai realizuojama vietinėje rinkoje – Varėnos rajone, bei kituose Lietuvos rajonuose. Dalis įmonių savo produkciją parduoda ES šalyse, bei Estijoje ir Latvijoje.

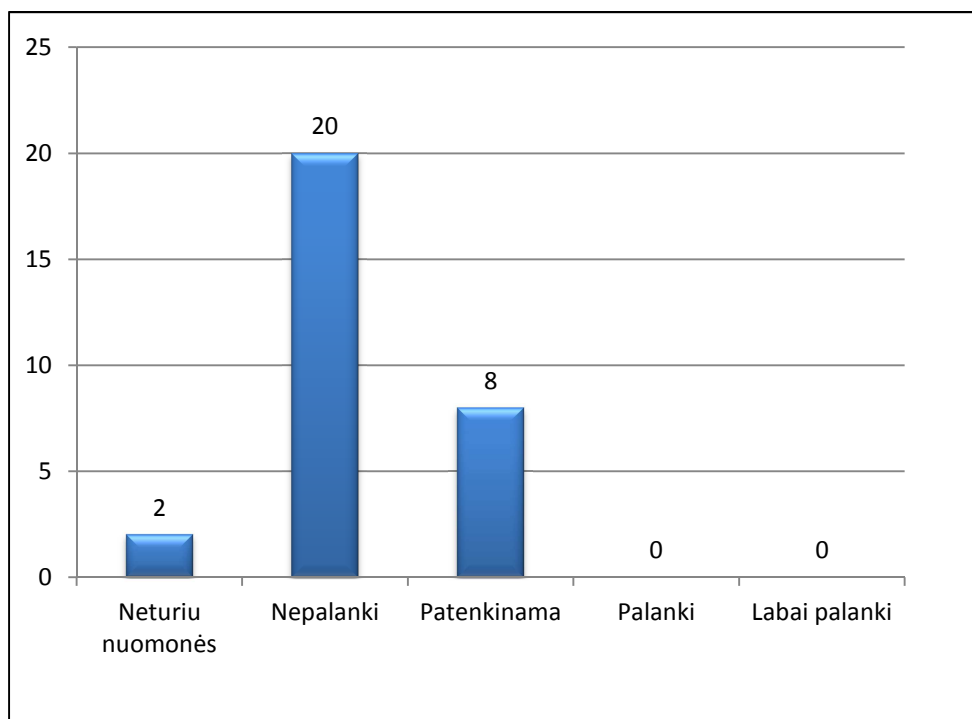
3.2.2. Respondentų atsakymai apie kliūtis trukdančias smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Varėnos rajone

Šioje apklausos dalyje buvo aiškintasi kaip respondentai vertina verslo sąlygas, ekonominę situaciją Lietuvoje, kokie jų planai dėl verslo plėtros artimiausių 2 – 3 metų laikotarpiu, identifikuoti problematiškiausi veiksniai, trukdantys verslininkų verslui.

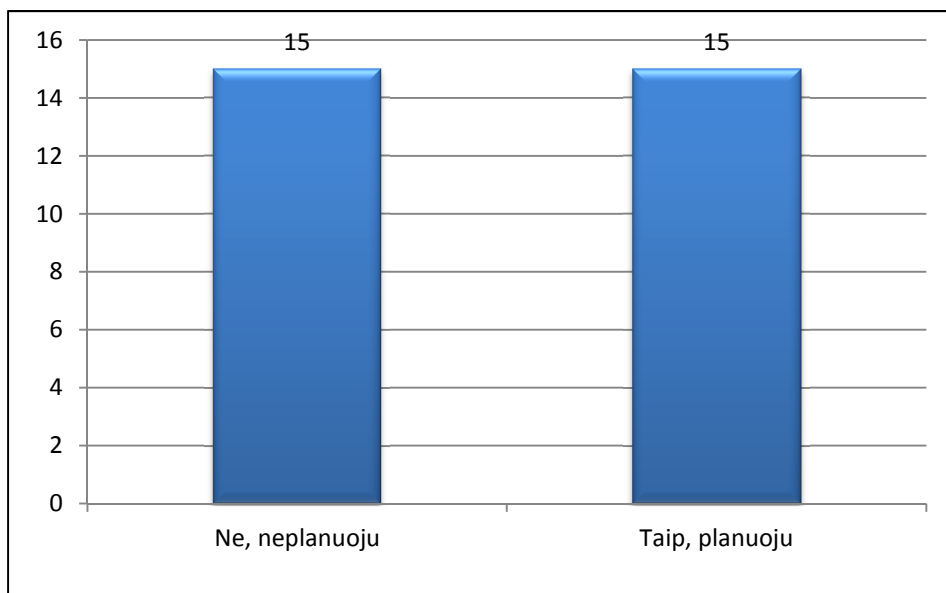
15 pav. Verslo sąlygų Lietuvoje vertinimas

17 respondentų nurodė, kad jie vertina verslo sąlygas Lietuvoje - patenkinamai, 7 respondentai verslo sąlygas Lietuvoje vertina kaip blogas, o likusi dalis neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

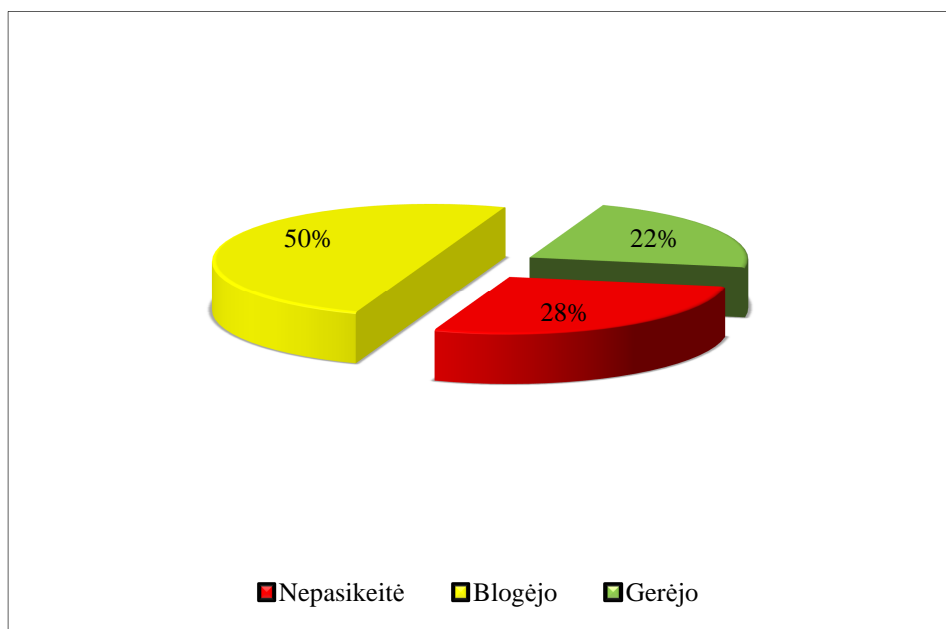
16 pav. Šiandieninės ekonominės situacijos Lietuvoje vertinimas, verslo plėtros atžvilgiu

Lietuvos ekonominę situaciją verslo plėtros atžvilgiu, 20 respondentų vertina kaip nepalankią, 8 kaip patenkinamą, likę neturėjo nuomonės. Labai palankiai arba palankiai vertinančių neatsirado.

17 pav. Planai dėl verslo plėtros artimiausių 2–3 metų laikotarpiu

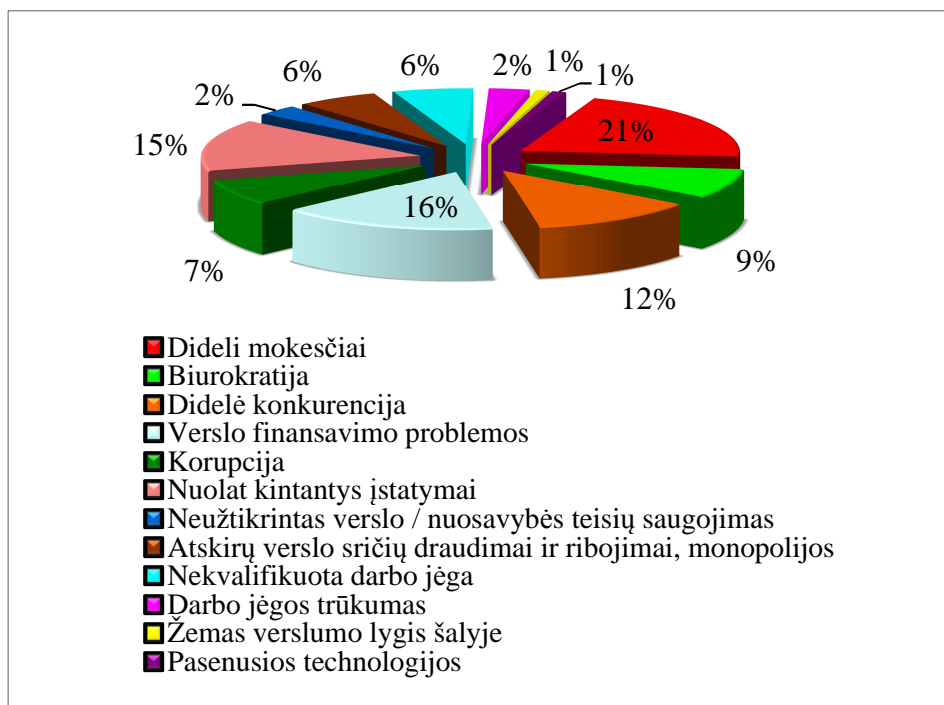
50 proc. apklaustųjų verslininkų yra nusiteikę optimistiškai ir jau artimiausiu metu vykdys plėtrą.

18 pav. Verslo sąlygos per praėjusius 2-3 metus

Iš 18 pav. pateiktų duomenų matyti, kad 50 proc. visų apklaustųjų per praėjusius 2-3 metus verslo sąlygos blogėjo, 28 proc. jos nesikeitė. 22 proc. verslininkų nurodo, kad verslo sąlygos gerėjo.

Remiantis anketos duomenimis verslo sąlygos gerėjo didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, žemės ūkyje ir miškininkystėje dirbančioms įmonėms.

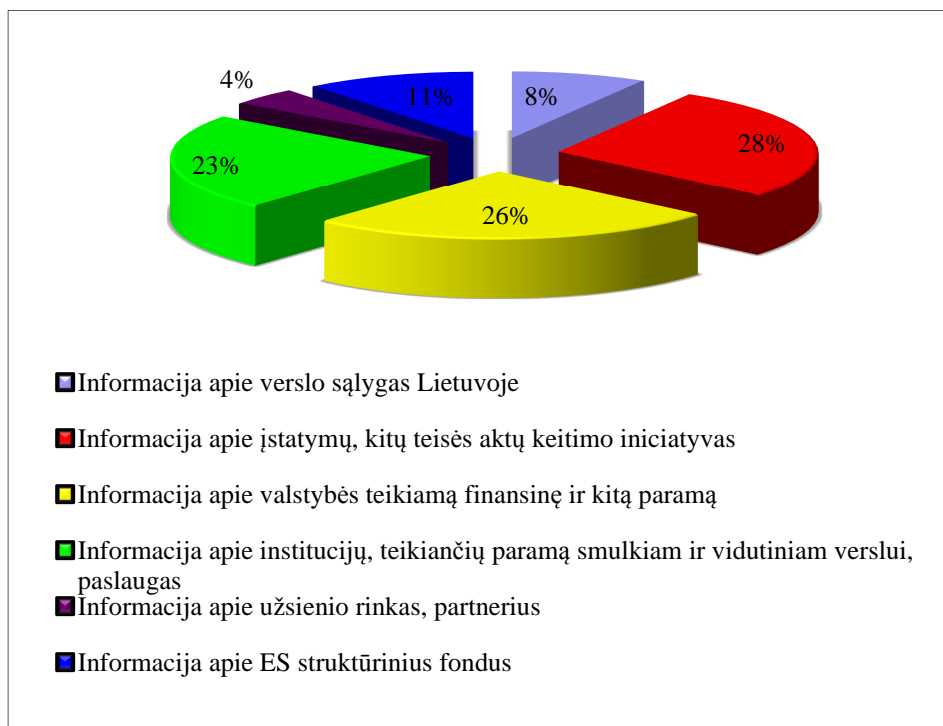

19 pav. **Problemų trukdančios smulkaus ir vidutinio verslo vystymuisi**

Vienas iš šio tyrimo tikslų buvo išsiaiškinti problemas, kurios trukdo smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus vystymuisi Varėnos rajone. Pagrindinė problema verslininkai įvardija - didelius mokesčius, antroji problema, kuri yra šiek tiek mažesnė – verslo finansavimo problemos, trečioji - kintantys įstatymai, ketvirtoji problema – didelė konkurencija.

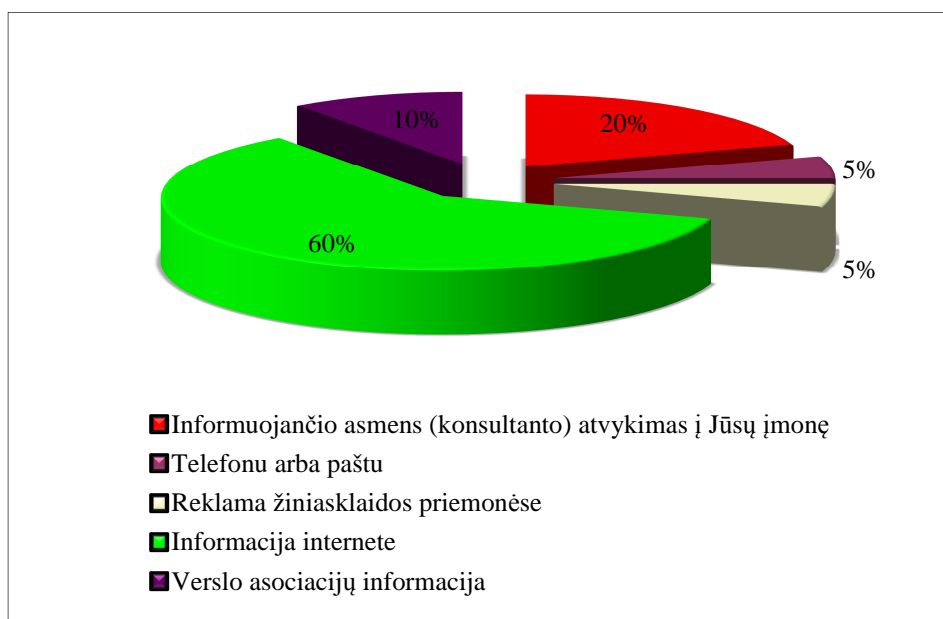
3.2.3 Respondentų atsakymai apie jiems trūkstamą informaciją, verslo plėtros ir paramos gavimo klausimais

Tirti respondentų atsakymai apie tai kokia bendra informacija jiems būtina vystant verslą, kokios informacijos jiems labiausiai trūksta plėsti verslui ir koks informavimo būdas, apie verslo paramą, yra geriausiai jiems prieinamas.

20 pav. **Informacija, kuri reikalinga smulkaus ir vidutinio verslo subjektų vadovams**

Iš apklausos duomenų matyti, kad verslininkams labiausiai trūksta informacijos apie įstatymų ir kitų teisės aktų keitimo iniciatyvas bei valstybės teikiamą finansinę ir kitą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui.

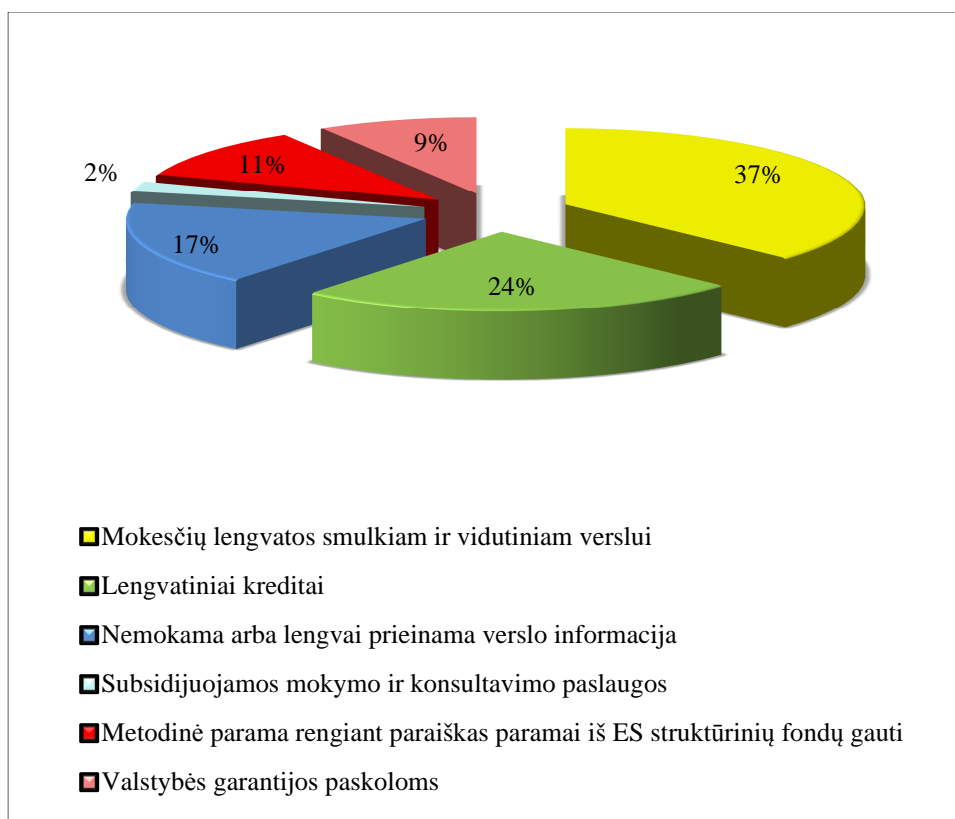

21 pav. **Patogiausias informavimo būdas apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui**

Daugumai verslininkų informacija internete apie smulkaus ir vidutinio verslo paramą yra patogiausiai prieinama. Ganėtinai didelė dalis respondentų pageidautų konsultanto vizito, kuris galėtų atvykti į įmonę ir suteikti visą reikiamą informaciją.

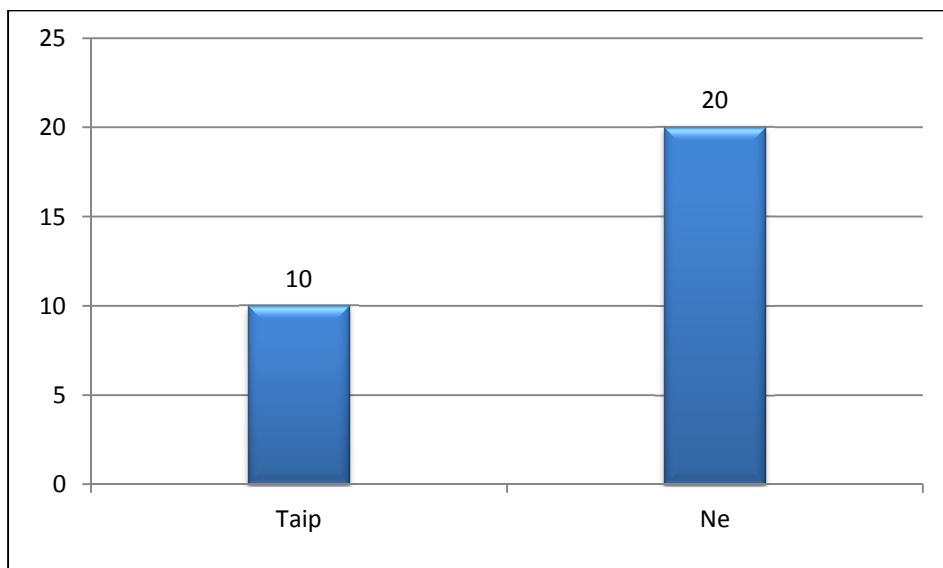
3.2.4. Respondentų atsakymai apie pagalbą, kuria jiems teko pasinaudoti ir tokios pagalbos poreikį

Respondentai nurodė pagalbos priemones, kurios, jų nuomone, padėtų plėsti verslą. Išsiaiškinta, ar jie kreipėsi finansinės paramos ir ar ją gavo per pastaruosius penkerius metus. Nurodytos pagrindinės nesinaudojimo parama priežastys, informacijos apie paramą teikiančias institucijas pakankamumas, nurodyta valstybės pagalba, kuria teko pasinaudoti įmonėms, parama (lengvatos) iš Varėnos rajono savivaldybės bei paramos (lengvatų) poreikis.

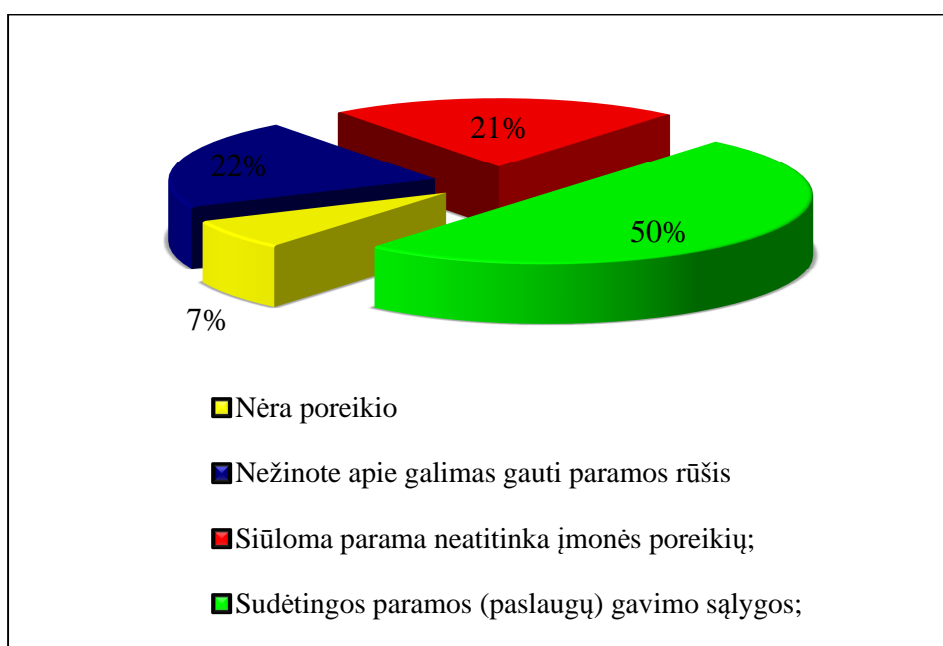
22 pav. Paramos verslui reikalingumo vertinimas

Tam, kad atsirastų didesnių galimybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, verslininkams yra labai svarbu, kad valstybė supaprastintų mokesčių administravimą, efektyviau teiktų mokestines lengvatas. Verslininkams taip pat reikalingi lengvatiniai kreditai bei nemokama ir lengvai prieinama verslo informacija.

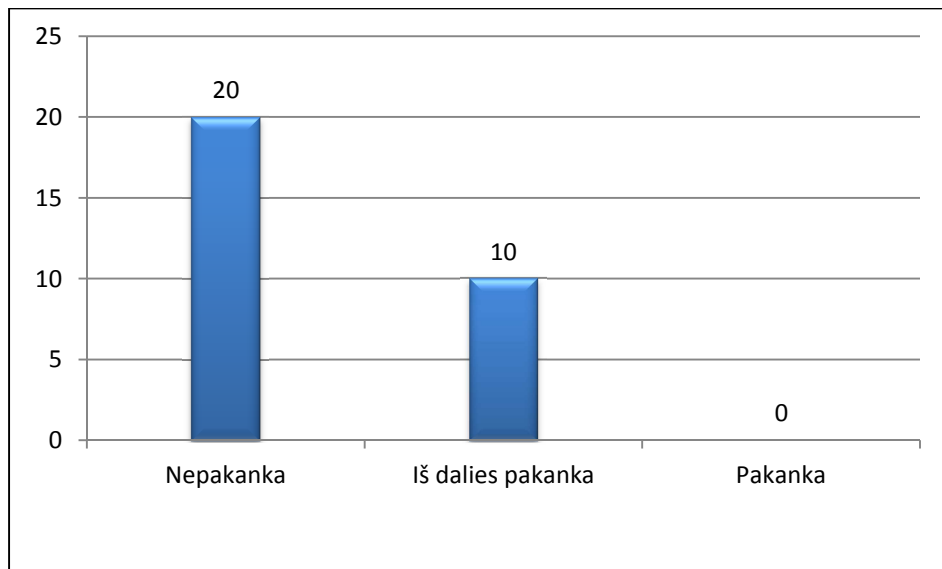
23 pav. **Smulkių ir vidutinių įmonių kreipimasis ir paramos gavimas per paskutinius penkerius metus**

Du trečdaliai apklaustųjų verslininkų nėra kreipęsi ir gavę finansinės paramos. Tokie skaičiai leidžia manyti, kad didžioji dalis smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo klausimą sprendžia savarankiškai. Tačiau trečdalis respondentų yra kreipęsi ir paramą gavę.

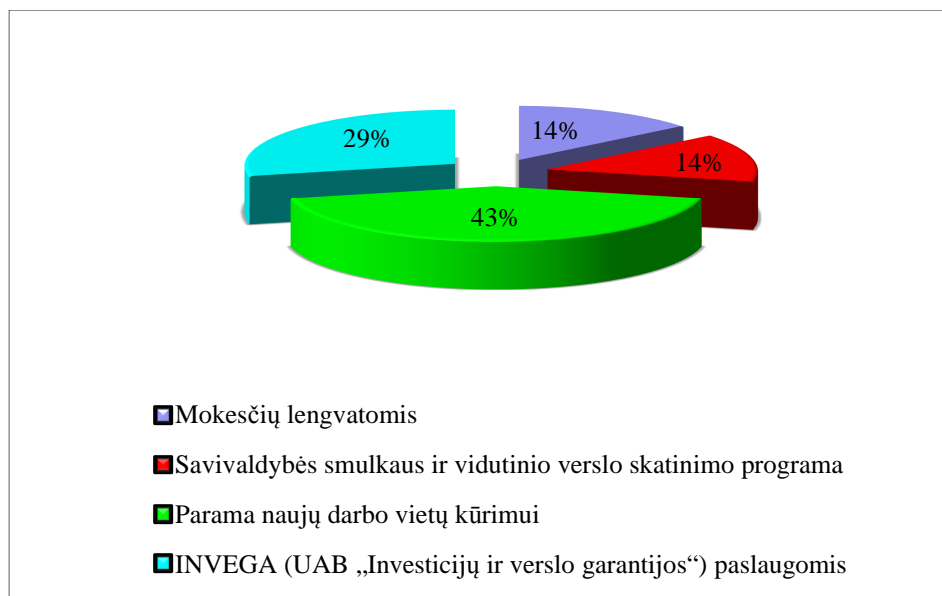
24 pav. **Nesinaudojimo parama priežastys**

Didžioji dalis respondentų nurodydami priežastis, kurios trukdo verslininkams gauti paramą nurodė, kad sudėtingos yra paramos gavimo sąlygos bei nežinojimas apie galimos gauti paramos rūšis. Daliai verslininkų siūloma parama neatitinka įmonės poreikių.

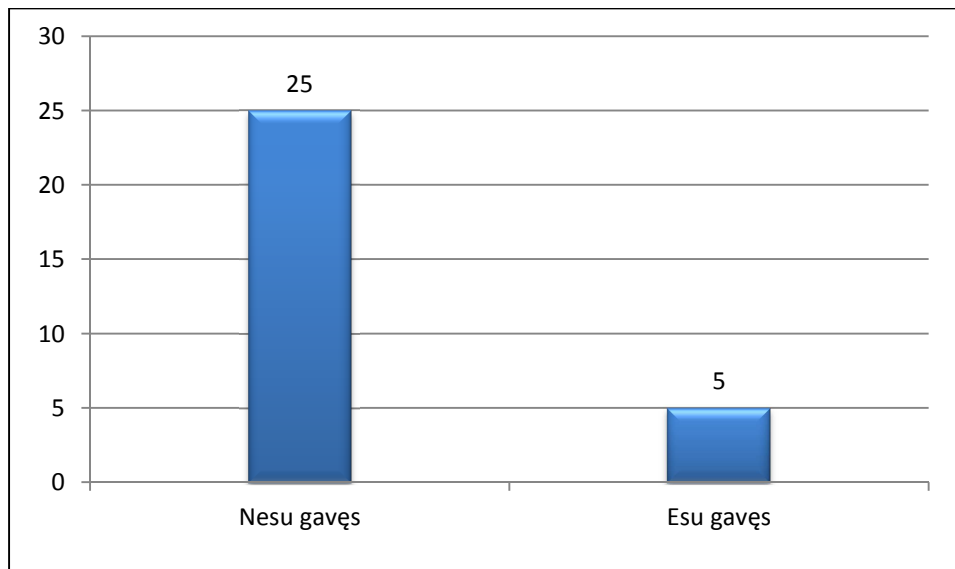
25 pav. **Informacijos, apie paramą verslui teikiančias institucijas, pakankamumas**

Du trečdaliai respondentų nurodė, kad jiems nepakanka informacijos apie paramą teikiančias institucijas, vienam trečdaliui iš dalies pakanka. Kad informacijos būtų pakankama nurodė nei vienas respondentas.

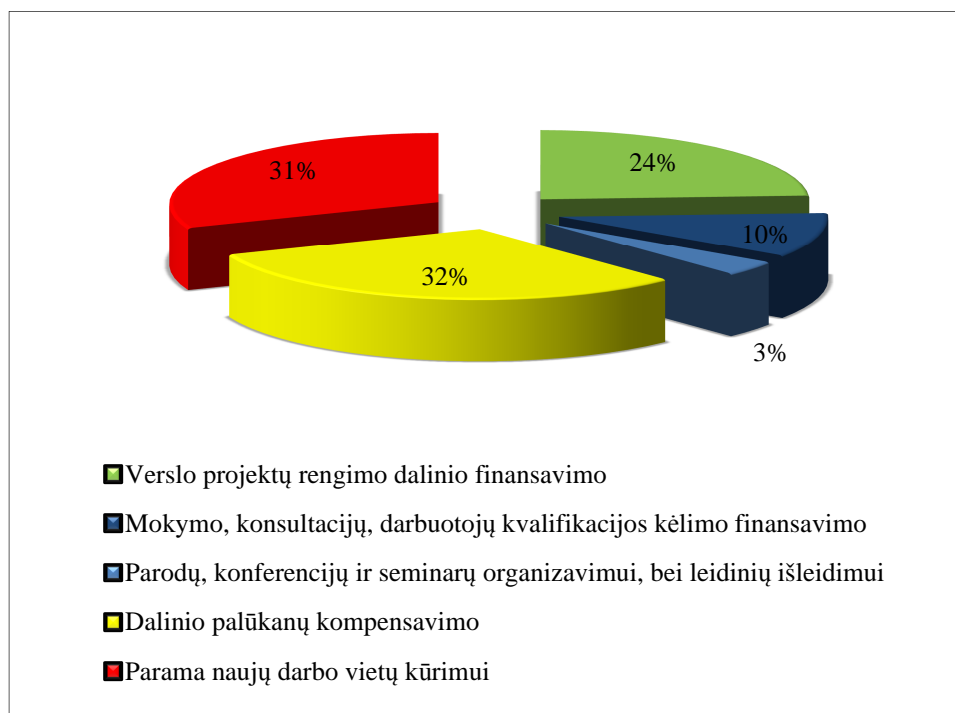
26 pav. **Valstybės suteikta pagalba, kuria teko pasinaudoti smulkioms ir vidutinėms įmonėms**

Didžioji dalis įmonių pasinaudojo parama naujų darbo vietų kūrimui. Nemažai įmonių pasinaudojo UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ paslaugomis (garantijomis ir daliniu palūkanų kompensavimu).

27 pav. Savivaldybės suteikta pagalba, kuria teko pasinaudoti smulkioms ir vidutinėms įmonėms

Tik 5 įmonės iš 30 apklaustųjų pasinaudojo Varėnos rajono savivaldybės teikiama parama. Respondentai nurodė šią gautą paramą, kokia jiems teko pasinaudoti: parama naujų darbo vietų kūrimui ir sumokėtų palūkanų už kreditus kompensavimui.

28 pav. Parama, kurią verslininkai pageidautų gauti iš Varėnos rajono savivaldybės

Labiausiai verslininkams reikėtų dalinio palūkanų kompensavimo, naujų darbo vietų kūrimo ir verslo projektų rengimo dalinio finansavimo paramos.

3.2.5. Verslininkų anketinės apklausos metu įvardintos didžiausios problemos masto apskaičiavimas

Išsiaiškinus problemas, trukdančias smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Lietuvoje, galima teigti, kad viena iš pagrindinių verslininkų įvardijamų problemų yra dideli mokesčiai.

Norėdami nustatyti šios problemos mastą pateikiame paskaičiavimus, kurie parodo kiek ir kokius pagrindinius mokesčius įmonė sumoka valstybei.

Šiam tyrimui atlikti naudojami Lietuvos statistikos departamento duomenys, kuriais nustatoma, kiek Varėnos rajone yra veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių. Nors bendras smulkių ir vidutinių įmonių skaičius šiame rajone 2014 m. pradžioje buvo 268, tačiau skaičiavimams atlikti naudojama imtis 204 įmonės. Kadangi didžioji dalis – 76 proc. smulkių ir vidutinių įmonių Varėnos rajone apyvarta neviršija 1,0 mln. Lt., todėl naudojant duomenis įmonių, kurių apyvarta yra didesnė nei 1,0 mln. Lt. būtų iškreipta reali situacija. Asmenys dirbantys įsigijus verslo liudijimus nėra įtraukiami į skaičiavimus, kadangi anketinio tyrimo metu šie asmenys neįvardijo didelių mokesčių kaip problemos trukdančios plėsti verslą.

3.2.5.1. Vidutinės vienos smulkios ir vidutinės įmonės apyvartos per 12 mėn. nustatymas.

Norint išsiaiškinti vienos įmonės vidutinę apyvartą, pirmiausia apskaičiuojama bendra visų įmonių metinė apyvarta. Imamas įmonių skaičius pagal pajamų grupę ir padauginamas iš maksimalaus apyvartų dydžio šioje grupėje, gauti rezultatai pagal grupes - sudedami. Skaičiuojant daroma prielaida, kad šios įmonės generuoja maksimalų apyvartų dydį šioje grupėje (žiūrėti 1 formulę).

5 lentelė. Smulkių ir vidutinių įmonių bendra apyvarta

Įmonių skaičius pajamų grupėje	Maksimalus apyvartų dydis pajamų grupėje Lt.	Bendra įmonių apyvarta Lt.
32	19 999	639 968
24	49 999	1 199 976
27	99 999	2 699 973
57	249 999	14 249 943
40	499 999	19 999 960
24	999 999	23 999 976
<i>Viso įmonių 204</i>		<i>Viso 62 789 796</i>

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas

$$A_{bendra} = (32 \times 1\,999) + (24 \times 49\,999) + (27 \times 99\,999) + (57 \times 249\,999) + (40 \times 499\,999) + (24 \times 999\,999) = 62\,789\,796 \text{ Lt.}; (1)$$

Čia:

A_{bendra} - bendra visų įmonių apyvarta Lt.

Gauname, jog bendra visų įmonių apyvarta yra 62 789 796 Lt. per 12 mėn.

Norint nustatyti vidutinę vienos įmonės metinę apyvartą, naudojami skaičiavimai (žiūrėti 2 formulę).

$$A_{vidutinė} = \frac{A_{bendra}}{I_{viso}}; (2)$$

$$A_{vidutinė} = \frac{62\,789\,796}{204} = 307\,793 \text{ Lt.};$$

Čia:

$A_{vidutinė}$ – vidutinė vienos įmonės apyvarta Lt.;

A_{bendra} - bendra visų įmonių apyvarta Lt.;

I_{viso} – bendras įmonių skaičius.

Gauname, kad vidutiniškai vienos įmonės apyvarta yra 307 793 Lt. per metus.

3.2.5.2. Vidutinio darbuotojų skaičiaus vienoje įmonėje nustatymas

Šiam skaičiavimui atlikti naudojama ta pati 204 įmonių imtis. Pirmiausia nustatomas bendras darbuotojų skaičius visose įmonėse. Šiam skaičiavimui atlikti imamas įmonių skaičius, kuris padaugintas iš maksimalaus galimo darbuotojų skaičiaus grupėje. Gauti rezultatai pagal grupes - sudedami. Skaičiuojant daroma prielaida, kad šiose įmonėse yra įdarbintas maksimalus darbuotojų skaičius esantis grupėje (žiūrėti 3 formulę).

6 lentelė. Darbuotojų skaičius smulkiose ir vidutinėse įmonėse

Įmonių skaičius	Maksimalus darbuotojų skaičius grupėje	Viso darbuotojų
144	4	576
60	9	540
<i>Viso 204</i>		<i>1 116</i>

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas

$$D_{viso} = (144 \times 4) + (60 \times 9) = 1\,116; (3)$$

Čia:

D_{viso} – viso dirbančiųjų įmonėse.

Gauname, kad viso įmonėse dirba 1 116 darbuotojų.

Žemiau pateiktu skaičiavimu nustatomas vidutinis darbuotojų skaičius vienoje įmonėje (žiūrėti 4 formulę).

$$D_{\text{vidutinė}} = \frac{D_{\text{viso}}}{I_{\text{viso}}}; \quad (4)$$

$$D_{\text{vidutinė}} = \frac{1\,116}{204} = 5,5;$$

Čia:

$D_{\text{vidutinė}}$ – vidutinis darbuotojų skaičius įmonėje;

D_{viso} – viso dirbančiųjų įmonėse.

I_{viso} – bendras įmonių skaičius.

Atlikus aritmetinius skaičiavimus gauname, kad vidutinis darbuotojų skaičius vienoje įmonėje yra 6 darbuotojai.

Išsiaiškinus vidutinę vienos įmonės metinę apyvartą, bei vidutinį darbuotojų skaičių galime apskaičiuoti kiek viena įmonė vidutiniškai sumoka mokesčių valstybei per 12 mėnesių laikotarpį.

3.2.5.3. Mokesčių, kuriuos įmonė sumoka valstybei per 12 mėnesių laikotarpį apskaičiavimas

Pridėtinės vertės mokesčiui, kurį vidutiniškai sumoka viena smulki ir vidutinė įmonė per 12 mėn. laikotarpį, apskaičiuoti naudojamas skaičiavimas (žiūrėti 5 formulę). PVM apskaičiuoti imamas standartinis tarifas nustatytas Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo antrame straipsnyje¹⁰⁸.

$$PVM = A_{\text{vidutinė}} \times PVM_{\text{tarifas}}; \quad (5)$$

$$PVM = 307\,793 \times 0,21 = 64\,636 \text{ Lt.};$$

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=456499 [žiūrėta 2014 02 15]

Čia:

PVM – pridėtinės vertės mokestis;

$A_{vidutinė}$ – vidutinė vienos įmonės apyvarta Lt.;

$PVM_{tarifas}$ – PVM tarifas nustatytas Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme.

Apskaičiuojant vidutinį įmonės pelningumą, remiamės Lietuvos statistikos departamento duomenimis, kur vidutinis įmonių pelningumas Lietuvoje yra nurodomas 4,5 proc.¹⁰⁹.

Pateikiamas pelno prieš sumokant mokesčius valstybei paskaičiavimas (žiūrėti 6 formulę).

$$P_{\text{prieš mokesčius}} = A_{\text{vidutinė}} \times R; \quad (6)$$

$$P_{\text{prieš mokesčius}} = 307\,793 \times 0,045 = 13\,850 \text{ Lt.};$$

Čia:

$P_{\text{prieš mokesčius}}$ – pelnas prieš sumokant mokesčius;

$A_{\text{vidutinė}}$ – vidutinė vienos įmonės apyvarta Lt.;

R – vidutinis įmonės pelningumas.

Pateikiamas pelno mokesčio apskaičiavimas (žiūrėti 7 formulę). Pelno mokesčio tarifas 5 proc. imamas, remiantis Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo penktame straipsnyje esančiu išaiškinimu¹¹⁰.

$$P_{\text{mokestis}} = P_{\text{prieš mokesčius}} \times P_{\text{pelno mokesčio tarifas}}; \quad (7)$$

$$P_{\text{mokestis}} = 13\,850 \times 0,05 = 693 \text{ Lt.};$$

Čia:

P_{mokestis} – pelno mokestis;

$P_{\text{prieš mokesčius}}$ – pelnas prieš sumokant mokesčius;

$P_{\text{pelno mokesčio tarifas}}$ – pelno mokesčio tarifas nustatytas Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatyme.

Pateikiami mokesčių sumokamų įmonės valstybei, nuo vienam darbuotojui mokamo nustatyto minimalaus darbo užmokesčio paskaičiavimai.

¹⁰⁹ Įmonių pelningumo rodikliai. <http://osp.stat.gov.lt/pranesimai-spaudai/?articleId=2049658> [žiūrėta 2014 02 15]

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463611 [žiūrėta 2014 02 15]

Atliekant skaičiavimus daroma prielaida, kad vienas darbuotojas įmonėje uždirba 2012 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu Nr. 1543 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ nustatytą minimalią mėnesinę algą – 1 000 Lt. per mėnesį¹¹¹.

Pateikiami darbdavio sumokami mokesčiai, nuo darbuotojui mokamo nustatyto minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio 1 000 Lt.:

- Sodra 30,98 proc.¹¹² – 309,8 Lt.;
- Įmokos į garantinį fondą 0,2 proc.¹¹³ – 2 Lt.

Pateikiami skaičiavimai, kiek įmonė per mėnesį sumoka mokesčių valstybei nuo vieno darbuotojo uždirbamo nustatyto minimalaus darbo užmokesčio (žiūrėti 8 formulę).

$$M_{\text{nuo darbo užmokesčio}} = \text{Sodra} + \text{Įmokos į garantinį fondą}; \quad (8)$$

$$M_{\text{nuo darbo užmokesčio}} = 309,8 + 2 = 311,8 \text{ Lt.};$$

Čia:

$M_{\text{nuo darbo užmokesčio}}$ – sumokami mokesčiai nuo vienam darbuotojui mokamo minimalaus darbo užmokesčio;

Sodra – mokesčiai Sodrai;

Įmokos į garantinį fondą – sumokamos įmokos į garantinį fondą.

Pateikiami mokesčių sumokamų įmonės valstybei, nuo visiems darbuotojams mokamo nustatyto minimalaus darbo užmokesčio paskaičiavimai.

Viso įmonė sumoka mokesčių nuo vieno įdarbinto asmens gaunančio minimalų nustatytą atlyginimą 311,8 Lt. per mėnesį, arba 3 741,6 Lt. per metus. Darant prielaidą, kad vidutinis darbuotojų skaičius įmonėje yra 6, apskaičiuojama kiek viena įmonė per metus sumoka mokesčių nuo visiems darbuotojams mokamo nustatyto minimalaus darbo užmokesčio (žiūrėti 9 formulę).

$$M_{\text{nuo darbo užmokesčio per 12 mėn.visų darb.}} = M_{\text{nuo darbo užmokesčio}} \times 12 \text{ mėn.} \times 6 \text{ darbuotojai}; \quad (9)$$

$$M_{\text{nuo darbo užmokesčio per 12 mėn.visų darb.}} = 311,8 \times 12 \times 6 = 22\,450 \text{ Lt.};$$

¹¹¹ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=440351 [žiūrėta 2014 02 15]

¹¹² Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimas. <http://www.sodra.lt/index.php?cid=1510> [žiūrėta 2014 02 15]

¹¹³ Valstybinė mokesčių inspekcija. Įmokos į garantinį fondą nuo 2013 metų.

http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000127839&tree_id=1000007371 [žiūrėta 2014 02 15]

Čia:

$M_{\text{nuo darbo užmokesčio per 12 mėn. visų darb.}}$ – sumokėti mokesčiai nuo visiems darbuotojams mokamo minimalaus darbo užmokesčio per 12 mėn.;

$M_{\text{nuo darbo užmokesčio}}$ – sumokami mokesčiai nuo vienam darbuotojui mokamo minimalaus darbo užmokesčio;

12 mėn. – 12 mėnesių laikotarpis;

6 darbuotojai – darbuotojų skaičius įmonėje.

Pateikiamas visų įmonės sumokėtų mokesčių valstybei per 12 mėn. laikotarpį skaičiavimas.

Atlikus pridėtinės vertės, darbdavio sumokamų mokesčių nuo darbuotojams mokamo darbo užmokesčio, bei pelno mokesčio skaičiavimus, apskaičiuojame, kiek viena įmonė per metus sumoka mokesčių valstybei. Pateikiamas skaičiavimas (žiūrėti 10 formulę).

$$M_{\text{viso}} = PVM + P_{\text{mokestis}} + M_{\text{nuo darbo užmokesčio per 12 mėn. visų darb.}}; \quad (10)$$

$$M_{\text{viso}} = 64\,636 + 693 + 22\,450 = 87\,779 \text{ Lt};$$

Čia:

M_{viso} – viso sumokami mokesčiai per 12 mėn.

PVM – pridėtinės vertės mokestis;

P_{mokestis} – pelno mokestis;

$M_{\text{nuo darbo užmokesčio per 12 mėn. visų darb.}}$ – sumokami mokesčiai nuo visiems darbuotojams mokamo minimalaus darbo užmokesčio per 12 mėn.

Išanalizavus anketiniu būdu gautus duomenis bei atlikus skaičiavimus galima padaryti bendras šio tyrimo išvadas:

1. Tyrimo metu didžioji dalis apklaustų smulkaus ir vidutinio verslo įmonių yra uždarosios akcinės bendrovės, kuriose dirba nuo 1 iki 49 darbuotojų. Šiose įmonėse yra sukuriama daugiausia darbo vietų ir šios įmonės yra Varėnos rajono socialinio stabilumo garantas.
2. Didžioji dauguma respondentų veiklą vykdo ilgiau nei 10 metų. Galima teigti, kad šie verslininkai yra labiausiai mokantys prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos ir pasaulio ekonomikos sąlygų, nes jų įmonių gyvavimo laikotarpiu buvo susidurta su keliomis ekonominėmis krizėmis.
3. Didžioji dalis respondentų atstovauja didmeninės ir mažmeninės prekybos bei apdirbamosios gamybos veiklomis užsiimančias įmones. Nedidelė dalis apklaustų įmonių užsiima žemės ūkio veikla. Šiai veiklai vykdyti, sąlygos Varėnos rajone nėra palankios sąlygos, nes žemė

smėlinga, nederlinga. Nors Varėnos rajonas yra miškingiausias visoje Lietuvoje, tačiau šia veikla užsiimančių įmonių nėra daug, nes šiai veiklai vykdyti reikalingas didelis kapitalas, įsigyti miško plotams bei brangiai įrangai skirtai medienos apdirbimui.

4. Dauguma apklaustųjų turi verslo partnerius, tai parodo, kad jos turi ilgalaikę verslo strategiją, kuri joms ir ateityje leis išlikti konkurencingomis sąlygomis rinkoje. Verslo partnerių turėjimas leidžia diversifikuoti riziką - perkant atsargas, parduodant prekes, bei paslaugas.
5. Ne maža dalis visų apklaustųjų turi įmonę, į kurią nori lygiuotis, gauti reikalingos informacijos ar įgūdžių. Tokia pavyzdinių įmonių pagalba padeda besikuriančių įmonių vadovams plėtoti savo verslą ir semtis patirties vystant verslą.
6. Tyrimo duomenys parodė, kad didžioji dalis verslo atstovų, idėjų verslui, semiasi lengvai prieinamuose informacijos šaltiniuose – internete, spaudoje. Todėl labai svarbu, kad visa smulkiam ir vidutiniam verslui aktuali informacija būtų pateikiama būtent šiuose informacijos šaltiniuose pvz. Varėnos rajono savivaldybės internetiniame puslapyje bei vietinėje spaudoje.
7. Lietuvos ūkio ministerija kartu su savivaldybėmis buvo įsteigusi verslo ir turizmo informacijos centrus, kurie buvo skirti smulkaus ir vidutinio verslo konsultavimui. Ūkio ministerija šiems centrams 2010 m. nutarė nebeskirti finansavimo, todėl dalis savivaldybių visiškai panaikino šiuos centrus. Varėnos rajono savivaldybė verslo ir turizmo informacijos centrą panaikino, manydama, kad anksčiau minėto centro darbas buvo neefektyvus ir nedavė laukiamo rezultato smulkaus ir vidutinio verslo skatinimui Varėnos rajone. Kadangi verslo ir turizmo informacijos centro veikla buvo neefektyvi, tikėtina, kad todėl mažai įmonių pasinaudojo jo teikiamomis paslaugomis.
8. Apklaustų įmonių pagaminta produkcija daugiausia realizuojama vietinėje rinkoje – Varėnos rajone, ir tik maža dalis užsiima realizacija kituose Lietuvos rajonuose, bei užsienio rinkose. Tokie duomenys leidžia daryti išvadą, jog didžioji dalis įmonių yra labai priklausomos nuo vietinės rinkos ir ekonominės situacijos pokyčių, įmonių veikla nėra diversifikuota, todėl šių įmonių tolimesnė veikla yra labai priklausoma nuo šalies ekonominės padėties.
9. Didžioji dalis smulkaus ir vidutinio verslo atstovų Varėnos rajone verslo sąlygas Lietuvoje vertina patenkinamai, per pastaruosius 2-3 metus jiems verslo sąlygos blogėjo. Du trečdaliai apklaustųjų nurodė, kad ekonominė situacija nėra palanki verslo plėtrai. Nepaisant to pusė apklaustųjų verslininkų yra nusiteikę optimistiškai ir jau artimiausiu metu vykdys plėtrą.
10. Pagrindine problema verslininkai įvardija - didelius mokesčius, antroji problema, kuri yra šiek tiek mažesnė – verslo finansavimo problemos, trečioji - kintantys įstatymai, ketvirtoji problema – didelė konkurencija. Varėnos rajono verslo ir amatų asociacija yra Lietuvos verslo ir darbdavių konfederacijos narė, kuri visais šiais klausimais kreipėsi į konfederaciją, kad ji teiktų pasiūlymus vyriausybei, dėl šių klausimų sprendimo.

11. Verslininkams labiausiai trūksta informacijos apie įstatymų ir kitų teisės aktų keitimo iniciatyvas bei valstybės teikiamą finansinę ir kitą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui. Verslininkams informaciją, apie verslo paramą, patogiausia rasti internete. Didelė dalis respondentų pageidautų konsultanto vizito, kuris galėtų atvykti į įmonę ir suteikti visą reikiamą informaciją.
12. Tam, kad atsirastų didesnių galimybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, verslininkams yra labai svarbu, kad valstybė supaprastintų mokesčių administravimą, efektyviau teiktų mokestines lengvatas. Verslininkams taip pat reikalingi lengvatiniai kreditai bei nemokama ir lengvai prieinama verslo informacija.
13. Kaip vieną iš didžiausių smulkaus ir vidutinio verslo plėtos instrumentų galinčių padėti tolimesnei jų verslo plėtrai, verslininkai įvardijo valstybės teikiamą finansinę paramą. Respondentai nurodė, kad jiems labiausiai trūksta informacijos apie šios finansinės paramos gavimo galimybes, bei sąlygas. Du trečdaliai visų respondentų nurodė, kad nėra gavę finansinės paramos. Didžiausia priežastis, dėl kurios verslininkai nesinaudojo finansine parama yra sudėtingos paramos gavimo sąlygos, bei žinių trūkumas apie galimas gauti paramos rūšis.
14. Verslininkai nurodė, kad labiausiai jiems trukdo verslo plėtrai dideli mokesčiai. Respondentų nuomone, labiausiai jiems pagelbėtų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai vykdyti - valstybei mokamų mokesčių lengvatų taikymas. Atlikus skaičiavimus matyti, kad įmonė per metus daugiausia sumoka pridėtinės vertės ir nuo visiems darbuotojams mokamo darbo užmokesčio priskaičiuotų mokesčių. Sumokamas pelno mokestis sudaro labai mažą dalį nuo visos sumokamos mokesčių sumos. Iš apskaičiuotų trijų pagrindinių įmonės sumokamų mokesčių valstybei, galima būtų siūlyti laikinai netaikyti (tam tikram laikotarpiui), tik vieno iš šių mokesčių – pelno mokesčio, nes iš šio mokesčio surenkamos pajamos valstybės biudžete sudaro apie 6 proc. Pridėtinės vertės mokesčio atsisakymas arba sumažinimas labai smarkiai įtakotų valstybės biudžetą - šio mokesčio dalis valstybės biudžete sudaro 36 proc. surenkamų pajamų, todėl valstybės biudžeto sandarą reikėtų peržiūrėti iš esmės bei šio mokesčio sumažinimas arba atsisakymas smarkiai iškreiptų rinką, dėl prekių/paslaugų kainų skirtumų. Sodros mokesčio atsisakyti taip pat nebūtų galimybės atsisakyti, nes surinktos lėšos panaudojamos socialiniam tvarumui šalyje užtikrinti. Taigi atlikus skaičiavimus, galime daryti išvadą, kad pelno mokesčio nemokėjimas (tam tikrą laikotarpį), didžiajai daliai smulkaus ir vidutinio verslo įmonių vykdančių ūkinę veiklą Varėnos rajone neduotų didelės ekonominės naudos.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Iškelta mokslinio darbo tyrimo hipotezė, kad smulkus ir vidutinis verslas Varėnos rajone nėra pakankamai plėtojamas - pasitvirtino. Varėnos rajone verslumo lygis yra ganėtinai mažas.
2. Lietuvos Respublikos valstybė dėl išteklių stokos verslą remia pagal savo išgales. Todėl Lietuvai labai svarbu yra pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų, kurios padėtų verslui plėstis, leisdamos perimti pažangesnes technologijas bei šiuolaikines užsienio žinias, tam pasiekti reikėtų pasitelkti tokias priemones kaip šalies verslo sąlygų įvaizdžio gerinimas, aktyvus informacijos teikimas apie šalies prioritetus tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo srityje, papildomas skatinimas. Taip pat reikėtų užtikrinti, kad Lietuvoje būtų pakankama tiek nacionalinės, tiek ir regioninės svarbos pramoninių bei kitų užsienio investicijoms skirtų teritorijų pasiūla.
3. Valstybės teisinė sistema turėtų sudaryti palankias sąlygas skatinant valstybės, stambių įmonių ir smulkių ir vidutinių įmonių bendradarbiavimą.
4. Siekiant efektyvesnės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros, valstybės lygmenyje turi būti skatinama ekonominė politika ir tolygi regionų plėtra. Tiek nacionaliniu, tiek ir regioniniu mastu reikėtų gerinti teisinę, ekonominę ir informacinę smulkaus ir vidutinio verslo aplinką. Valstybės institucijų parama ir dėmesys yra būtina sąlyga, siekiant sukurti palankią aplinką smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, tačiau dažnai yra pasigendama paramos privataus sektoriaus plėtrai priemonių tęstinumo ir kompleksiško.
5. Netolygi regionų plėtra yra būdinga ne vienai valstybei, tačiau Lietuvoje pastebima ypatinga atskirtis tarp šalies regionų, kadangi didžioji dalis verslo koncentruojasi didžiuosiuose šalies miestuose. Nevienodas galimybes smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Lietuvos regionuose lemia skirtingos gamtinės ir ekonominės sąlygos, nevienodai plėtojamos tiek socialinės, tiek ir gamybinės infrastruktūros, netolygios gyventojų gaunamos pajamos. Taigi būtina įvertinti regiono verslo plėtros prioritetus bei nuosekliai jų siekti.
6. Atsižvelgiant į moksliniame darbe analizuotą smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą svarbu pašalinti smulkaus ir vidutinio verslo kliūtis regioniniame lygyje ir toliau teikti paramą smulkaus ir vidutinio verslo valdymo kokybei gerinti, apimant tiek mokymo programas tiek informacijos ir konsultacijų kokybės užtikrinimą. Teikti pagalbą smulkaus ir vidutinio verslo tyrimams bei technologijų vystymui bei diegimui smulkiose ir vidutinėse įmonėse.
7. Kiekviename regione reikėtų iširti šiam regionui būdingas smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas bei rasti būdus jas pašalinti regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu. Kiekviename regione reikėtų sukurti tokią institucinę verslo infrastruktūrą, kuri padėtų greitai ir efektyviai spręsti iškilusias problemas sudarančias kliūtis šių regionų plėtrai.

8. Anketinės apklausos metu verslininkai nurodė, kad labiausiai jiems trukdo verslo plėtrai dideli mokesčiai. Respondentų nuomone, labiausiai jiems pagelbėtų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai vykdyti - valstybei mokamų mokesčių lengvatų taikymas. Atlikus skaičiavimus, galime daryti išvadą, kad pelno mokesčio nemokėjimas (tam tikrą laikotarpį), didžiajai daliai smulkaus ir vidutinio verslo įmonių vykdančių ūkinę veiklą Varėnos rajone neduotų didelės ekonominės naudos.
9. Kaip vieną iš didžiausių smulkaus ir vidutinio verslo plėtros instrumentų galinčių padėti tolimesnei jų verslo plėtrai verslininkai įvardijo valstybės teikiamą finansinę paramą. Respondentai nurodė, kad jiems labiausiai trūksta informacijos apie šios finansinės paramos gavimo galimybes, bei sąlygas. Didžiausios priežastys, dėl kurių verslininkai nesinaudojo finansine parama yra sudėtingos paramos gavimo sąlygos, bei žinių trūkumas apie galimas gauti paramos rūšis.
10. Išsiaiškinus pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas Varėnos rajone, siūlome jas spręsti šiais būdais:
 - 10.1. Varėnos rajono savivaldybės turizmo ir verslo skyrius periodiškai galėtų organizuoti seminarus smulkių ir vidutinių įmonių vadovams, kuriuose jiems būtų pateikiama informacija apie valstybės, bei Europos sąjungos finansinės paramos instrumentus Lietuvoje, kurie yra skirti smulkiam ir vidutiniam verslui remti. Teikti įmonėms pagalbą pildant dokumentus ir padėti rengti verslo planus reikalingus finansinei paramai gauti. Šio skyriaus darbuotojai galėtų nuvykti į įmonę ir suteikti konsultaciją esant tokiam įmonės poreikiui. Tokios konsultacijos metu galima būtų aptarti esamą įmonės finansinę situaciją, ateities perspektyvas, finansinės paramos gavimo galimybes bei galimybes gauti kreditą ar lizingą banke.
 - 10.2. Varėnos rajono savivaldybės turizmo ir verslo skyrius galėtų kas pusmetį įmonėms rengti informacinius elektroninius leidinius, kurie būtų atsiunčiami elektroniniu paštu. Juose galėtų būti pateikiama informacija apie verslo sąlygas Lietuvoje, Europos sąjungoje, galimi esminiai ekonominiai ar politiniai pokyčiai kaimyninėse šalyse Rusijoje, Baltarusijoje, kurie turėtų teigiamos arba neigiamos įtakos jų verslui. Šiame leidinyje galėtų būti pateikiama informacija apie šalies įstatymų ar kitų teisės aktų keitimo iniciatyvas.
 - 10.3. Varėnos rajono savivaldybės turizmo ir verslo skyrius turėtų rinkti informaciją apie veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių Varėnos rajone: vykdomą veiklą, gaminamus produktus ar teikiamas paslaugas. Šią informaciją skyrius galėtų dalintis ne tik su kituose Lietuvos regionuose veikiančiais ir panašia veikla užsiimančiais skyriais, tačiau ir su kitose valstybėse esančiais panašiais skyriais, centrais ar įstaigomis.

- 10.4. Šis skyrius turėtų vykdyti verslininkų apklausas apie finansinės paramos, lengvatinių kreditų ir/ar garantijų, mokymo ir konsultavimo poreikį. Gavus verslininkų atsakymus duomenys turėtų būti susisteminti ir išanalizuojami. Turint verslininkų išreikštą poreikį galima būtų pasiūlyti konkrečius sprendimo būdus.
- 10.5. Varėnos rajono savivaldybės turizmo ir verslo skyrius turėdamas informaciją apie smulkias ir vidutines įmones, galėtų teikti pasiūlymus įmonėms jungtis į klasterius Varėnos rajone arba Alytaus apskrityje.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Trifonova J. Valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui Lietuvoje: bendras ir praktinis aspektai//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Kaunas, 2007. Nr. 41 – 11-12 p. – ISSN 1392-1142
2. Andriejūtė S., Sniška V. Institutional Financing Solutions for Small and Medium – Sized Enterprises in European Countries from Lithuanian Perspective//Engineering economics. – Kaunas, 2004. Nr. 5 (40) – 18 p. – ISSN 1392-2785
3. B. R. Jewell Integruotos verslo studijos. – Vilnius, 2000. – 99 p. - ISBN 9955-9318-1-7
4. Bagdonavičius J. ir kt. Ekonomikos terminai ir sąvokos. - Vilnius, 1999. – 170 p. – ISBN 9986-869-47-1
5. Bartkus E. V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros prognozės Lietuvoje ekonominės krizės pradžioje // Ekonomika ir vadyba. – Kaunas, 2010. Nr.15 – 390 p. – ISSN 1822-6515
6. Bartkus E. V., Piktys R. Įmonių organizavimas ir rizika: smulkaus verslo organizavimas. - Kaunas, 2007. – 214 p. - ISBN 978-9955-25-221-4
7. Bekeris R., Bikas E. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės// Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2008. Nr. 2 – 329 p. ISSN 1648-8156
8. Brazauskienė R., Brazauskas S. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Lietuvoje teisinės sąlygos. - Vilnius, 1999. - 13-14 p. - ISBN 9986-752-44-2
9. Bruzgė Š. Valstybės subsidijų verslui poveikio vertinimas//Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2009. – 24 p. – ISSN 1648-8156
10. Ciemleja G., Lace N. The model of sustainable performance of small and medium –sized enterprise // Inžinerinė ekonomika – engineering economics. – Kaunas, 2011. Nr. 22 (5) – 501 p. – ISSN 1392-2785
11. Damašienė V., Cibulskienė D. Smulkaus ir vidutinio verslo integracijos į Europos Sąjungos ūkį problemos// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Kaunas, 2002. Nr. 23 – 31 p. – ISSN 1392-1142
12. Darulis A. ir kt. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo būklė. - Vilnius, 2004. – 8 p. – ISBN 9955-526-17-3
13. Drucker P. F. Diukerio mokymo pagrindai. - Vilnius, 2001. – 15 p. - ISBN 978-9955-923-13-8
14. Europos komisijos rekomendacija dėl smulkių ir vidutinių įmonių apibrėžimo.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_sbs_topics/small_medium_sized_enterprises_SMEs [žiūrėta 2012 10 13]

15. Europos Komisijos rekomendacija dėl smulkių ir vidutinių įmonių apibrėžimo.
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996H0280:en:HTML> [žiūrėta 2012 10 10]
16. Garbunov S., Jurevičienė D. Lietuvos regionų ekonomikos plėtros įtaka verslui // Verslas, vadyba ir studijos 2008. – Vilnius, 2008. – 351 p. – ISSN 1648-8156
17. Garuckas R. ir kt. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo analizė Europos Sąjungos kontekste // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 40 p. – ISSN 1392-1142
18. Gineitienė Z. ir kt. Verslas. - Vilnius, 2003. - 28-29 p. - ISBN 9986-00-325-3
19. Gineitienė Z. Verslo kūrimas ir valdymas. - Vilnius, 2005. – 129-130 p. – ISBN 9986-00-444-6
20. Ginevičius R., Silickas J. Sisteminio įmonių valdymo pagrindai. - Vilnius, 2008. – 10 p. – ISBN 978-9955-28-355-3
21. Gronskas V., Verslas: pseudoverslas ir antiverslas. - Kaunas, 1995. – 185 p. - ISBN 9986-692-008
22. Įmonių pelningumo rodikliai. <http://osp.stat.gov.lt/pranesimai-spaudai/?articleId=2049658> [žiūrėta 2014 02 15]
23. Jakutis A., Bandza M. Smulkaus ir vidutinio verslo optimizavimas // Tiltai. –Klaipėda, 2006. Nr. 1 – 37 p. - ISSN 1392-3137
24. Jakutis A., Kazlovas V. Lietuvos ūkio ir verslo raidos analizė//Verslas: teorija ir praktika. – Vilnius, 2006. Tomas 7, Nr. 3 – 167 p. ISSN 1648-0627
25. Jasaitis J. ir kt. Darni žemės ūkio ir kaimo plėtra Lietuvoje (Molėtų rajono atvejis)//Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. – 2007, Vilnius. – 168 p. – ISSN 978-9955-20-325-4
26. Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. - Šiauliai, 2004. - 8 p. – ISBN 9986-38-532-6
27. Juozaitienė L., Staponkienė J. Verslo ir vadybos įvadas. – Šiauliai, 2006. – 43 p. – ISBN 9986-38-684-5
28. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija. Kaunas: Judex, 2002. – 312 p. – ISBN 9986-948-65-7
29. Karlof B., Lovingsson F. H. Vadybos koncepcijos ir modeliai nuo a iki z //Verslo žinios. - Vilnius, 2006. - 366-371 p. – ISBN 9955-460-36-9
30. Krutkienė I. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje// Baltijos valstybių ekonomika: pavyzdžių analizė III dalis. – Vilnius, 1998. – 95 p. – ISBN 9955-9302-0-9

31. Kučinskienė M., Fominienė A. Verslo inkubavimo proceso transformacijos didėjančios konkurencijos sąlygomis//Verslo ir teisės aktualijos. – Vilnius, 2010. 5 tomas - 112 -113 p. – ISSN 1822-9530
32. Kvainiauskiene V., Snieška V. Lietuvos verslo struktūros raidos tendencijų įtakos regionų ekonominiam augimui prognostinis vertinimas //Inžinerinė ekonomika. - Kaunas, 2002. Nr. 1 (27) – 53 p. – ISSN 1392-2785
33. Kairevičiūtė L. ir kt. Verslas Varėnos krašte. – Vilnius, 2013. – 1-2 p.
34. Lietuvos finansų ministerija. Gyventojų pajamų mokestis.
<http://www.finmin.lt/web/finmin/mokesciai/gpm> [žiūrėta 2014 02 15]
35. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Knyga 2004-2008 Seimo nariams ir rinkėjams. – Vilnius, 2004. – 11p.
36. Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2399 [žiūrėta 2012 10 07]
37. Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymo pakeitimas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=16665 [žiūrėta 2012 10 07]
38. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463611 [žiūrėta 2014 02 15]
39. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=456499 [žiūrėta 2014 02 15]
40. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=310857 [žiūrėta 2012 10 10]
41. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=454172 [žiūrėta 2012 10 10]
42. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=191571&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 10 10]
43. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=440351 [žiūrėta 2014 02 15]
44. Lietuvos statistikos departamentas.
<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2014-02-15]
45. Lietuvos statistikos departamentas. <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=2772&status=A> [žiūrėta 2014-02-15]
46. Lietuvos statistikos departamentas.
http://regionai.stat.gov.lt/lt/alytaus_apskritis/varenos_rajono_savivaldybe.html [žiūrėta 2011 02 12]

47. Lukaševičius K. ir kt. Verslo ekonomika. – Kaunas, 2005. – 19-20 p. – ISBN 9955-09-888-0
48. Lukaševičius K., Martinkus B. Verslo vadyba. - Kaunas, 2001. - 5 p. - ISBN 9955-09-028-6
49. Lukoševičius K., Martinkus B. Mažų ir vidutinių įmonių vadyba. - Kaunas, 2001. – 8 p. – ISBN 9955-09-020-0
50. Martinkus B., Žičkienė S. Verslo organizavimas. - Šiauliai, 2006. - 17 p. - ISBN 9986-38-635-7
51. Martinkus B., Žilinskas V. Ekonomikos pagrindai. - Kaunas, 1997. – 78 p. – ISBN 9986-13-575-3
52. Martinkus B., Žilinskas V. Ekonomikos pagrindai. - Kaunas, 2008. - 691 p. - ISBN 978-9955-24-546-8
53. Neverauskas B., Stankevičius V. Ekonomikos ir vadybos studijų įvadas. –Kaunas, 2001. – 39 p.
54. Pačėsa N. Mažo ir vidutinio verslo strateginiai plėtros principai: valstybės vaidmuo // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 83 p. – ISSN 1392-1142
55. Pačėsa N., Pukas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra- pagrindinis regioninės politikos instrumentas // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2002. Nr. 24 - 101 p. – ISSN 1392-1142
56. Pass C. ir kt. Ekonomikos terminų žodynas. - Vilnius, 1997. – 530 p. – ISBN 9986-604-01-X
57. Paunksienė J. ir kt. Verslo pagrindai. – Vilnius, 2011. - 42 p. - ISBN 978-9955-28-838-1
58. Pečkaitis J. S. ir Mačerinskienė I. Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka. – Vilnius, 2008. – ISBN 978-9955-19-083-7
59. Sakalas A. ir kt. Pramonės įmonių vadyba. - Kaunas, 2000. – 15 p. – ISBN 9986-13-325-4
60. Simanavičienė Ž. ir kt. Inžinerinių sprendimų ekonomika. – Kaunas, 2011. – 44 p. – ISBN 978-609-02-0112-1
61. Simanavičienė Ž. Verslo įvadas. - Kaunas, 2004. – 14 p. – ISBN 9955-586-21-4
62. Smagurauskienė L. Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje//Annales Geographicae. – Vilnius, 2009. Nr. 42 (1-2) – 58 p. – ISSN 1822-6701
63. Smagurauskienė L. Teritorinė institucinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje//Annales Geographicae. - Vilnius, 2008. Nr. 41(1-2) – 94 p. – ISSN 1822-6701
64. Stankevičius P. ir kt. Lietuvos ūkio transformacija 1990-2005 metais: mokslinių straipsnių rinkinys (II). – Vilnius, 2006. – 148 p. – ISBN 9955-20-105-3
65. Stoner J. A. F. ir kt. Vadyba. - Kaunas, 2005. – 153 p. – ISBN 9986-850-30-4
66. Stripeikis O. Smulkus verslas Lietuvoje: iššūkiai ir vystymosi galimybės // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. - Kaunas, 2007. Nr. 42 – 141 p. – ISSN 1392-1142
67. Sūdžius V. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. - Vilnius, 2001. – 91 p. – ISBN 9986-879-51-5

68. Svetikas A. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje // Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. – Vilnius, 2007. – 161 p. – ISBN 978-9955-20-325-4
69. Svetikas A. Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje // Tiltai. - Klaipėda, 2006. Nr 3 (36) – 83 p. - ISSN 1392-3137
70. Svetikas K. Ž. ir kt. Kaimo plėtros politiniai prioritetai ir smulkaus bei vidutinio verslo galimybės Lietuvoje // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. - Kaunas, 2010.- 56 p. – ISSN 1648-9098
71. Tamošiūnas T., Lukošius S. Possibilities for Business Enterprise Support//Engineering economics. – Kaunas, 2009. Nr. 1 (61) – 63 p. – ISSN 1392-2785
72. Tonkūnaitė A. ir kt. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas. - Vilnius, 2008. – 31 p. – ISBN 978-9955-460-63-3
73. Urbonavičius S., Dikčius V. Specifics of Business Consulting Services Used by Small and Medium Enterprises in a Transition Economy// Engineering economics. – Kaunas, 2005. Nr. 3 (43) – 80 p. – ISSN 1392-2785
74. Valstybinė mokesčių inspekcija. Įmokos į garantinį fondą nuo 2013 metų. http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000127839&tree_id=1000007371 [žiūrėta 2014 02 15]
75. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimas. <http://www.sodra.lt/index.php?cid=1510> [žiūrėta 2014 02 15]
76. Vijeikis J., Baležentis A. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose //Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. – Kaunas, 2010. Nr. 20 (1) – 170 p. – ISSN 1822-6760
77. Župerka A. Smulkių ir vidutinių Lietuvos verslo organizacijų verslumą sąlygojančių aplinkos veiksnių analizė// Vadyba. – Klaipėda, 2009. Nr. 14 (2) – 29 p. – ISSN1648-7974
78. Žutautienė J. Verslo ekonomika. - Klaipėda, 2007. – 6 p. – ISBN 978-9955-18-188-0

Čepaitis P. (2014) Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos Varėnos rajone / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. I. Panovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Ekonomikos ir verslo institutas, 2014. – 64 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas ir įvertintas smulkus ir vidutinis verslas Varėnos rajone. Iškeltos šio verslo segmento plėtros problemos ir pateikti siūlymai kaip šias problemas spręsti. Pirmojoje dalyje aprašoma verslininkystės raida Lietuvoje, remiantis moksline literatūra bei teisine baze aptariama smulkaus ir vidutinio verslo plėtros samprata, smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo šalies ekonomikoje. Pirmojoje magistro baigiamojo darbo dalyje taip pat yra analizuojamos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys bei šią plėtrą skatinantys veiksniai. Antrojoje magistro baigiamojo darbo dalyje, remiantis įvairiais statistiniais duomenimis, yra pateikiama smulkaus ir vidutinio verslo situacija Varėnos rajone. Trečiojoje magistro baigiamojo darbo dalyje yra pateikiama tyrimo metodologija bei analizuojami empirinio tyrimo (anketinės apklausos) rezultatai. Šioje dalyje taip pat pateikiami skaičiavimai, kurių pagalba nustatytas didžiausios verslininkų anketinės apklausos metu įvardintos problemos mastas. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei siūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: verslas, smulkus ir vidutinis verslas, smulkios ir vidutinės įmonės, plėtra, verslo plėtros problemos, smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą skatinantys veiksniai.

Čepaitis P. (2014) Development problems of small and medium-sized business in the district of Varėna / Master's Work in the Public Sector of Economics. Supervisor assoc. prof. dr. I. Panovas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Institute of Economics and Business, Mykolas Romeris University, 2014. – 64 p.

ANNOTATION

Small and medium-sized business in the district of Varėna is analysed and evaluated in the final Master's work. Development problems of this business segment are raised and solutions to resolve these issues are proposed. The first part of the Master's work describes the development of entrepreneurship in Lithuania, discusses small and medium business development concept based on the scientific literature and the legal base, small and medium-sized business role in the economy. In the first part of the Master's work small and medium business development barriers and the driving factors are also being analysed. The second part of the Master's work presents small and medium business situation in the district of Varėna based on statistical information. The research methodology and the results of the empirical study (questionnaire) are presented and examined in the third part of this thesis. This part also includes the calculations, which helped to identify the scale of the biggest problem, which was set by the businessmen who participated in the questionnaire. Conclusions and recommendations are presented at the end of the Master's work.

Key Words: business, small and medium-sized business, small and medium enterprises, development, problems of business development, driving factors of small and medium-sized business development.

Čepaitis P. (2014) Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos Varėnos rajone / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. I. Panovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Ekonomikos ir verslo institutas, 2014. – 64 p.

SANTRAUKA

Smulkus ir vidutinis verslas sudaro didžiąją dalį visų verslo subjektų Lietuvoje, todėl šio verslo svarba bei jo įtaka ekonominiam šalies vystymuisi bei socialiniam stabilumui lemia ypatingą vaidmenį. Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje yra vertinamas kaip vienas iš perspektyviausių šalies ekonomikos sektorių.

Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje susiduria su įvairiausiomis verslo plėtrą stabdančiomis kliūtimis. Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – ištirti ir įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo būklę Varėnos rajone, identifikuojant problemas, trukdančias smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Nacionaliniu mastu yra atlikta nemažai tyrimų ir analizių Lietuvos autorių darbuose, tačiau gana mažai nagrinėta smulkaus ir vidutinio verslo situacija Varėnos rajone bei šiame rajone smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą stabdančios problemos, todėl šiuo darbu siekiama šias problemas nustatyti, įvertinti bei pasiūlyti šių problemų sprendimo būdus. Tyrimo tikslas įgyvendinamas sprendžiant šiuos uždavinius: atskleisti smulkaus ir vidutinio verslo sampratą, pateikti smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą skatinančius veiksnius bei smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas teoriniu aspektu, ištirti smulkaus ir vidutinio verslo būklę Varėnos rajone, ištirti smulkaus ir vidutinio verslo Varėnos rajone plėtros problemas bei pasiūlyti konkrečius sprendimo būdus, atlikto tyrimo bei analizės pagrindu suformuluoti išvadas bei pasiūlymus.

Iškelta mokslinio darbo tyrimo hipotezė, kad smulkus ir vidutinis verslas Varėnos rajone nėra pakankamai plėtojamas - pasitvirtino. Varėnos rajone verslumo lygis yra ganėtinai mažas.

Tiriant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas Varėnos rajone naudojamosi teoriniais bei empiriniu tyrimo metodais.

Atlikus smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemų Varėnos rajone tyrimą buvo nustatyta, kad labiausiai verslininkams trukdo verslo plėtrai dideli mokesčiai. Jų nuomone, labiausiai pagelbėtų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai vykdyti - valstybei mokamų mokesčių lengvatų taikymas. Tačiau atlikus sumokamų mokesčių valstybei paskaičiavimus, padaryta išvada, kad vieno iš mokesčio nemokėjimas (tam tikrą laikotarpį) valstybei, didžiajai daliai smulkaus ir vidutinio verslo įmonių vykdančių ūkinę veiklą Varėnos rajone neduotų didelės ekonominės naudos.

Kaip vieną iš didžiausių smulkaus ir vidutinio verslo plėtros instrumentų galinčių padėti tolimesnei jų verslo plėtrai verslininkai įvardijo valstybės teikiamą finansinę paramą. Tačiau jie

pažymėjo, kad jiems labiausiai trūksta informacijos apie šios finansinės paramos gavimo galimybes, bei sąlygas. Didžiausia priežastis, dėl kurios verslininkai nesinaudojo finansine parama yra sudėtingos paramos gavimo sąlygos, bei žinių trūkumas apie galimas gauti paramos rūšis. Todėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemas Varėnos rajone siūloma spręsti pasitelkus į pagalbą Varėnos rajono savivaldybės turizmo ir verslo skyrių, kurio pagalba verslininkai gautų reikiamą informaciją apie valstybės ir savivaldybės teikiamą paramą, šio skyriaus darbuotojai padėtų verslininkams užpildyti reikalingus dokumentus paramai gauti, padėtų rengti verslo planus. Organizuotų seminarus, kuriuose verslininkai būtų supažindinami su naujausia informacija apie teikiamą paramą smulkiam ir vidutiniam verslui.

Čepaitis P. (2014) Development problems of small and medium-sized business in the district of Varėna / Master's Work in the Public Sector of Economics. Supervisor assoc. prof. dr. I. Panovas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Institute of Economics and Business, Mykolas Romeris University, 2014. – 64 p.

SUMMARY

Small and medium-sized business make up the majority of all business entities in Lithuania, therefore the importance of such business and its influence to the economic development of the country and its social stability plays a significant role. Small and medium-sized business in Lithuania is seen as one of the most promising sectors of the economy.

Small and medium-sized business in Lithuania encounters various obstacles hindering business development. The goal of this Master thesis is to analyse and evaluate the status of small and medium-sized business in the district of Varėna while identifying the problems that prevent its development. There is a number of studies and analysis in the works of Lithuanian authors at the national level, but the situation of small and medium-sized business in the district of Varėna and the problems, which prevent its development, are relatively little analysed, therefore this work is aimed at determining these problems, evaluating and proposing the ways for their solution. The goal of the study is implemented by solving the following tasks: to reveal the concept of small and medium-sized business, to present the factors that promote small and medium-sized business development and the problems of small and medium-sized business development from the theoretical perspective, to examine the status of small and medium-sized business in the district of Varėna, to analyse the problems of small and medium-sized business development in the district of Varėna and to propose their specific solutions, to formulate conclusions and proposals on the basis of this study and analysis.

The hypothesis of the study that small and medium-sized business in the district of Varėna is not being developed sufficiently was confirmed. The level of entrepreneurship in the district of Varėna is quite low.

Theoretical and empirical methods of the study were used when examining the problems of small and medium-sized business development in the district of Varėna.

After the study of the problems of small and medium-sized business development in the district of Varėna it was established that business development is mostly prevented by high taxes. According to the businessmen, the application of tax perks would mostly help the development of small and medium-sized business. However, after the calculations of state taxes it was concluded that non-payment of one of the taxes (during a limited period of time) would not give high economic

benefits to the majority of small and medium-sized business companies, which carry out economic activities in the district of Varèna.

State's provided financial support was identified by the businessmen as one of the largest instruments of small and medium-sized business development, which could help further development of their business. However, they also noted that they lack information about the possibilities and conditions of receiving such financial support. The biggest reasons why the businessmen do not use financial support are complicated conditions of receiving it and lack of knowledge about the kinds of potential financial support. Therefore the problems of small and medium-sized business development in the district of Varèna could be solved by getting the help of the Department of Tourism and Business of Varèna Municipality. This Department could help the businessmen get information about available state and municipal financial support, complete necessary documents for financial support and help prepare business plans. They could also organise workshops where the businessmen would be acquainted with the latest information on the financial support for small and medium-sized business.

PRIEDAS

SMULKIŲ IR VIDUTINIŲ ĮMONIŲ REZIDUOJANČIŲ VARĖNOS RAJONE APKLAUSOS ANKETA

Tyrimas „Smulkus ir vidutinis verslas Varėnos rajone. Jo plėtra ir problemų sprendimo būdai“. Tikslas - nustatyti problemas, kurios trukdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai Varėnos rajone.

Išsiaiškinti smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai trukdančias problemas, padėtų Jūsų išsamūs atsakymai į visus klausimus.

Ši anketa yra konfidenciali ir individualūs atsakymai neidentifikuojami.

Daugelyje klausimų prašoma pažymėti langelius (naudojant „✓“ arba „X“) atitinkantį Jūsų nuomonę.

1. Nurodykite Jūsų įmonės teisinę formą:

- IĮ
- UAB
- AB
- TŪB
- ŽŪB
- Dirbama įsigijus verslo liudijimą
- Netinka nė vienas iš variantų. Nurodykite savo _____

2. Įmonės įkūrimo (veiklos pradžios) metai:

- Iki 1995 m.
- 1995-2000 m.
- 2001-2007 m.
- 2008-2009 m.
- 2010 m.
- 2011 m.

3. Darbuotojų skaičius Jūsų įmonėje:

- 1-4
- 5-9
- 10-19

- 20-49
- 50-99
- 100-149
- 150-249

4. Pagrindinė Jūsų įmonės veiklos rūšis:

- Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė
- Apdirbamoji gamyba
- Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas
- Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas
- Statyba
- Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas
- Transportas ir saugojimas
- Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla
- Informacija ir ryšiai
- Finansinė ir draudimo veikla
- Nekilnojamojo turto operacijos
- Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
- Administracinė ir aptarnavimo veikla
- Švietimas
- Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
- Kita aptarnavimo veikla
- Kita (įrašykite)_____

5. Verslo partnerių skaičius:

- 0
- 1-5
- 6-10
- 11-15
- virš 15

6. Ar prieš pradėdami verslą sėmėtės patirties iš šiame versle dirbančių įmonių :

- Taip
- Ne

7. Kokius galėtumėte nurodyti informacijos šaltinius, kuriuose radote idėjų savo verslui:

8. Ar naudojotės verslo konsultacinių įmonių paslaugomis?

Taip

Ne

9. Kokiame regione realizuojama Jūsų įmonės produkcija ar teikiamos paslaugos:

Prašau pažymėti visus tinkamus variantus

Varėnos rajone

kituose Lietuvos rajonuose

Pabaltijo šalyse

ES šalyse

NVS šalyse

Kita (įrašykite) _____

10. Kaip įvertintumėte verslo sąlygas Lietuvoje:

Neturiu nuomonės, nežinau

Blogos

Patenkinamos

Geros

Labai geros

11. Ar, Jūsų nuomone, šiandieninė ekonominė padėtis Lietuvoje palanki verslo plėtrai:

Neturiu nuomonės

Nepalanki

Patenkinama

Palanki

Labai palanki

12. Ar planuojate plėtrą Jūsų įmonėje per artimiausius 2-3 metus:

Ne, neplanuoju

Taip, planuoju

13. Kaip keitėsi Jūsų verslo sąlygos per pastaruosius 2-3 metus?

- Nepasikeitė
- Blogėjo
- Gerėjo

14. Iš pateikto sąrašo išrinkite šešis problemiškesnius veiksnius, trukdančius Jūsų verslui:

Pažymėkite šešis pagal svarbą skaičiais ([1] – problemiškesnias veiksnys)

- [] Dideli mokesčiai
- [] Biurokratija
- [] Didelė konkurencija
- [] Verslo finansavimo problemos
- [] Korupcija
- [] Nuolat kintantys įstatymai
- [] Neskaidri teismų veikla
- [] Neužtikrintas verslo / nuosavybės teisių saugojimas
- [] Atskirų verslo sričių draudimai ir ribojimai, monopolijos
- [] Nekvalifikuota darbo jėga
- [] Darbo jėgos trūkumas
- [] Žemas verslumo lygis šalyje
- [] Regioniniai skirtumai
- [] Pasenusios technologijos
- [] Kita (įrašykite)_____

15. Kokios informacijos, Jūsų nuomone, labiausiai trūksta smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai:

- Informacijos apie valstybės smulkiam ir vidutiniam verslui teikiamą paramą
- Informacijos apie savivaldybės smulkiam ir vidutiniam verslui teikiamą paramą
- Konsultacijų ir mokymų įvairiais klausimais
- Teisinių konsultacijų
- Kita (įrašykite)_____

16. Kokia verslo informacija Jums labiausiai reikalinga:

Pažymėkite eilės tvarka keturias svarbiausias rūšis skaičiais 1...4 ([1] – svarbiausia)

- [] Informacija apie verslo pradžią
- [] Informacija apie verslo sąlygas Lietuvoje
- [] Informacija apie įstatymų, kitų teisės aktų keitimo iniciatyvas

- Informacija apie valstybės teikiamą finansinę ir kitą paramą
- Informacija apie institucijų, teikiančių paramą smulkiam ir vidutiniam verslui, paslaugas
- Informacija apie užsienio rinkas, partnerius
- Informacija apie ES struktūrinius fondus
- Kita (įrašykite)_____

17. Koks informavimo apie smulkaus ir vidutinio verslo paramą būdas Jūsų nuomone patogiausias (prieinamiausias):

- Informuojančio asmens (konsultanto) atvykimas į Jūsų įmonę
- Telefonu arba paštu
- Reklama žiniasklaidos priemonėse
- Informacija internete
- Pristatymai prekybos mugėse, parodose
- Verslo asociacijų informacija
- Kita (įrašyti)_____

18. Kokios priemonės Jūsų nuomone pagelbėtų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai:

Pažymėkite keturias svarbiausias

- Mokesčių lengvatos smulkiam ir vidutiniam verslui
- Lengvatiniai kreditai
- Nemokama/lengvai prieinama verslo informacija
- Subsidijuojamos mokymo ir konsultavimo paslaugos
- Metodinė parama rengiant paraiškas paramai iš ES struktūrinių fondų gauti
- Valstybės garantijos paskoloms
- Kita (įrašykite)_____

19. Ar esate kreipęsi ir/ar gavę finansinę paramą per pastaruosius penkerius metus:

- Taip
- Ne

Jei atsakėte *Taip*, pereikite prie 21 klausimo.

20. Kokios pagrindinės nesinaudojimo parama priežastys:

- Nėra poreikio
- Nežinote apie galimas gauti paramos rūšis
- Siūloma parama neatitinka įmonės poreikių;

- Sudėtingos paramos (paslaugų) gavimo sąlygos;
- Kita (įrašyti)_____

21. Ar Jums pakanka informacijos apie paramą verslui teikiančias institucijas?

- Nepakanka
- Iš dalies pakanka
- Pakanka

22. Kokia valstybės pagalba teko pasinaudoti Jūsų įmonei?

Prašau pažymėti visus tinkamus variantus

- Mokesčių lengvatomis
- Verslo inkubatorių paslaugomis
- Verslo informacijos centrų paslaugomis
- Savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo programa
- Parama naujų darbo vietų kūrimui
- INVEGA (UAB „Investicijų ir verslo garantijos“) paslaugomis
- Kita (įrašykite)_____

23. Jei esate gavę paramą (lengvatas) iš Varėnos rajono savivaldybės, įvardinkite kokią:

- Nesu gavęs
 - Esu gavęs (įvardinkite kokią)
1. _____
2. _____
3. _____

24. Kokią paramą iš Varėnos rajono savivaldybės pageidautumėt gauti ?

- Verslo projektų rengimo dalinio finansavimo
- Mokymo, konsultacijų, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo finansavimo
- Parodų, konferencijų ir seminarų organizavimui, bei leidinių išleidimui
- Dalinio palūkanų kompensavimo
- Parama naujų darbo vietų kūrimui
- Kita (įrašykite)_____

Nuoširdžiai dėkoju Jums už skirtą laiką.